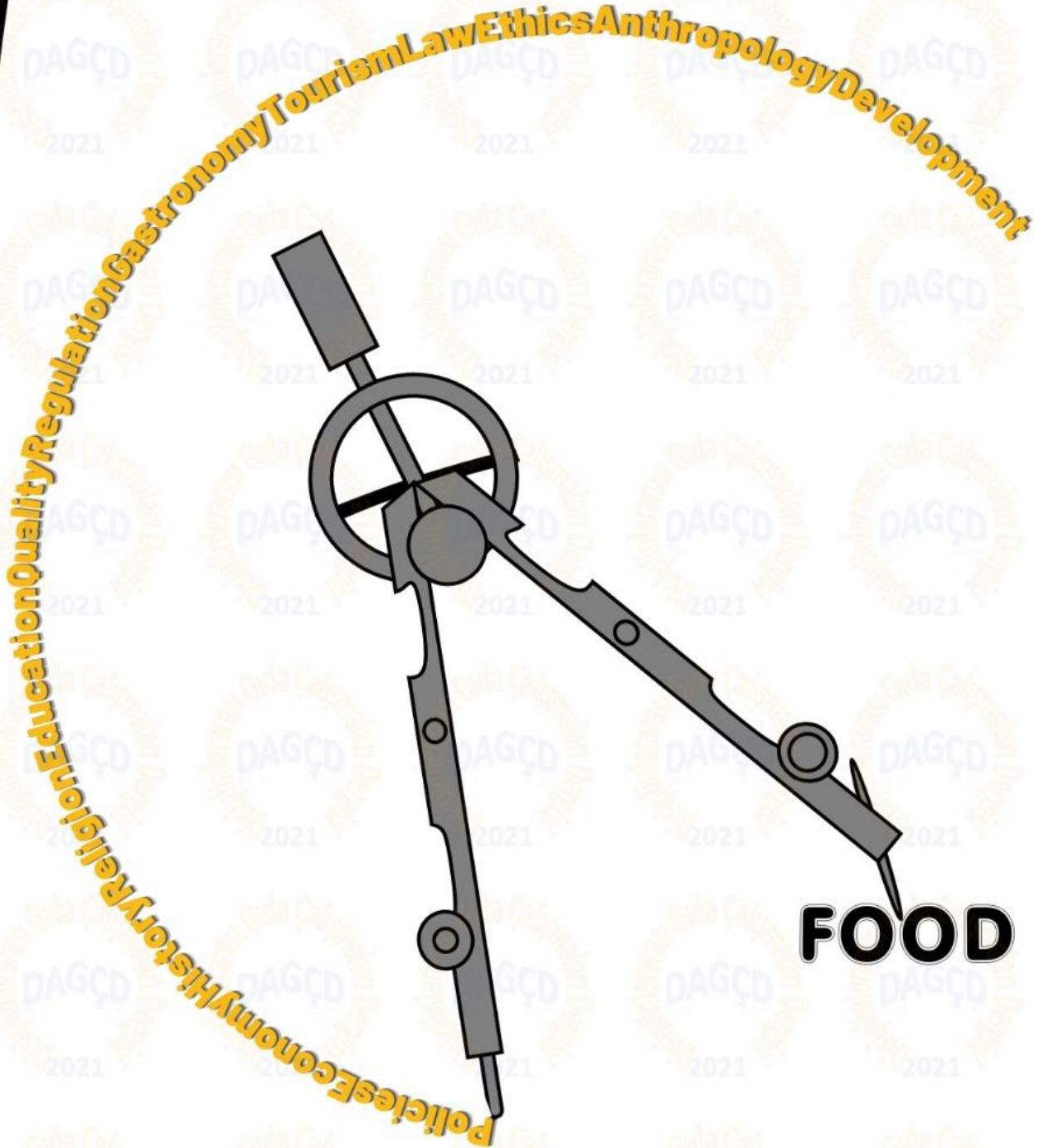

Disiplinlerarası Gıda Çalışmaları Dergisi **Journal of Interdisciplinary Food Studies**

ISSUE 1

VOLUME 1

FALL 2021

ISSN 2791-696

<https://foodstudiesjournal.com/>

info@foodstudiesjournal.com

Editör Kurulu/Editorial Board

Alan Editörleri/Field Editors (Alfabetik Sıraya Göre/Alphabetical):

Dr. Abdullah Baycar
Siirt Üniversitesi, Siirt, Türkiye

Dr. Emrah Atar
Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Rize, Türkiye

Dr. Etem Çürük
Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Osmaniye, Türkiye

Öğr. Gör. Kübra Sağlam
İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul, Türkiye

Dr. İsmail Hakkı Tekiner
İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul, Türkiye

Dr. Murat Doğan
İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul, Türkiye

Doç. Dr. Rasim Tösten
Siirt Üniversitesi, Siirt, Türkiye

Dr. Sümeyra Yakar
İğdır Üniversitesi, İğdır, Türkiye

Dr. Zeynep Bakkaloğlu
İstanbul Rumeli Üniversitesi, İstanbul, Türkiye

Dil Editörü (Language Editor)

Doç. Dr. Fatma Demiray Akbulut – İngilizce
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu Türkiye

İndeks Editörü (Index Editor)

Hamdullah Baycar
Exeter Üniversitesi, Exeter, İngiltere

Editör Kurulu (Editorial Board)

(Alfabetik Sıraya Göre):

Dr. Anthony Kumasey
Accra Mesleki Çalışmalar Üniversitesi, Accra, Gana

Doç. Dr. Ebru Akkemik
Siirt Üniversitesi, Siirt, Türkiye

Dr. Farhad Hossain
Manchester Üniversitesi, Manchester, İngiltere

Prof. Dr. İbrahim Halil Sugözü
Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Bişkek, Kırgızistan

Öğr. Gör. Shah Md Azimul Ehsan
Jagannath Üniversitesi, Dakka, Bangladeş

Yayıncı (Publisher)

Dr. Abdullah Baycar
Siirt Üniversitesi, Siirt, Türkiye

Yardımcı Editörler (Associate Editors)

(Alfabetik Sıraya Göre):

Huzeyfe Altıok
Katar Üniversitesi, Doha, Katar

Mesut Arslan
Marmara Üniversitesi, İstanbul,

Bilim Kurulu (Scientific Committee)

(Alfabetik Sıraya Göre):

Prof. Dr. Nihat Şındak
Siirt Üniversitesi, Siirt, Türkiye

Prof. Dr. Tekin Şahin
Siirt Üniversitesi, Siirt, Türkiye

Bu Sayıda Görev Alan Hakemler (Hakemler alan editörleri tarafından atanmakta olup kör hakem politikası gereği ismini açıklamak istemeyenler hariç tutulmuştur. Alfabetik sıraya göre):

Dr. Aslı Aksoy
Haliç Üniversitesi, İstanbul, Türkiye

Dr. Kübra Nugay
Serbest Araştırmacı

Dr. Mohammad Kamrul Hasan
Manchester Üniversitesi, Manchester, İngiltere

Dr. Murat Ay
Doğuş Üniversitesi, İstanbul, Türkiye

Dr. Şule Azime Yeniçeri
Siirt Üniversitesi, Siirt, Türkiye

Yunus Usta
Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Rize, Türkiye

Zehra Betül Dindaroğlu
Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Rize, Türkiye

İçindekiler/Table of Contents

Editör Kurulu/Editorial Board	iv
Editörden	viii
Editorial	viii

Araştırma Makaleleri/ Research Articles

The Progress of Halal Food Trend in the United Kingdom	1
The Effects of Brexit and Covid-19 on Food Inflation in the United Kingdom.....	19
Understanding Kokorec through Gastro-Nationalism and Securitization during EU-Turkey Membership Negotiations	34
Birleşmiş Milletler Dünya Gıda Programı'nın Evrensel Gıda Sistemi ve Dağıtımındaki Rolünün Analizi Analysis of the Role of the United Nations World Food Program in the Universal Food System and its Distribution.....	45
Türkiye’de Değişen Sosyoekonomik Durum ve Politikanın Gıda Güvencesine Etkisi The Impact of The Changing Socioeconomic Situation and Policy on Food Security in Turkey	62

(Kitap Kritiği/ Book Review)

The Politics of Food Security Asian and Middle Eastern Strategies by Sara Bazoobandi.....	80
Sayı Editörü Notu.....	88

Editörden

Gıda kaynaklı olumsuzlukların insanlığa ödettiği bedel her geçen gün artmaktadır. Bu olumsuzlukların öncelikle tespiti sonrasında ise telafi ve izalesi için çok yönlü çalışmalar önem kazanmıştır. Bunun yanında kişilerin gıda beklenti ve gereksinimleri her geçen gün değişmektedir. Nicelik ve nitelik olarak artan gıda talepleri sektörü yönlendirecek bilgi birikimine ihtiyaç duymaktadır. Bu amaçla kurulan *Disiplinlerarası Gıda Çalışmaları Dergisi* kapsamındaki konuları bilim ilke etiğine uygun bir perspektifte ele almaktır. Derginin kapsamı pergelin sabit ayağının gıda olması kaydıyla hareketli ayağı sosyal, sanat, sağlık vb. disiplinleri şekillendirecek çalışmalardır. Derginin hedefi gıdayı diğer disiplinlerle multidisipliner ele alan yerel, ulusal ve uluslararası çalışmaların ilk olarak yayınlamak istedikleri bilimsel platform olmaktır.

Ulusal ve uluslararası itibarlı indekslerde taranan derginin ilk sayısında beş araştırma makalesi ve bir kitap kritiği mevcuttur. Birbirinden önemli konuların işlendiği bu sayıdaki araştırmalar içerisinde helal gıdadan gastronomiyalizme küresel örgütlerin gıda politikalarından ulusal gıda güvencesinden İngiltere'nin Kovid-19 salgınının gıda güvencesine etkisine çok geniş yelpazede konular işlenmiştir.

Bilime ve sektöre faydalı olması umuduyla uzun soluklu bir yolculuğun ilk adımı olarak görüyoruz. Daha iddialı çalışmalarla karşınızda olma dileğiyle...

Dr. Abdullah Baycar

Editorial

The complexity of food-related problems forces us to conduct more interdisciplinary studies. As a brand new journal, we would like to contribute scholarly works. *The Journal of Interdisciplinary Food Studies* publishes interdisciplinary works with rigid scientific principles and ethics.

The journal's scope is to examine food's relations with social, art, health, and other sciences. While this is the first Turkish journal of its kind, we would like to have a global impact.

Our journal is currently indexed and abstracted by many national and international databases. We are committed to improving the readability of our journal while upgrading the scientific quality of the works.

There are five research articles and a book review in the first issue of our journal. A wide range of topics has been covered, from halal food to gastro-nationalism, from food policies of global organizations to national food security to the impact of the UK's COVID-19 pandemic on food security. We hope to have a long-term journey that positively impacts science and the industry.

We see this issue as the first step of a long-term journey with the hope that it will have a humble contribution to science and the industry.

Dr Abdullah Baycar

The Progress of Halal Food Trend in the United Kingdom

Emine Enise Yakar

Dr., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi PhD, Recep Tayyip Erdoğan University
İlahiyat Fakültesi, İslam Hukuku Anabilim Dalı Faculty of Theology, Department of Islamic Law
emineenise.yakar@erdogan.edu.tr <https://orcid.org/0000-0002-4100-9234>

Abstract

The scopes of halal and haram encompass the entire life of Muslim believers covering marital issues, financial matters, devotional practices, raiment, adornment as well as food and beverages. During the initial era of Islam, the Qur'an and sunna established the core halal regulations, specifically those against consuming pork, blood, carrion, and alcohol. Throughout the time, scholars (*mujtahid*) and legal experts have derived more elaborated and detailed regulations from these two fundamental textual sources regarding the science of jurisprudence (*usul al-fiqh*). The regulations regarding the scope of halal food and the possibility of halal food production in non-Muslim countries directed scholars to issue legal opinions (*fatwa*) related to the halal foods. The needs of Muslims living in Europe and North America have played important roles to arouse Westerner's interest regarding the theoretical concept of halal and its practical application in various areas including food sector. The increasing demand for halal food among Muslim consumers leads enactment of new regulations, introduction of new certification systems, and construction of various delivery industries in the non-Muslim Western countries with the influence of globalisation. The article aims to examine how Muslim immigrants succeed to integrate their religious identity with British food culture and how they influenced the UK food production and consumption systems in a way that suit their specific supply and demand. The research gives a scrutinised explanation regarding the definition of halal food and sheds light on the reasons for the development of halal food production in European countries generally, the UK specifically. The deep analysis of the connection between halal food, religious commitment, and cultural adaptation amongst Muslims who live in non-Muslim Western countries offers new perceptions to evaluate and understand the interests of non-Muslim operated food companies towards halal food production.

Keywords: Halal, halal food, halal market in the UK, cultural transmission

Introduction

The scopes of halal and haram¹ in the life of Muslim believers have all encompassing application including, marital issues, financial matters, devotional practices, raiment, adornment, health, tourism, as well as food and beverages. At the initial step for Muslim believers, the Qur'an (the sacred text of Islam) and sunna (sayings, acts and tacit approvals of the Prophet Muhammad) established the core halal regulations, specifically those against consuming pork, blood, carrion (an animal that dies in a fashion other than ritual slaughter), and alcohol. For the later stages, legal experts, judicial authorities, or scholars (*mujtahid*) have provided more elaborate regulations relaying on the interpretation of those basic textual sources and their legal efforts resulted in huge legal compilations which guided and still guide Muslim believers throughout the history.²

The needs of Muslims living in Europe and North America have played important roles to arouse Westerner's interest regarding the theoretical concept of halal and its practical application in the everyday lives of believers. The increasing demand for halal food products among Muslim consumers leads enactment of new regulations, introduction of new certification systems, and construction of various delivery industries in the non-Muslim Western countries with the influence of globalisation and commercialisation. The expansion of Muslim population in the modern world also results in the establishment of halal foods organisations such as World Halal Food Council (WHFC) (which was established in 1999 to regulate halal standards in the slaughtering, food processing and flavour industry categories)³, the Organisation of Islamic Cooperation (OIC) (an organisation which was established in 1969 with a membership of 57 states and aims to show the collective voice of the Muslim world including halal food area),⁴ the Halal Food Authority (HFA) (an independent organisation which aims to supervise, inspect, audit, certificate halal products and practices in the UK food and beverages industry),⁵ or Halal Monitoring Committee in the United Kingdom (HMC) (an independent registered charity which monitors, inspects, and certifies halal products).⁶ Regarding the efforts of these organisations, it is stated:

A number of Muslim requirements have already been met in the international arena, including an injunction to avoid any substances that may be contaminated with porcine residues or

¹ The words of halal (*halāl*) and haram (*ḥarām*) will be used without italicisation and without obeying the transliteration regulations throughout the article. The widespread use of these Arabic terms by Muslims even in non-Muslim societies has increased the public knowledge and expanded awareness regarding their meaning and definition, refer to Yunes Ramadan Al-Teinaz, Stuart Spear, Ibrahim H. A. Abd El-Rahim, *The Halal Food Handbook* (New Jersey: Wiley & Sons, 2020), 1-5; Mohammad Hashim Kamali, *Principles of Islamic Jurisprudence* (Cambridge: The Islamic Texts Society, 2011), 351.

² Febe Armanios and Boğaç Ergene, *Halal Food: A History* (Oxford University Press: New York, 2018), 35.

³ *World Halal Food Council*, accessed September 10, 2021, <https://www.whfc-halal.com>

⁴ *Organisation of Islamic Cooperation*, accessed September 10, 2021, https://www.oic-oci.org/page/?p_id=52&p_ref=26&lan=en

⁵ *Halal Food Authority*, accessed September 10, 2021, <https://halalfoodauthority.net/Who-are-we.html>

⁶ *Halal Monitoring Committee-UK*, accessed September 10, 2021, <https://halalhmc.org>

alcohol, gelatine, glycerine, emulsifiers, enzymes, flavours and flavourings. In a globalized market these requirements are setting new standards for halal production, preparation, handling, storage, and certification. Optimistically, market players have estimated the value of the halal food market to be around \$632 billion annually.⁷

Taking into consideration the estimated market-share and expected profit, the main purpose of the voluntarily established Muslim organisations is to set the necessary standards for halal food production, certification, marketing, packaging, inspection, and distribution in harmony with the Islamic regulations. There are a great number of valuable academic contributions on the general concept of halal and haram foods, such as Pink's interdisciplinary book which explains changing aspects of halal consumption in various areas ranging from music to foods.⁸ Another valuable contribution, *The Halal Food Handbook*, consisting of 25 chapters, offers practical guidance on the entire food chain and provides the fundamental knowledge regarding the halal regulations.⁹ Fischer in his works *The Halal Frontier* and *Feeding Secularism* explains the important place of halal products within the expanding globalised market and explores the modern interpretation of halal and its practice mainly amongst Malays Muslims in the UK.¹⁰ His other book *Islam, Standards, and Technoscience* highlights the complex relationship between Islam, global market, regulatory institutions, and technology by emphasising the necessity for halal productions.¹¹ Unlike these contributions, the article does not make an ethnic division among Muslim minorities of the UK and focuses on the definition of halal in Islamic law and the reasons for the improvement of halal food productions in the UK. The research also specifically focusses on the improvement of halal food sector among non-Muslim countries especially the UK rather than focusing on the halal consumption in the daily lives of Muslims in a global market. The article examines how Muslim immigrants in the UK succeed to integrate their religious identity with British food culture and how they influenced the UK food production and consumption systems in a way that suited with their specific supply and demand. The research gives a scrutinised explanation regarding the definition of halal food and sheds light on the reasons for the development of halal food production in European countries generally and the UK specifically. The deep analysis of the connection between halal food, religious commitment and cultural adaptation amongst Muslims who live in non-Muslim Western countries offers new perceptions to evaluate and understand the interests of non-Muslim operated food

⁷ Florence Bergeaud-Blackler, Johan Fischer and John Lever, "Studying the Politics of Global Halal Markets," in *Halal Matters: Islam, Politics, and Markets in Global Perspective*, edited by Florence Bergeaud-Blackler, Johan Fischer and John Lever (London and New York: Routledge, 2016), 1.

⁸ Johanna Pink, *Muslim Societies in the Age of Mass Consumption; Politics, Culture and Identity between the Local and the Global* (Newcastle: Cambridge University Press, 2009), ix-xvii.

⁹ Al-Teinaz, Stuart Spear, Ibrahim H. A. Abd El-Rahim, *The Halal Food Handbook* (New Jersey: Wiley & Sons, 2020), xxxiii-xxxv.

¹⁰ Johan Fischer, *The Halal Frontier: Muslim Consumers in a Globalized Market* (New York: Palgrave Macmillan, 2011), 1-12; "Feeding Secularism: Consuming Halal among the Malays in London," *Diaspora*, vol. 14/2-3 (2005), 275-278.

¹¹ Johan Fischer, *Islam, Standards, and Technoscience: In Global Halal Zones* (New York: Routledge, 2015), 1-8.

companies towards halal food production. After giving a detailed explanation of halal and haram related to food and beverages, the article focuses on the improvement of halal food production in the UK by emphasising the animal slaughtering regulations and the products of non-Muslims. The analyses regarding the religious commitment during the cultural transmission process and the financial growth agenda of food companies not only explain the improving halal trends in the UK but also provide insight into the future developments concerning halal food sector in the UK.

1. The Terminological Definition of Halal

The orders or commands of God in the Qur'an are explained in a variety of forms which include *halal* (permissible), *ḥarām* (impermissible), *mandūb* (commendable), *makrūh* (abominable), and *mubāḥ* (indicative of permissibility). The acts of each believer are evaluated regarding these five categories and this division also covers the regulations related to food area. The Arabic word *halāl* literally means permissible and lawful. It terminologically refers to objects, practices, acts, and things which are regarded as lawful, legitimate, and permissible according to Islamic law. The term *ḥarām* (as the opposite of *halāl*) means objects, practices, acts, and things regarded as forbidden, sinful, illegitimate, unlawful, and impermissible according to Islamic law. Ibn Manẓūr defines these two terms: "Everything that Allah has permitted is *halāl*, and that which he has prohibited is *ḥarām*."¹² The term *mandūb* refers to commendable and advisable things which carry benefit and indicate the legal and permissible acts. The term *makrūh* (as the opposite of *mandūb*) refers to abominable and doubtful things which carry suspicious and problematic factors. The *makrūh* things are mainly advised to be avoided since they may cause or lead for the believer to commit a sin. As being placed in the middle of the five category, the term *mubāḥ*, mainly refers to indication of permissibility as well as the thing which is neither permissible nor rejectable. These categories basically shape the daily life of each Muslim believer ranging from economy, marriage, medicine, rituals as well as eating habits. The Islamic regulations primarily divide food into two basic categories: *halāl* (permissible, lawful, and legitimate) and *ḥarām* (forbidden, impermissible, and illegitimate) things. Besides the categorisation of *halāl* and *ḥarām*, the supplementary categories such as permissible (*mubāḥ*) and impermissible (*makrūh*) classifies additional foods according to their substances, ingredients, or procedure.¹³ Selling and buying directly prohibited products such as alcohol and pig are also evaluated among the forbidden and punitive acts according to Islamic law.¹⁴ While the textual religious sources (which are the Qur'an and sunna) sometimes provide clear definition regarding the permissibility of a particular items, they occasionally offer a general framework for the core halal food rules. The permissible and lawful things are considered as good and

¹² Mukerrem Ibn Manẓūr, *Lisān al-‘Arab* (Beirut: Dār Sadr, 1994), vol. 11, 167.

¹³ Döndüren, *Delilleriyle İslam*, 87-91.

¹⁴ Hayreddin Karaman, *Anahatlarıyla İslam Hukuku* (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2008), 109.

pure (*tayyib*) while the forbidden and unlawful things are considered dirty and unclean (*khabā'ith*) regarding the verse:

...He enjoins upon them what is good and forbids them what is evil. He makes the clean things lawful to them and prohibits all corrupt things and removes from them their burdens and the shackles that were upon them...¹⁵

The verse clearly determines the main criteria for the nature of legitimate and illegitimate things, acts, and foods. Additionally, a *hadīth* (the Prophetic narration) announces: “The lawful is that which Allah made lawful in His Book, the unlawful is that which Allah made unlawful in His Book, and what He was silent about; then it is among that for which He has pardoned.”¹⁶ The main textual sources of Islam, therefore, draw a broad framework for the division between *halāl* and *ḥarām* things and it is the responsibility upon Muslim believers to obey these rulings. The restrictions of Qur'an and sunna regarding *halāl* and *ḥarām* things cover all acts and interactions of a human life and aim to guide for the salvation of obedient believers. In addition to general regulations, rules for specific types of foods are provided in a limited number of Qur'anic verses. A verse from the Qur'an states:

Prohibited to you are dead animals, blood, the flesh of swine, and that which has been dedicated to other than Allah, and [those animals] killed by strangling or by a violent blow or by a head-long fall or by the goring of horns, and those from which a wild animal has eaten, except what you [are able to] slaughter [before its death], and those which are sacrificed on stone altars, and [prohibited is] that you seek decision through divining arrows. That is grave disobedience. This day those who disbelieve have despaired of [defeating] your religion; so fear them not, but fear Me. This day I have perfected for you your religion and completed My favor upon you and have approved for you Islam as religion. But whoever is forced by severe hunger with no inclination to sin - then indeed, Allah is Forgiving and Merciful.”¹⁷

“O, you who have believed, indeed, intoxicants, gambling, [sacrificing on] stone altars [to other than Allah], and divining arrows are but defilement from the work of Satan, so avoid it that you may be successful.”¹⁸

The verses draw a general framework for the prohibited things and forbid Muslim believers the use of mentioned foods. It should be noted that if the animal except fish dies before being ritually slaughtered, it becomes unlawful and prohibited regarding the religious rule and the potential physical damages of

¹⁵ *The Noble Quran*, A'raf 7/157, accessed 28 August, <https://quran.com>

¹⁶ Muhammad al-Tirmidhī, *English Translation of Jāmi' al-Tirmidhī* (Riyadh: Darussalam, 2007), vol. 3, 456.

¹⁷ Māida 5/3. Other relevant verses of the Qur'an are “Say, “I do not find within that which was revealed to me [anything] forbidden to one who would eat it unless it be a dead animal or blood spilled out or the flesh of swine - for indeed, it is impure - or it be [that slaughtered in] disobedience, dedicated to other than Allah.”¹ But whoever is forced [by necessity], neither desiring [it] nor transgressing [its limit], then indeed, your Lord is Forgiving and Merciful.”” (6: 145); “He has only forbidden to you dead animals, blood, the flesh of swine, and that which has been dedicated to other than Allah. But whoever is forced [by necessity], neither desiring [it] nor transgressing [its limit] - then indeed, Allah is Forgiving and Merciful.” (16; 115); “He has only forbidden to you dead animals, blood, the flesh of swine, and that which has been dedicated to other than Allah. But whoever is forced [by necessity], neither desiring [it] nor transgressing [its limit], there is no sin upon him. Indeed, Allah is Forgiving and Merciful.” (2:173).

¹⁸ Māida 5/90.

the animal.¹⁹ The prohibition of alcohol consumption is straightforwardly expressed in the verses and the restriction covers all intoxicating beverages through the way of legal analogy (*qiyas*).²⁰ It needs to be mentioned that upon facing the detrimental conditions, harmful situations, or emergencies, the believers are allowed to use or consume these prohibited things which is a restricted permission up to the amount of necessity. The permissibility, known as concession (*rukhsa*), is given regarding the protection of five essential values namely religion, life, intellect, lineage, and property.²¹

Regarding the fundamental system of dietary rules in the Qur'an and sunna, Muslim scholars developed complex regulations throughout time under the influence of cultural, economic, and geographical factors. The halal foods according to textual sources and interpretation of scholars might be listed: "All plant and their products. Halal slaughtered meat, poultry, game birds and halal animal ingredients which include sheep, lamb, goats, cattle, buffalo, camel, rabbit, and grasshoppers. Wild animals that are non-predatory, e.g. deer, big horn sheep, gaurs, and the antelope. Non-predatory birds, e.g. chicken fowl, quails, turkey, hens, geese, pigeons, sparrows, partridges, ostriches, and ducks. All water creatures, fish, crustaceans, and mollusks. There is no prescribed method of killing them. Dying fish must not be made to suffer or cut open while alive and shall not be cooked alive."²² It needs to be noted that the general tendency amongst scholars is to title the suspicious foods and drinks (which is not easy to determine or evaluate the ingredients) under the category of abominable ones by taking the side of caution.

The Muslim jurists applied, and still apply, the science of Islamic jurisprudence (which was established by the scholars of early generations) to solve the recent and nascent problems regarding all areas including foods and drinks. From the twentieth century onward, the increasing appearance of the Muslims in the non-Muslim countries, particularly in Europe and North America, entailed the evaluation of issues related to Muslim minorities separately which resulted in establishing the concept of Islamic jurisprudence of Muslim minorities (*fiqh al-aqalliyāt*).²³ Therefore, the daily problems of Muslim minorities, including halal and haram foods, are evaluated and solved according to their own environment regarding their specific circumstances.

2. The Main Concerns Regarding Animal Slaughtering and Non-Muslim's Productions

¹⁹ "Tafsir Ibnu Katsir," *Tafsir*, accessed August 15, 2021, <https://tafsirq.com/en/5-al-maaida/verse-3#tafsir-ibnu-katsir>; Hamdi Döndüren, *Delilleriyle İslam İlmihali İnanç, İbadet, Günlük Hayat* (İstanbul: Erkam Yayınları, 2018), 819; Ömer Nasuhi Bilmen, *Büyük İslam İlmihali* (İstanbul: Merve Yayınları, 2018), 439.

²⁰ Karaman, *Anahatlarıyla İslam*, 100.

²¹ Mohammad Hashim Kamali, *Principles of Islamic Jurisprudence* (Cambridge: The Islamic Texts Society, 2003), 249, 356.

²² Yunes Ramadan Al-Teinaz, "What is Halal Food?" *The Halal Food Handbook*, edited by Yunes Ramadan Al-Teinaz, Stuart Spear, Ibrahim H. A. Abd El-Rahim (New Jersey: Wiley & Sons, 2020), 15-16; For detailed categorisation of animals according to different schools of law see; Armanios and Ergene, *Halal Food*, 151, 163.

²³ Emine Enise Yakar and Sumeyra Yakar, "The Critical Analysis of Taha Jabir Al-Alwani's Concept of Fiqh al-Aqalliyāt," *Hitit Theology Journal* vol. 20/1(2021), 383.

The scope of alcohol prohibition or the slaughtering of certain types of animals has immutable regulations, but the genre of vegetables, the consumption of seafood types, or the genre of animals show plurality and variety across different countries regarding the environmental and geographical factors. The contemporary scholars are considered responsible to provide solution for nascent issues by referring to legal principles and methods of the science of Islamic jurisprudence. However, issuing legal verdicts (*fatwās*) regarding the permissibility or non-permissibility of recently encountered food in new regions is amongst the inevitable responsibilities of the Muslim scholars. The Qur'anic concept of wholesome and pure (*ṭayyib*) and its interpretation according to the science of Islamic jurisprudence elaborate on the framework of halal food and give fundamental criteria for the eatable things.²⁴ The wholesome and pure food reflects God's blessing of food and nutrition for peoples' moral sanctification and physical well-being.²⁵ The religious law and original texts are considered absolute and eternal, but the interpretation of them by scholars or judges has developed over time and shaped the routine of the communities by providing continuity and alteration simultaneously.²⁶ Although there are certainly immutable rules regarding the halal food, the scope and interpretation of the halal food have continuously shifted and expanded its borders regarding the changing circumstances, time, and place. The necessities of Muslim minorities and their increasing communication with non-Muslims have inevitably directed Muslim scholars to produce the pragmatic and practical solutions related productions of non-Muslims by referring the mutable regulations of Islamic law.

The religious permissibility or impermissibility of consuming non-Muslim's food emerges as an important factor which shapes the halal regulations and the relationship of Muslims with them. On the issue, the Qur'an does make a distinction between the people of the book (Jews and Christians) and the believers of other religions. A verse from the Qur'an states: "This day [all] good foods have been made lawful, and the food of those who were given the Scripture is lawful for you and your food is lawful for them..."²⁷ If the food is prepared or an animal is slaughtered by a Jewish or Christian believer, it is considered among the eatable things (upon not including the prohibited substances and done in the name of God).²⁸ Practices and diets regarding what to eat or what to avoid distinguish Muslims from Jews, Christians, or the followers of other religions. For instance, the obedience to follow kosher²⁹ regulation is compulsory for Jews and regularises the food choices of each believer by giving them a religious

²⁴ Al-Teinaz, "What is Halal," 17.

²⁵ Döndüren, *Delilleriyle İslam*, 815.

²⁶ Clay, at all., "Kosher and Halal Meals," 602.

²⁷ Māida 5/5.

²⁸ Bilmen, *Büyük İslam*, 440.

²⁹ Kosher refers to proper food that is in harmony with the Kasrut (the Jewish dietary laws) which is part of Halacha. The sign 'K' mainly symbolises kosher regulation. Refer to, Yunes Ramadan Al-Teinaz, Joe M. Regenstein, John Lever, A. Majid Katme and Sol Unschorfer, "The Halal and Kosher Food Experience in the UK," *The Halal Food Handbook*, edited by Yunes Ramadan Al-Teinaz, Stuart Spear, Ibrahim H. A. Abd El-Rahim (New Jersey: Wiley & Sons, 2020), 339.

identity. The regulations regarding the food practices and preferences, therefore, perceptibly give believers a kind of symbolic identity and differentiate them from the believers of other religions.

Animal slaughter regulations is another factor which makes the animal legally eatable and licit food according to Islamic law. Halal slaughter also differentiates eatable animals from carrion whose consumption is titled unlawful according to textual sources of Islam. The Qur'an does not explicitly state the methods of proper slaughter or the reasons for the prohibition of particular things such as pork and blood. However, the scope of prohibition and the proper way of slaughtering are mainly deduced from the sunna sources or the explanations of the Companions of the Prophet Muhammad. Therefore, the sunna sources generally offer more elaborated, systematised, and practised solutions to scrutinise the conditions and to classify the foods for the later generations.³⁰ The animal needs to be slaughtered with the name of God that is also a religious rule for the people of the book. The apostle Paul clearly explains that: "Christians should not eat meat scarified to idols, because it may confuse immature persons of faith who may become drawn to or offended by the idol, because it may falsely imply an endorsement of the idol or appear to compromise the integrity of the community."³¹ Therefore, if an animal is scarified to God by the people of the book, it also becomes halal and permissible for Muslim believers. Religious slaughter which is known as a humane method of slaughter results in the release of endorphins which enable the animal to die less painfully.³² On the other hand, the modern slaughtering methods require pre-stunning of the animal which is inevitably a rejectable technic according to Islamic regulations because of animals' suffering. Since the rules for halal slaughter was mainly formulated during the preindustrial periods, the possibility of using new technologies or mass production systems for animal slaughter results in debates amongst Muslim scholars after the industrialisation period.³³

Preslaughter stunning procedure was adopted around twentieth century by the Western countries regarding the safety of slaughterer, animal rights campaigns, animal welfare concerns, or regressive cost of production.³⁴ Although preslaughter stunning became mandatory for nonreligious commercial meat producers, the exemption from this regulation is given to non-stun religious slaughter regarding the demands for religiously appropriate slaughtering.³⁵ In the UK, the religious slaughtering is required to take place in a licensed abattoir certified by the Food Standards Authority (FSA) which is an independent government organisation working to protect public health and consumers' interests in relation to food

³⁰ Armanios and Ergene, *Halal Food*, 109-111.

³¹ Clay, at all., "Kosher and Halal Meals," 598.

³² Clay, at all., "Kosher and Halal Meals," 605; Germana Salamano, et al., "Acceptability of Electrical Stuning and Post-Cut Stunning Among Muslim Communities: A Possible Dialogue," *Society & Animals*, vol 21, (2013): 443-446.

³³ Al-Teinaz, "What is Halal," 20

³⁴ Armanios and Ergene, *Halal Food*, 210-211.

³⁵ Armanios and Ergene, *Halal Food*, 215.

in England, Wales, and Northern Ireland.³⁶ In addition to obtaining a certificate of competence for a slaughterer, the non-stunned religious slaughter needs to be completed under the inspection of a veterinary officers in the UK.³⁷ It needs to be clarified that, non-stunned slaughter is a given permission only for the followers of particular religions not for everybody. Although there are a group of people who are opposed to halal slaughtering and aim to ban this method by pressuring the UK and EU governments, the state authorities permitted and still permit halal slaughtering upon the condition of hygiene, certification, compassion, and humaneness.³⁸

The changing borders, the expansion of Muslim population or the increase in the number of Muslims who are living in non-Muslim countries result in close contact with new cultures, religious traditions, denominational differences, ethnic diversities, environmental differences, and geographical ingredients which all have an influence to shape the dietary habits of people.³⁹ The necessity for continuous production, especially in animal, dairy and bakery areas, plays an important role for the followers of Islam, Christianity, and Judaism to collectively own and operate in these areas that enable them to function without impinging on any of their religious observances.⁴⁰ The issues and problems emerging from these interactions are mainly solved referring to the concept of Islamic jurisprudence of Muslim minorities. Since there is a mutual interaction amongst various segments of society, many Western non-Muslims, therefore, are familiar with the religious term ‘halal’ due to the public discourse and halal signs that are an inevitable character of Muslim retail outlets selling food and meat products.⁴¹

3. The Reasons for the Improvement of Halal Food Production in the UK

Socioeconomic developments, financial status, religious commitment, demands for experiencing different tastes, or cultural transmission of the Muslim believers might be counted amongst the fundamental factors that have elevated and influenced modern day halal food production in the United Kingdom. The certification and standardisation of halal food production system after globalisation period have resulted to intensify competition amongst food markets and business area. Additionally, Muslim countries have started to import food products from non-Muslim operated companies regarding increasing globalisation and international trade systems during last decades. The enthusiasm of entering the broad Muslim market has whet non-Muslim companies’ appetite and some of them started to

³⁶ The Food Standards Agency, accessed September 13, 2021, <https://www.food.gov.uk/about-us/who-we-are>

³⁷ Al-Teinaz, at all., “The Halal and Kosher Food,” 339.

³⁸ Al-Teinaz, at all., “The Halal and Kosher Food,” 340-341.

³⁹ Armanios and Ergene, *Halal Food*, 39.

⁴⁰ E. Clay, M. M. Chaudry, M. Riaz, H. Siddiqui, J. M. Regenstein, “Kosher and Halal Meals,” in *Meals in Science and Practice Interdisciplinary Research and Business Applications*, edited by Herbert L. Meiselman (New York: CRC, 2009), 627.

⁴¹ Mufti Mohammed Zubair Butt, “Halal and Shariah Law,” *The Halal Food Handbook*, edited by Yunes Ramadan Al-Teinaz, Stuart Spear, Ibrahim H. A. Abd El-Rahim (New Jersey: Wiley & Sons, 2020), 27.

generate productions in harmony with the halal regulations which is an inevitable requirement for Muslim believers.

The insistency for consuming halal products amongst Muslim population living in non-Muslim regions, including the UK, has led the non-Muslim operated companies to produce halal and suitable productions regarding their demand.⁴² The food industry aiming to increase its profit and costumer diversity, therefore, has started to pay attention to the demands of multiple religious and secular groups, as well as to the requirements of scientific research and government policy. Although the verse of the Qur'an allows Muslims to eat the meat of animal which is slaughtered by the people of the book, there are debates regarding the interpretation of the verse and the permissibility of consuming these foods. It needs to be noted that the concept of doubt (*shubha*) is amongst the important factors which makes Muslims to insist on having halal food rather than relying on food products of the people of the book.⁴³ The general tendency of the scholars regarding the permissibility of suspicious foods is that: "... if a Muslim has doubts about whether a particular act is lawful or unlawful in terms of its nature or consequences, it is best to avoid such an act just to be safe."⁴⁴ The approach mainly puts doubtful foods into avoidable and impermissible things because of including uncertain and questionable ingredients. The extension of doubt concept is also used for the prohibition of all alcoholic beverages by way of analogy regarding intoxication as an effective cause (*'illa*). The Qur'an uses *khamr*, wine-drinking, for the prohibited product and the term is generally translated as a wine made from fermented grapes.⁴⁵ Since the effective cause of alcohol's prohibition is linked with the status of intoxication, all intoxicated drinks are mainly evaluated under the scope of prohibited things. The opinion and interpretation of scholars for the things which are not mentioned in the textual sources range from permissibility to impermissibility regarding the legal principles and methods. The variety of foods and drinks according to cultural and geographical differences continuously forces Muslim scholars to provide solution for the new products which is possibly encountered in the UK.

Although the religious supervision in the food production facilities was traditionally provided by the local religious authorities and well-trained members of the community for the previous decades, the validation process of food in the contemporary period has changed and become more systematic regarding the technological developments and governmental regulations.⁴⁶ The Secretary General of Organisation of the Islamic Cooperation (OIC) underlines the standardised quality of halal food by supporting to develop more effective and efficient short, medium, and long-term strategies to improve

⁴² Armanios and Ergene, *Halal Food*, 203.

⁴³ Intisar A. Rabb, *Doubt in Islamic Law A History of Legal Maxims, Interpretation, and Islamic Criminal Law* (New York: Cambridge University Press, 2014), 185-190, 203.

⁴⁴ Armanios and Ergene, *Halal Food*, 224.

⁴⁵ Māida 5/90-91; Kamali, *Principles of Islamic*, 268, 280; Karaman, *Anahatlarıyla İslam*, 100-101.

⁴⁶ Clay, at all., "Kosher and Halal Meals," 603.

OIC countries food production capacities around the world.⁴⁷ The Halal Monitoring Committee as a voluntary organisation is established in the UK to certificate, inspect, and control the suitability of foods including meats and beverages with the Islamic regulations. Establishing halal standards certification system and improving strategies for the production of key food commodities aim not only to standardise the food manufacturing processes but also pay attention to purity and sustainability of the products. The possible reasons behind the harmonised and regularised halal standards and certification through systematisation might be to guarantee ethical food production, secure confidentiality, improve efficiency, and strengthen the distribution of halal products in the global food market. The stipulated standards and requirements of certification play major role to introduce the necessary process of halal food manufacturing for both Muslim and non-Muslim owned food companies. The productions of UK-based and non-UK based companies needs to meet the standards that compelled by the Food Standards Agency in order to obtain the distribution and selling right in the UK. In addition to these governmental requirements, halal food producers need to comply with the certification criteria of Muslim-based organisations such as The Halal Monitoring Committee,⁴⁸ The Halal Food Authority,⁴⁹ The World Halal Authority,⁵⁰ or The World Halal Food Council⁵¹ in order to obtain the halal sing and certification.

4. The Religious Commitment within the Cultural Transmission Process

The mass emigration of Muslims to the non-Muslim Western countries especially after the nineteenth century leads the integration of their local cultures into the host countries cultures. The immigrants have transferred their cultural and traditional elements into their host country without even realising the situation through time. The cultural transmission process of immigrants has involved elements from local values, traditional clothes, communication styles, family structures as well as diet habits. Religious rules regarding food preparation methods, local dishes, consumable ingredients, or animal slaughtering are all included within the cultural transmission process without even realising the reality. The tension becomes unavoidable between national unity and cultural diversity or social integration and religious differentiation that Muslim immigrants experience during the cultural transmission. Since foods are indirectly used as a symbol of nationality, a form of identity or a representation of culture, the ethnic origin of immigrants has increased the variety of food, cuisine, and meal culture. Therefore, halal market

⁴⁷ The main objective of the organisation is to strengthen cooperation and solidarity among the Member States and to protect the rights and interests of the Islamic World. See: "The Secretary General Urges For More Effective And Efficient Strategies To Build OIC Member States' Food Production Capacities," *Organisation of Islamic Cooperation The Collective Voice of the Muslim World*, 9 September 2021, accessed 10 September 2021 https://www.oic-oci.org/topic/?t_id=29422&ref=18501&lan=en

⁴⁸ The Halal Monitoring Committee, accessed September 12, 2021, <https://halalhmc.org>

⁴⁹ The Halal Food Authority, accessed September 13, 2021, <https://halalfoodauthority.net/index.html>

⁵⁰ The World Halal Authority, accessed September 13, 2021, <https://www.wha-halal.org>

⁵¹ The World Halal Food Council, accessed September 13, 2021, <https://www.whfc-halal.com/about-us/vision-mission>

sector in the UK has obtained highly competitive character amongst Muslim diaspora groups with its extremely multicultural, fragmented, and complex segments. The halal exhibition at the major World Food Market (WFM) in London was organised for the first time in November 2005 and contained an Ethnic Specialty Food Exhibition which religio-ethnic minorities opened special local food stands.⁵² It might be claimed that people from different communities inevitably engage each other and the increasing intermingling amongst various religious groups, interaction among the members of same religion, and their ethnic diversities occasionally lead alteration in the culture of host community regarding reassessment and respect towards religious regulations. The increasing demand to taste and access to popular foods or local dishes has also affected the level of religio-cultural transmission.⁵³

The Muslim immigrants in the UK and their children have started to share same social areas and required to obey the same regulations with British people. Although the adaptation and alteration process have been noticed in the local practices of immigrants, they act reluctantly to change their religion-based acts and regulations, especially in food area which occasionally enforces the UK authorities to reconfigure the regulations. A relevant example on the issue is that Muslim children occasionally faced dietary problems regarding school foods and parents ask school administrators to provide pork-free meals or ritually slaughtered animals for their children.⁵⁴ The efforts of Muslim families in different part of the UK have increased the level of awareness regarding halal food and led the integration of religious dietary requirements within the British school services and culture. Although the school administrations tend to diversify the food options regarding the request of religious minorities, there are various groups opposing the idea of serving halal food. The rejective approach of first group finds its origins in religious conservatism or radicalism.⁵⁵ Supporters of this group aim to eliminate the alternative solutions with the aim of enforcing assimilation procedure upon religious minorities. The provocative attempts of this group have minimalised and restricted by the governmental regulations and the rights of religious diversities have been protected regarding the principle of equality and the freedom of religion among British citizens including minority communities. Article 9 of the Human Rights Act maintains the religious demands of citizens which states: “The right to freedom of religion and belief is one of the rights protected by the Human Rights Act.”⁵⁶ The second rejective approach finds its origin in the protection of cultural identity and in the hesitation of excessive acculturalisation. The supporters of this

⁵² Johan Fischer, “Halal, Diaspora and The Secular in London,” in *Halal Matters: İslam, Politics, and Markets in Global Perspective*, edited by Florence Bergeaud-Blackler, Johan Fischer and John Lever (London and New York: Routledge, 2016), 143-144.

⁵³ Armanios and Ergene, *Halal Food*, 220.

⁵⁴ Armanios and Ergene, *Halal Food*, 30.

⁵⁵ Clay, at all., “Kosher and Halal Meals,” 632.

⁵⁶ “Your Right to Freedom of Religion and Belief,” *Citizens Advice*, accessed September 10, <https://www.citizensadvice.org.uk/law-and-courts/civil-rights/human-rights/what-rights-are-protected-under-the-human-rights-act/your-right-to-freedom-of-religion-and-belief/>

group claim that the demand for serving halal food at the British schools is an attack on fundamental 'British values' and established eating practices.⁵⁷ Regarding the conservative character of British towards alteration of diets, Marshall states: "British meals remained relatively resilient to change, despite the proliferation of new products, the rise in eating out, and greater exposure, through the media, to new cuisine."⁵⁸ However, since the insistency of Muslim families for halal food originates from the religious commitment rather than the rejection of British values or British eating habits, the majority of school administrations in the UK have gradually started to serve halal food at the school restaurants for their Muslim students and to offer various food options for students belonging to different religious minorities. The respect towards the religious choices of individuals and families have recently become the preferred and adopted approach of school administrations in the UK regarding the interests of the children.

In an interview, a Muslim consumer in the United Kingdom expresses the impact of certification over his shopping tendency by saying: "Halal food philosophy for me is that it is hygienic and fresh, where meat is slaughtered in the name of Allah (provider of sustenance) and it is without free radicals. Halal certification by a national or worldwide representative organization lends the credibility to the food being halal."⁵⁹ It might be claim that the 'halal' mark or symbol over the products ordinarily influences the decision of majority of Muslim consumers whether to buy a particular product or not. The halal symbol is used as a proficiency criterion which eliminate the fear of exceeding permitted borders when tasting and experiencing unknown and unfamiliar products. The standardisation of certification process has also assisted the non-Muslim operated companies to learn the requirements for halal production and to distribute their suitable products in Muslim majority countries.

5. Financial Growth Agenda of Food Companies

The potential income of entering halal food market has been attracted grocery store chain's attention during last decades and these store chains put effort to reconfigure and increase the diversity of their products according to their appropriateness and suitability for different religious groups. For instance, the increasing number of Muslim minority population in Western countries including the UK and the importation of meat supplier companies to Muslim countries have led changes regarding the preslaughter stunning regulations. The legal authorities have mainly excluded or moderated the rules for the companies that do not follow the preslaughter stunning regulations because of religious purposes.⁶⁰ The demand or religious commitment of Muslim believers to follow the religious rules for the animal

⁵⁷ Armanios and Ergene, *Halal Food*, 30.

⁵⁸ David W. Marshall, "British Meals and Food Choice," in *Dimensions of the Meal, the Science, Culture, Business and Art of Eating*, edited Herbert L. Meiselman (Maryland: Aspen, 2000), 216.

⁵⁹ *State of the Global Islamic Economy Report; Thriving in Uncertainty*, 56, accessed August 14, 2021, <https://cdn.salaamgateway.com/reports/pdf/456642acf95a783db590e5b104cae94046047101.pdf>

⁶⁰ Armanios and Ergene, *Halal Food*, 221.

slaughter has resulted in giving them exceptions regarding the right of religious freedom. For example, the percentage of cattle and sheep slaughtered according to non-stun halal prescriptions increased by approximately a third to one-half between 2011 and 2013 according to a survey which was conducted by the Food Standards Agency.⁶¹

In addition to the expansive marketing opportunity of Muslim countries, the increasing population of Muslims living in non-Muslim countries, approximately 2.8 million in the UK,⁶² has also directed the food retail markets to produce appropriate products for Muslim citizens. The State of the Global Islamic Economy Report 2020/2021 informs that the UK based retailer company Mark and Spencer Food informed customers its own range of Western cuisine halal ready-meal in the United Kingdom.⁶³ The another UK based company, Frankie's Farm, has launched Streaky Lamb Macon production campaign, a pork-free bacon alternative to be sold as Asda markets' halal chilled aisles.⁶⁴ With these pragmatic and functional strategies, the food companies aimed not only to increase the satisfaction of their Muslim costumers but also to expand the range of customers diversity for the economic growth and annual profit. The famous food producer companies have also started to pay attention to halal regulations and expressed their sympathy for religious rules towards social media. A relevant example on the issue is that the social media respondent of the US-based brand Nutella responded one Manchester-based Twitter user's question regarding its suitability for halal diet in September 2020⁶⁵ and the tweet of the respondent stated: "No, they are not halal." Upon this tweet, the social media users launched a campaign against the consumption of this product and Nutella's Twitter account denied the allegations and clarified its original post by stating: "All Nutella sold worldwide is suitable for Halal consumption. Over 90% of the industrial plants producing Nutella are already Halal certified by a third party and we are in the process of certifying the remaining plants. We apologize for the mistake made in our earlier tweet."⁶⁶ The analysis of the Tweet elucidates that the company does not want to lose both its Muslim consumers and the huge marketing opportunity in Muslim countries. The event shows not only the importance of obtaining a halal certification and its positive influence over Muslim consumers, but also highlights the importance of having a proper knowledge regarding the religious regulations of different religions. The

⁶¹ John Stone, 'Halal Slaughter: Large Increase Reported in Number of Animals not Being Stunned at Abattoirs,' *Independent* 30 January 2015, accessed 1 September <https://www.independent.co.uk/news/uk/home-news/increase-animals-not-being-stunned-they-are-halal-slaughtered-10012559.html>

⁶² "World Directory of Minorities and Indigenous People United Kingdom," *Minority Rights Group International*, October 2020, accessed <https://minorityrights.org/country/united-kingdom/>

⁶³ *State of the Global Islamic*, 45.

⁶⁴ *State of the Global Islamic*, 45.

⁶⁵ "Nutella Creates Internet Meltdown After Claiming Product 'Not Halal'," *Middle East Monitor*, September 16, 2020, <https://www.middleeastmonitor.com/20200916-nutella-creates-internet-meltdown-after-claiming-product-not-halal/>

⁶⁶ https://twitter.com/Gokf13/status/1305847032364625925?ref_src=twsrc%5Etfw%7Ctwcamp%5Etweetembed%7Ctwterm%5E1305847032364625925%7Ctwgr%5E%7Ctwcon%5Es1_&ref_url=https%3A%2F%2Fwww.middleeastmonitor.com%2F20200916-nutella-creates-internet-meltdown-after-claiming-product-not-halal%2F

contribution of voluntary Muslim organisations such as WFM needs to be emphasised because they arrange seminars and courses on the business potential of halal in the rapidly growing ethnic food and world food sector.⁶⁷ The representatives of Muslim organisations, individual Muslim consumers, investment counsellor of some markets, and officials of government institutions such as schools, hospitals or prisons are amongst the participants of these seminars. The food production companies, therefore, have recently supported the collaborative work between scientific research, technological developments, and religious regulations in order to extend their customer portfolio.

The vegan or vegetarian people intentionally abstain from the use of animal products and animal derived ingredients, and they do not eat any meat, poultry, game, fish, shellfish, or by-products of animal slaughter.⁶⁸ Various factors ranging from lifestyles, philosophies, geographies to religions affect the choice of people regarding veganism and vegetarianism. Veganism and vegetarianism are not a particular religion so that the followers of various religious denominations including Muslims, Christians, Jews, Hindus, Buddhist, or Jains might practice these eating styles to some extent. Their diet mainly contains level of fruits, vegetables, grains, pulses, nuts, seeds which are considered clean, pure, and eatable according to halal food regulations of Islamic law.⁶⁹ The development of tofu burgers, tofu dogs, and tofurkey productions which resembles meat without including meat products allow vegetarians and Muslims to consume these foods.⁷⁰ The vegan and vegetarian foods, which by their nature are subject to ore compliance and traceability provide greater assurance to Muslim consumers of its safety and purity from religious dimension. The difficulty of access or the shortage of halal products has also directed Muslim customers to consume vegan or vegetarian food for the sake of their religious commitment. This might be one additional reason for the significant expansion of plant-based vegan and vegetarian food sector in the areas which are mainly Muslim dominated. The compatibility of vegan and vegetarian foods with the halal standards has included Muslims into the potential target group for the producers of these foods. Easy access to vegetarian or vegan foods at the work, school, university, restaurant, or market during the day has made considerable number of Muslims consumers of these foods and the producer companies have paid attention to the compatibility with the religious criteria to increase their profit.

Conclusion

⁶⁷ Fischer, "Halal, Diaspora," 143.

⁶⁸ Mian N. Riaz and Munir M. Chaudry, "Comparison of Kosher, Halal and Vegetarianism," in *Handbook of Halal Food Production*, edited by Mian N. Riaz and Muhammad M. Chaudry (Florida: Taylor Francis Group, 2019), 275.

⁶⁹ Alina Petre, "Vegan vs Vegetarian – What's the Difference?" *Healthline* 5 August 2016, accessed <https://www.healthline.com/nutrition/vegan-vs-vegetarian>.

⁷⁰ Clay, at all., "Kosher and Halal Meals," 632.

The importance of accessing to halal foods for Muslims living in non-Muslim countries, including the UK, have resulted in the expansion of halal food productions in these countries. The main textual Islamic sources draws a general framework for the permissible (*halāl*) and prohibited (*ḥarām*) things, including in the scope of foods. Within this broad border, each Muslim individual is responsible to control her/his practices to obtain the reward of God and to reach the salvation according to Islamic law.

The deep analysis of the connection between the improvement of halal food production and religious commitment within the cultural adaptation amongst Muslims who live in non-Muslim Western countries offers new perception to evaluate and understand the interests of non-Muslim operated food companies towards halal food production. The transmission of cultural elements including dietary habits shaped the improvement of halal food production and increased the awareness of halal food regulations amongst non-Muslims. It might be claimed that the increasing number of Muslim population in Western countries played and still play a catalysator role for the development of halal food production in non-Muslim dominated countries.

The demand of Muslim minorities to consume halal food and the increasing exportation of food productions to Muslim majority countries affected the industrial and competitive strategies of food companies. The potential increase in the annual profit has also directed Muslim and non-Muslim operated food companies to sell halal and vegetarian foods. Although, the initial aim of the UK based companies was mainly to satisfy and supply the needs of British Muslim citizens, these Muslim and non-Muslim operated companies latterly started to make an endeavour to expand their customer portfolio and to export their products throughout Muslim countries.

References

- Al-Teinaz, Yunes Ramadan. "What is Halal Food?" In *The Halal Food Handbook*. Edited by Yunes Ramadan Al-Teinaz, Stuart Spear, Ibrahim H. A. Abd El-Rahim. New Jersey: Wiley & Sons, 2020.
- Al-Teinaz, Yunes Ramadan, Regenstein, Joe M., Lever, John, Katme, A. Majid, and Unsorfer, Sol. "The Halal and Kosher Food Experience in the UK." In *The Halal Food Handbook*. Edited by Yunes Ramadan Al-Teinaz, Stuart Spear, Ibrahim H. A. Abd El-Rahim. New Jersey: Wiley & Sons, 2020.
- Al-Tirmidhī, Muhammad. *English Translation of Jāmi' al-Tirmidhī*. Riyadh: Darussalam, 2007.
- Armanios, Febe and Ergene, Boğaç. *Halal Food: A History*. Oxford University Press: New York, 2018.
- Bergeaud-Blackler, Florence, Fischer, Johan and Lever, John. "Studying the Politics of Global Halal Markets," In *Halal Matters: İslam, Politics, and Markets in Global Perspective*, edited by Florence Bergeaud-Blackler, Johan Fischer and John Lever, 1-18. London and New York: Routledge, 2016.
- Bilmen, Ömer Nasuhi. *Büyük İslam İlmihali*. İstanbul: Merve Yayınları, 2018.
- Butt, Mufti Mohammed Zubair. "Halal and Shariah Law." In *The Halal Food Handbook*. Edited by Yunes Ramadan Al-Teinaz, Stuart Spear, Ibrahim H. A. Abd El-Rahim. New Jersey: Wiley & Sons, 2020.

- Clay, E., Chaudry, M. M., Riaz, M., Siddiqui, ., H., and Regenstein, J. M. "Kosher and Halal Meals." In *Meals in Science and Practice Interdisciplinary Research and Business Applications*. Edited by Herbert L. Meiselman. New York: CRC, 2009.
- Döndüren, Hamdi. *Delilleriyle İslam İlmihali İnanç, İbadet, Günlük Hayat*. İstanbul: Erkam Yayınları, 2018.
- Fischer, Johan. "Feeding Secularism: Consuming Halal among the Malays in London." *Diaspora*. vol 14/2-3 (2005): 275-297.
- Fischer, Johan. "Halal, Diaspora and The Secular in London." In *Halal Matters: İslam, Politics, and Markets in Global Perspective*, edited by Florence Bergeaud-Blackler, Johan Fischer and John Lever, 175-191. London and New York: Routledge, 2016.
- Fischer, Johan. *Islam, Standards, and Technoscience: In Global Halal Zones*. New York: Routledge, 2015.
- Fischer, Johan. *The Halal Frontier: Muslim Consumers in a Globalized Market*. New York: Palgrave Macmillan, 2011.
- Ibn Manzûr, Mukerrem. *Lisân al- 'Arab*. Beirut: Dâr Sadr, 1994.
- Kamali, Mohammad Hashim. *Principles of Islamic Jurisprudence*. Cambridge: The Islamic Texts Society, 2003.
- Karaman, Hayreddin. *Anahatlarıyla İslam Hukuku*. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2008.
- Marshall, David W. "British Meals and Food Choice." In *Dimensions of the Meal, the Science, Culture, Business and Art of Eating*. Edited Herbert L. Meiselman. Maryland: Aspen, 2000.
- "Nutella Creates Internet Meltdown After Claiming Product 'Not Halal'." *Middle East Monitor*. <https://www.middleeastmonitor.com/20200916-nutella-creates-internet-meltdown-after-claiming-product-not-halal/>.
- Petre, Alina. "Vegan vs Vegetarian – What's the Difference?" *Healthline*. <https://www.healthline.com/nutrition/vegan-vs-vegetarian>.
- Pink, Johanna. *Muslim Societies in the Age of Mass Consumption; Politics, Culture and Identity between the Local and the Global*. Newcastle: Cambridge University Press, 2009.
- Rabb, Intisar A. *Doubt in Islamic Law A History of Legal Maxims, Interpretation, and Islamic Criminal Law*. New York: Cambridge University Press, 2014.
- Riaz, Mian N., and Chaudry, Munir M., "Comparison of Kosher, Halal and Vegetarianism." In *Handbook of Halal Food Production*. Edited by Mian N. Riaz and Muhammad M. Chaudry. Florida: Taylor Francis Group, 2019.
- Salamano, Germana, et al., "Acceptability of Electrical Stunning and Post-Cut Stunning Among Muslim Communities: A Possible Dialogue." *Society & Animals*, vol 21, (2013): 443-458.
- Stone, John. 'Halal Slaughter: Large Increase Reported in Number of Animals not Being Stunned at Abattoirs.' *Independent*. <https://www.independent.co.uk/news/uk/home-news/increase-animals-not-being-stunned-they-are-halal-slaughtered-10012559.html>.
- Yakar, Emine Enise, and Yakar, Sumeyra. "The Critical Analysis of Taha Jabir Al-Alwani's Concept of Fiqh al-Aqalliyât." *Hitit Theology Journal* vol. 20/1(2021): 383-408.

Websites

- Citizens Advice. <https://www.citizensadvice.org.uk/law-and-courts/civil-rights/human-rights/what-rights-are-protected-under-the-human-rights-act/your-right-to-freedom-of-religion-and-belief/>.
- Minority Rights Group International. <https://minorityrights.org/country/united-kingdom/>
- Organisation of Islamic Cooperation. https://www.oic-oci.org/page/?p_id=52&p_ref=26&lan=en.
- Organisation of Islamic Cooperation the Collective Voice of the Muslim World. https://www.oic-oci.org/topic/?t_id=29422&ref=18501&lan=en.
- State of the Global Islamic Economy Report; Thriving in Uncertainty*. <https://cdn.salaamgateway.com/reports/pdf/456642acf95a783db590e5b104cae94046047101.pdf>.
- Tafsir. <https://tafsirq.com/en/5-al-maaida/verse-3#tafsir-ibnu-katsir>.

The Halal Food Authority. <https://halalfoodauthority.net/Who-are-we.html>.
The Halal Monitoring Committee. <https://halalhmc.org>.
The Food Standards Agency. <https://www.food.gov.uk/about-us/who-we-are>.
The Noble Quran. <https://quran.com>.
The World Halal Authority. <https://www.wha-halal.org>.
The World Halal Food Council. <https://www.whfc-halal.com>.

The Effects of Brexit and Covid-19 on Food Inflation in the United Kingdom

Stephane Hlaimi

Dr., Exeter Üniversitesi PhD, University of Exeter

Ekonomi Bölümü Department of Economics

s.hlaimi@exeter.ac.uk <https://orcid.org/0000-0001-6529-5178>

Abstract

This paper has two purposes: Firstly, it addresses the observed effects of both Brexit and the Covid-19 pandemic on food inflation in the United Kingdom (UK). Secondly, it uses statistics and data from different sources to explore the effect of the exchange rate, the imports costs and the real wages, and to show how those events have contributed to increased price volatility that the pressures on supply and demand can explain. The Covid-19 has created new shortages and additional costs for consumers and producers. In addition, the pandemic can be the starting point of a change in consumers' and producers' behaviours as it has put forward new challenges in terms of different modes of consumption and production as well as new constraints. The situation is still uncertain and unstable where the ultimate impacts of both Brexit and Covid-19 are yet to be concluded. However, there is a consensus that a spell of inflation will persist, at least in the short term. The combined effects of shortage and disruption in both supply and demand have induced an increase in food prices. The nature of such effects can be compensated by different policy measures such as the stimulus package that aimed to support both producers and consumers. However, the efficiency of these instruments needs to be assessed in order to see if inflation will lead to high deficits and possible risks linked to the downgrading of the UK's credit rating. In this case, the risks of currency depreciation and of inflation can be seriously harmful to the British economy.

Keywords: Brexit and inflation, food inflation, UK food inflation, Covid-19 and food inflation

Introduction

Five years ago, the United Kingdom (UK) had voted for a historic decision to leave the European Union (EU). The so-called Brexit vote has signalled a significant shift in both national and international economic policies and marked a new turn in the western liberal approach where isolationism took place over the cooperative and enlarged market. The return of protectionism is not without any consequences and after the decisions of former US President Donald Trump to impose tariffs on imported products in the USA and the retaliation of both China and the European Union by imposing tariffs on the American exports, the UK, with the Brexit, has voted de facto the retreat from both the European economic area and the Single Market. However, the referendum vote has also involved subsequent changes in expectations about the future of the UK economy with reference to both supply and demand. In terms of supply, the possible risks of shortage regarding raw materials and regulation on both production and exports are likely to affect the level of prices.

Similarly, in terms of demands, the risks of shortage regarding imports as well as consumption can seriously affect the level of prices. The strategic and necessary case of the food market is particularly important for consumers, policymakers and social scientists not only as a scientific subject but also as a political target that involves vital questions of food security, sovereignty, living standards and purchasing power (Schanbacher, 2010; Hongladarom, 2015). Insufficient capacity in domestic food production, just-in-time supply chains and Brexit-related challenges or even the Covid-19 pandemic has weakened the UK's food system and revitalised the debate on the importance of the food system for the UK and its resilience regarding such issues (Garnett et al., 2020).

Accordingly, understanding the economic consequences of Brexit is important not only to shed light on a crucial topic but also to provide knowledge for the public debate and decision making. The study of Brexit and the Covid-19 pandemic and their effects on inflation provide a worthy opportunity to learn how a modern economy adjusts to the decision linked to supply and demand. Over the last decades, the UK's food economy has become closely entwined with the European countries, where the part of the UK imports from the EU has reached 74% of all its food imports in 2019 (European Commission, 2019). Table 1 shows the value of exports from European countries of the main groups of food types between 2018 and 2020. Except for meat, dairy and eggs, the food exports from Europe have all increased between 2018 and 2019, the case of 2020 is associated with the lockdown and the associated restrictions in terms of trade and sales. Withdrawing from the common institutional and legal framework of a single market has definitely involved serious changes for the British economy and the British consumer. One major aspect that has received surprisingly little attention is the impact the British withdrawal from the EU could have on the food sector in the UK (Lang and Mckee, 2018), and its implications for supply and demand. Currently, about one half of all food consumed in the UK, by value, is produced domestically, 30% is imported from the EU, and 20% is imported from countries outside of the EU. In

addition, the UK dependence on fresh food consumption is particularly high. For example, more than 90% of fruits and vegetables and 50% of meat consumed in the UK are imported (Springmann and Freund, 2018) and about 30% of all the food consumed in the UK comes from the EU (British Retail Consortium, 2020).

Imports	Product type	2018	2019	2020
01	Meat and meat preparations	7,431	7,084	6,239
02	Dairy and eggs	3,700	3,547	3,230
03	Fish and Fish Preparations	3,449	3,675	3,226
04	Cereals and cereals preparations	4,421	4,524	4,448
05	Fruits and vegetables and preparations	11,990	12,259	11,419
06	Sugar and sugar preparations	1,270	1,278	1,117
07	Coffee, tea, etc.	4,040	4,047	3,926
08	Animal feed	2,554	2,588	2,540
09	Miscellaneous edible preparations	3,533	3,685	3,654
11	Beverages	6,327	6,383	5,941
22+S4	Oils/fats and Oilseeds	2,022	2,038	2,217
	Total	50,647	51,109	47,957

Table 1: UK Food and Drinks Imports

Source: Agriculture in the United Kingdom (2020)

Such a situation is particularly critical and has consequences in terms of inflation and food security. Concerns about food security have already been by scholars, economic actors and consumers associations (Barons and Aspinall, 2020). The ability of the country to satisfy the demand for food without any possible extra cost associated with the withdrawal from the single market is particularly perceived as a big challenge. This objective is now confronted with the Covid-19 pandemic and its restrictions on international trade. Both causes are likely to deeply affect the prices volatility as well as the terms of trade. Food prices are the outcome of many components that include the price of raw ingredients, energy prices, transportation costs, exchange rates, trade and customs charges, and the administrative costs of manufacturing. All these determinants fluctuate and are sensitive to both Brexit and Covid-19. Therefore, it is useful and important for both researchers and policymakers to bring both issues together in the study of inflation.

The analysis of both Brexit and Covid-19 effects on the rate of inflation is important for many reasons. Firstly, Brexit and Covid-19 have involved and even imposed greater burdens on economic conditions and social for British firms and consumers. This has translated into rising costs, higher prices and reduced competitiveness and forced the UK government to undertake a variety of measures that aim to support both producers and consumers. Therefore, assessing the effect of inflation is valuable to examine a common denominator of both supply and demand in the vital sector of food. Secondly, the post-Brexit deal has put forward new tensions between the European Union and the United Kingdom regarding supply chain and trade where the pandemic has exacerbated such rigidities. Dealing with both effects is, therefore, a twofold analysis that addresses the effects of two different but complementary shocks on

the same analytical framework. Finally, the study of food inflation puts forward key issues associated with the UK's economic, social, and political challenges. Combining both Brexit and Covid-19 is undeniably a relevant method to highlight the importance of food inflation on the economy and society. Using statistics and data on food inflation and its determinants, this paper studies the effects of Brexit and Covid-19 on food inflation by focusing on the causes and consequences of both issues in terms of food prices variability. To do so, it is important to explore the effect of the exchange rate, the imports costs, and the real wages. In addition, the analysis of the consequences of the Covid-19 pandemic will help understand the mechanisms by which inflation fluctuates and influences food prices.

1. The Effect of Brexit on Food Inflation

Brexit has involved substantive economic costs for the UK (Tetlow and Stojanovic, 2018). Most projections analyse long-term effects based on the assumption that economic barriers with the EU will increase after Brexit (Dhingra et al., 2017). However, the long-term economic consequences of Brexit are still unestablished even if certain changes can be assessed in the short term. If we look at the economic behaviours, we can see that the referendum increased uncertainty and led to a weakening in the likely future openness of the UK to trade, investment and immigration with the EU. Such expectations have induced a downgrading by financial markets following their UK's economic prospects, leading to a decline in the currency. Rising concerns about the long-term effects of Brexit have then been formulated on the consequences for both supply and demand as well as the rise of inflation (Chang, 2018; Breinlich et al., 2021). The UK has set an inflation target of 2% and the Central Bank has the effective independence to achieve this target in different ways (Tang et al., 2019). However, the price of goods in the UK has risen and may continue to rise and the recent levels of inflation in the UK's economy have been well above this 2% inflation target. As the Brexit deal has been signed between the UK and the EU, the debate on how the UK's economy will be affected in the long run in terms of GDP level, Foreign Direct Investment and inflation. However, economists and the Bank of England have a high level of acceptance that inflation will persist above the 2% target over the next two to three years (Broadbent, 2017). The Bank of England has stated in its recent August 2021 Monetary policy report, that inflation rose to 2.5% in June, and it is expected that it will pick up further around 4% in 2021 and 2022 (Bank of England, 2021). Figure 1 illustrates this tendency where the rate of inflation of August 2021 has reached 4.4%. Earlier, the Brexit vote of June 2016 has already engaged a price increase dynamic where prices rose more quickly in the UK than in the Euro area (Breinlich et al., 2021).

Figure 1: The Evolution of Food Inflation in the United Kingdom

Source: Office of National Statistics, September 2021.

The rise in prices is particularly pronounced for food products, where several factors are combined to create tensions between the supply and the demand. The Brexit context has created shortage and disruption leading to a hike in food prices. The shortage of lorry drivers and increasing regulatory checks on food imports combined with rising prices for fuel, freight and raw materials has led to serious issues regarding the supply chain and risks of prices hike (Eley, 2021). But the inflation in the food market is the outcome of both national and international factors, micro and macro settings that interact and shape in different ways the price changes. In particular, exchange rate, trade and real wages are used by economists to understand better the inflationary pressures (Breinlich et al., 2020, Tetlow and Stojanovic, 2018).

1.1. Exchange rate:

When examining the relationship between exchange rate and domestic prices, certain settings should be underlined, such as market density, import volume, import substitute and domestic production channels (Dornbusch, 1987). Agenor and Montiel (2015) suggest four major transmission mechanisms of how exchange rate fluctuations affect inflation: Firstly, an open economy can directly affect the price of imported substitute goods and goods subject to trade. Secondly, it can indirectly increase the price of the final goods through imported input prices. Thirdly, due to exchange rate volatility, the uncertainties regarding foreign currency values can affect domestic price makers and increase domestic prices. Fourthly, it increases the prices by means of wages. Accordingly, the exchange rate changes affect the relative price between domestic and foreign food products (Svensson, 2000). This is particularly important for imported products, where the consumer can pay more for imported products if the rate of exchange decreases.

For the UK, the sterling pound (GBP) value follows a free-floating regime and is solely determined by market forces of demand and supply of foreign and domestic currency, and where government intervention is totally inexistent (Bootle and Mills, 2016). The inflation rate can have a major impact on

the value of the country's currency and the rates of foreign exchange it has with the foreign currencies. However, inflation is only one factor among many that combine to influence a country's exchange rate. Therefore, the relationship between exchange rate and inflation is very important for the study of the food market. Exchange rate variations can significantly affect prices (Svensson, 2000; Dornbusch, 1976). When the exchange rate, defined as the rate of change between two national currencies, increases, this will induce an increase in national prices. When the exchange rate decreases, the domestic currency appreciates, and prices are expected to fall at the general level. Accordingly, the variation of exchange rates can involve a change in the production costs regarding both imports and exports of food products. Such a correlation puts forward the relationship between the exchange rate and inflation.

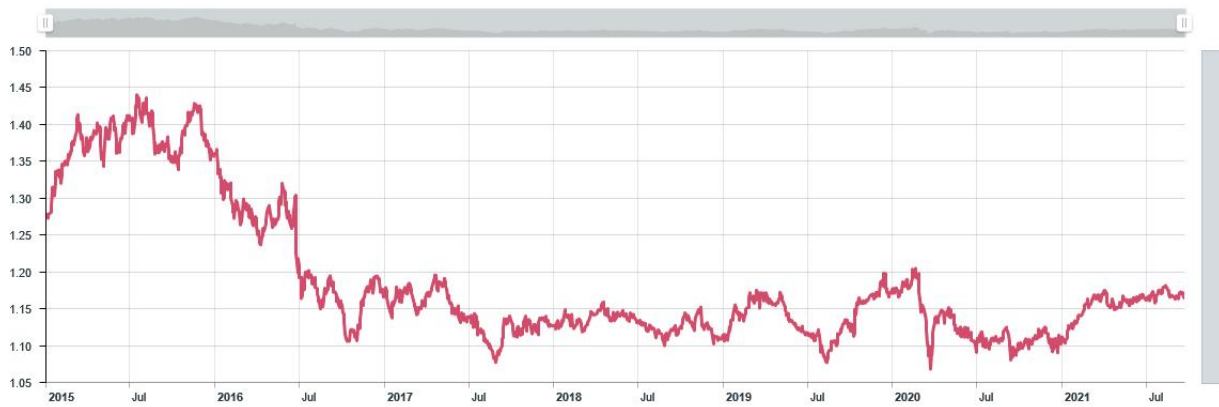

Figure 2: The Trends of Exchange Rate GBP-Euro between 2015 and 2021

Source: Bank of England, August 2021

Figure 2 shows that at the start of 2021, the GBP was approximately 15% weaker relative to the Euro than it was on the eve of the referendum on the UK's membership of the EU in June 2016. Sterling was also 20% weaker than it was when the EU Referendum Act received Royal Assent in December 2015. Over the last five years, Brexit has been one of the key factors influencing exchange rate volatility and the pound's value against other leading currencies. The effect of Brexit was particularly evident immediately after the referendum result, as sterling experienced its largest fall within a single day in 30 years. There were two further substantial and sustained falls in 2017 and 2019, bringing the value of sterling to new lows against the Euro and the dollar in August 2019.

This largely happened because expectations of increased trade frictions between the UK and its largest trade partner, as well as increased uncertainty and persistent political instability linked to the post-Brexit negotiations, have led financial institutions to sell the pound. Therefore, the value of the GBP was driven down relative to other currencies. The deterioration of GBP since the Brexit vote is, to an extent, an indication that the vote caused market participants to take a more negative perspective on the strength of the UK economy. However, the changing value of the currency has different effects on different parts of the economy. A weaker GBP will raise the price of imports, which feeds through into higher prices for consumers – particularly for those products (such as many types of food) that are sourced from

abroad and which UK businesses would struggle to produce. It has been estimated that the depreciation of sterling since the Brexit vote has increased inflation by 1.7 percentage points (Breinlich et al., 2020). In addition, sterling's depreciation will raise the cost of any inputs to the production process that are either imported or priced globally in USD. This will raise costs for businesses that use inputs that at some point have come from overseas. Conversely, and all else being equal, the depreciation of sterling boosts businesses that sell their products abroad. This is because a UK-produced good or service will become cheaper to foreign buyers. Many politicians and commentators have emphasised this benefit. However, while the depreciation of sterling in the early 1990s (when the UK government stopped trying to defend sterling's peg to the Deutschmark) provided a significant boost to the economy, more recent experience suggests that currency depreciations have done little to help exporters.

As soon as the result of the UK referendum on EU membership became clear, GBP depreciated sharply. After the vote, UK inflation increased noticeably. How much of the rise in inflation was due to the referendum? The Brexit referendum result amounts to a permanent annual cost of £404 for each UK household (Breinlich et al., 2020). This increase in living costs arose due to the increase in the prices of imported goods where households who buy on average 30% of imported goods have faced bigger price rises than households that mostly purchase products produced in the UK (Levell et al., 2017). There is slight variation across the income distribution, with all income groups hitting fairly evenly. However, there is regional variation. Northern Ireland suffered the most significant rise in living costs due to its exposure to trade with the Republic of Ireland, while London suffered the least due to the high fraction of non-tradable services in the typical London consumer basket.

Brexit is forecast to have substantive economic costs for the UK. Most forecasts analyse long-term effects based on the assumption that economic barriers with the continent will increase once Brexit occurs (Aichele and Felbermayr, 2015; Dhingra et al., 2017). However, it will be many years before the long-term economic consequences of Brexit become clear. However, this does not mean it is soon for the Brexit vote to be affecting the UK economy. Economic behaviour depends upon both the current state of the world and expectations about the future. The referendum increased uncertainty and led to a decline in the likely future openness of the UK to trade, investment and immigration with the EU. Consequently, financial markets downgraded their expectations about the UK's economic future, leading to a decline in sterling. Through this channel, concerns about the long-term effects of Brexit have already impacted the UK economy.

1.2. Trade costs and inflation

The new trade agreement between the UK and the EU needs to be addressed with the greatest care. The negotiations are not achieved and will remain until 2025, knowing that the choice of the agreement adopted inevitably conditions the economic and financial activity of the two zones because of the degree

of proximity in terms of exports, imports, labour mobility and foreign direct investment abroad. From a macroeconomic perspective, Brexit and the negotiation phase of the agreement have greatly increased economic, political and institutional uncertainty, which is causing negative macroeconomic repercussions, especially for the trade between both partners (Tetlow and Stojanovic, 2018). Persistent confusion in financial markets and rising risk aversion could have serious macroeconomic repercussions, including through trade difficulties. Leaving the EU has important implications for the UK economy and most European countries through several transmission channels: trade in goods and services, investment, immigration, productivity, and tax costs.

For the United Kingdom, the trade channel is obviously impacted due to the access to the European single market. Imported and exported goods and services all over the EU are now the subjects of restrictions and even tariffs. Therefore, trade links between the UK and the EU have weakened and disrupted most sectors, leading to a trade decline, particularly regarding the food market (Garnett et al., 2020). Moreover, foreign direct investment, particularly from Europe, will decline as EU market access restrictions may lower the returns to investment in the UK, and the costs for the UK economy are due to higher tariffs on trade with the European Union; the loss of access to the EU Market and the negative effect of restrictions in terms of visas, stay permits and agreements (Jafari and Britz, 2020). The benefits could ultimately be avoiding EU regulations and the ability to conclude new agreements with other countries (Tetlow and Stojanovic, 2018). However, this last benefit is not very relevant for the food market because of the particularities of food products. Importing vegetables and fruits from far countries such as American or Asian countries is likely to increase their transportation cost and reduce their durability. In both cases, the British consumer could face a rise of prices. Moreover, Brexit is also likely to increase non-tariff border barriers (customs procedures and rules of origin). These barriers would be particularly costly for companies with international supply chains. As there will be regulatory differences between the UK and the EU after Brexit, exporters will also face additional costs to comply with EU product standards.

1.3. Inflation and Real wages

Since the financial crisis of 2007, real wages and living standards in the UK have been deeply affected. Real wages have fallen by almost 5% since 2008, while real family incomes for families of working age have just about recovered to pre-crisis levels. Nevertheless, living standards have also been affected in the aftermath of the financial crash due to the sterling pound depreciation, the price rise of imported goods price of imported goods (Bootle, 2016). Between 2014 and 2017, inflation has fallen and wage growth picked up, leading to positive growth of real wages. However, this is being overturned by the depreciation of the Pound post-Brexit referendum and continued low growth in nominal wages (Browne and Hood, 2016).

Voting for Brexit led to an increase in inflation. Higher inflation will lead to a decline in living standards if it causes a reduction in real incomes – that is, a reduction in the ratio of nominal incomes to the price level. By contrast, living standards would be unaffected if the referendum caused incomes to grow by the same amount as prices. Therefore, to determine the impact of the Brexit vote on living standards, we need to know whether the average household. We focus on wage income, which makes up 71% of gross income wage and inflation rate in the UK between 2006 and 2021:

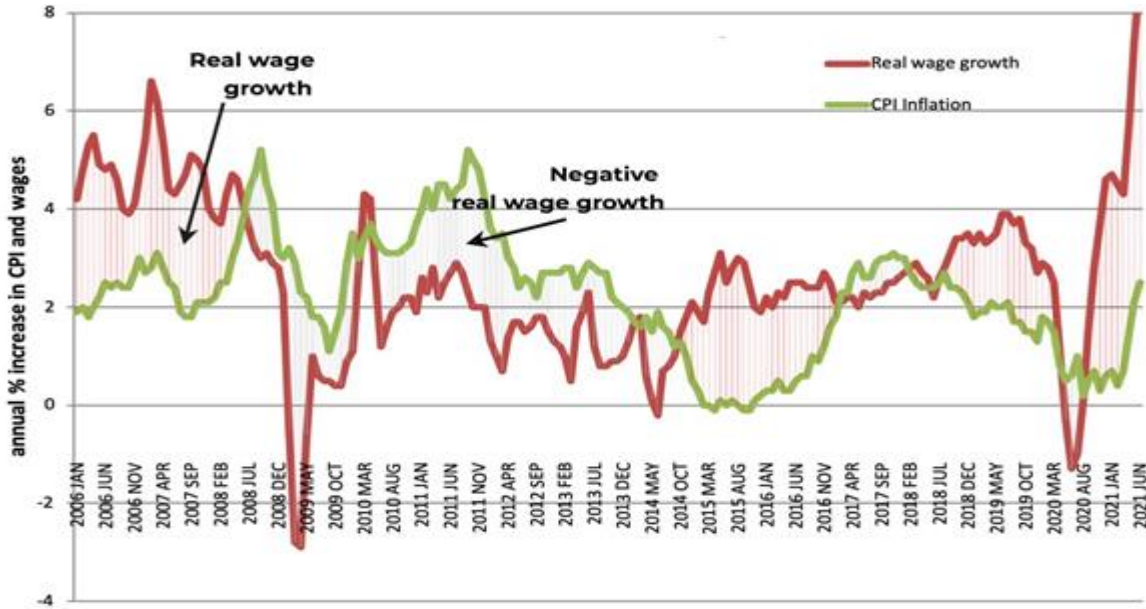

Figure 3: The Evolution of Real the referendum Affected Nominal Income Growth.
Source: ONS, 2021

Figure 3 shows growth in both real wages and inflation after the Brexit vote. But clearly after August 2020, the growth of real wage has been higher than the inflation path. Such difference can be explained by the decisions of the British government to increase the minimum wages. ONS (2021) reports that much of the wage growth observed in the UK is due to the changing composition of employment, with lower wage workers more likely to have become unemployed during the pandemic. In particular, the low-wage workers have benefited from minimum wage increases as they are more sensitive to the impact of inflation (Costa and Machin, 2017). The increase in inflation due to the Brexit depreciation has not been accompanied by faster income growth. Higher inflation after the referendum led to a decline in real wage growth. After the referendum, real wages dropped from a pre-referendum annual growth rate of 1.1% to less than 0.1%. Costa et al. (2019) show that real wage stagnation has involved a loss of purchasing power for the bottom of the wage distribution. In particular, low paid workers spend more on food than the UK average and are therefore more sensitive to price changes (Kidd, 2020).

2. Covid-19 Pandemic and Food Inflation

As the Covid-19 pandemic expands, the UK economy is experiencing a shock regarding both supply and demand. The pandemic particularly affects the food market because of the restrictions imposed on both consumption and production. There are downward demand pressures on the UK economy, such as the fall of consumption because of the lockdown, but also upward supply pressures, such as the closure of factories and the general reduction in production. The persistent impact of Covid-19 may affect the consumer price of food. Moreover, we are likely to observe consumer and producer prices moving in opposite directions, again in contrast to previous crises. While some of the factors will impart short-run impacts on food prices, others will be more long-lasting, framing policy responses towards agriculture and the food sector alongside other substantive issues including climate change and, more specifically to our focus on the UK, Brexit.

The impact of the Covid-19 pandemic on economic activity is obviously negative, and the doubts revolve around the magnitude and duration of the impact for UK. However, its effect on inflation raises more questions. There are downward tensions linked to the consumption itself, but also upward tensions associated to the supply side with the partial or total closure of factories and the involved fall in production. To better understand this impact, we must distinguish between the short-term effects, medium-term effects and long-term effects.

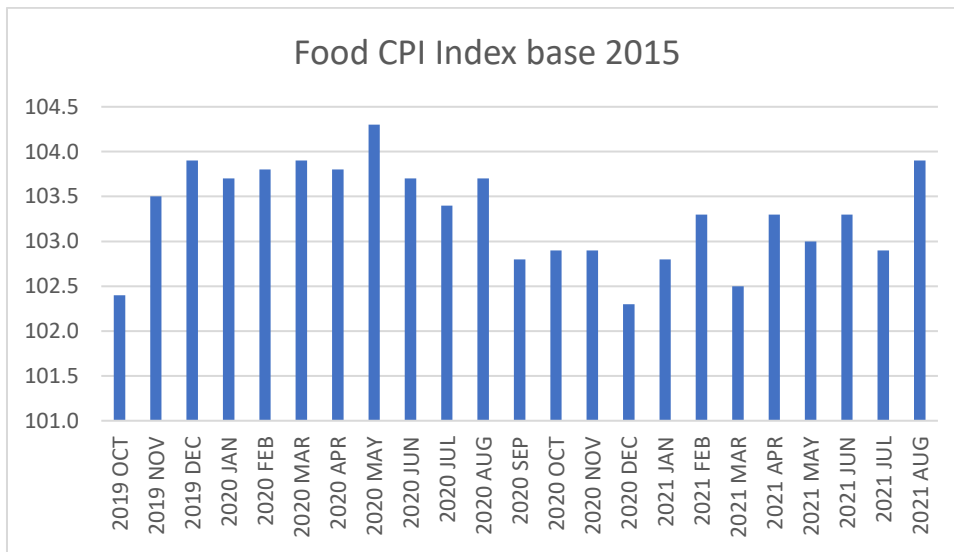

Figure 4: The Food Consumer Price Index (CPI) in the UK between 2019 and 2021

Source: ONS, 2021

Figure 4 shows that between February and May 2021, the short-term impact of the pandemic can be seen regarding the evolution of the consumer price index and, therefore, regarding inflation. Before the lockdown, there was a slight decline in food inflation overall. Inflation continued to decline rapidly, falling from 1.2% in February 2020 to 0.1% in May 2020 as lockdown measures were enforced in the UK and most European countries. The fall can be seen both in energy prices and in the set of goods

that determine core inflation. In particular, inflation fell both among industrial goods and in the services sector.

In contrast, non-processed food prices have increased rapidly due to shortages and disruption in logistical and production chains. These opposing movements illustrate the influences of both supply and demand in the determination of food inflation. The rise in inflation in unprocessed food such as fruit and vegetables has been abnormally high, with an inflation rate exceeding 3% as a result of panic buying and stockpiling and a fall of production and supply chains during the rise of the pandemic. However, the drop in energy prices reflects a collapse in demand for energy sources as a result of the shutdown of several economic sectors, such as transportation, restaurants, pubs, unnecessary shopping, schools, and leisure businesses.

In the medium term, inflation has followed a more uncertain pattern, and there is a possibility that the disruptions to production and supply chains caused by the pandemic outbreak will engender rising pressure on prices. However, the extent of the decline in demand is such that inflation is likely to remain low over the coming months. In other words, the difference between the evolution of demand and supply in the various markets will continue to generate deflationary pressure. For instance, the inflation rate was reached 3.7% in August 2020 before decreasing to 2.3% in December 2020 and increasing again at the beginning of 2021. Such a dynamic can be explained by the stimulus package voted by the British government in order to support both consumption and production, but also by the disruption linked to the supply chain as well as the shortage in the workforce for the agricultural and farming sector.

Finally, the coronavirus crisis could affect inflation in the longer term, as it could lead to structural changes in the UK economy. This can be seen through the expected food inflation trends for 2022 and 2023, where new voices have alerted about the inflationary risks. Goodhart and Pradhan (2020) argue that deflationary pressures combined with low-interest rates have been supported by a longer-term demographic cycle that is close to turning. The five-year inflation projection implies a level in June between 3 and 3.5%. The Bank of England, in their latest Monetary Policy Report, conclude that most measures of inflation expectations have been broadly stable and that inflation expectations remain well-anchored (Bank of England, 2021).

Several explanations can be formulated regarding these expectations. Firstly, the expansion of money supply through the massive stimulus packages has topped records levels since the financial crisis of 2007-2008. The reason for this expansionary monetary policy is to stimulate the demand, especially in sectors hard-hit by social distancing, improve the UK's internal market and infrastructure and compensate those made unemployed to find work. In particular, the food economy is targeted by such measures as it has been deeply affected by the pandemic and involved restrictions (Congreve et al., 2021). Furthermore, as more people are vaccinated and the economy begins to reopen, there is a strong

pent-up demand for goods and services from consumers as generous government support for both consumption and production has allowed many to build up their savings and reduce their debts. As unemployment begins to fall and consumer confidence recovers, this pent-up demand should boost spending and feed into higher inflation. However, the pandemic has also destroyed capacity in some sectors of the economy, and thus a strong and sudden rise in demand from a reopening economy could also lead to higher input prices and higher costs linked to the new rules of hygiene and social distancing. In addition, several food businesses have engaged new investments to switch into online selling systems where such additional expenditures are likely to increase prices.

To resume, the coronavirus crisis could have deep effects on inflation and lead to structural changes in the UK economy and consumers and producers' behaviours. This pandemic has revealed the fragility of global supply chains, which are highly vulnerable to major shocks, and this could lead companies to rethink the geographical distribution of their production structures by privileging more local circuits and food security. Furthermore, the local production of strategic goods, such as medicines and food, is likely to be encouraged as a matter of sovereignty. This force can reverse the disinflationary effect of globalisation the western countries have faced during the recent decades. Finally, the Covid-19 pandemic could also have a lasting impact on the behaviour of consumers and businesses, which may become more cautious in their consumption and investment patterns and can give birth to new practices of consumption. An incentivising approach aiming at stimulating consumer spending and business investment – is an effective tool to reduce the effect of inflation and to reduce the risks of a recession. The most effective stimulus policies can be introduced to encourage people to spend money now, such as increasing benefit payments to the lowest income families and temporarily cutting taxes on consumption and production. Nevertheless, the issues of supply chains and shortage require a more structural approach to trade with the European Union as well as a suitable immigration policy that targets the needs of the economy and its most vital sectors.

Conclusion

This paper has reviewed the observed effects of both Brexit and the Covid-19 pandemic on food inflation in Britain. Brexit has changed UK firms' economic conditions, and the pandemic has slowed down most key sectors of the economy. UK trade fell dramatically in 2020 and 2021. UK producers and consumers are experiencing issues in trading with the EU, such as delays at the border and new expenses and restrictions. This has translated into rising costs, higher prices, and reduced competitiveness or shortage risks.

The Brexit vote has also involved changes in terms of the exchange rate, trade relations and real wages. The tensions between supply and demand can explain the observed increasing price volatility. The Covid-19 pandemic is the first world crisis where the different economic engines have been reduced or

stopped. Such a situation has involved disruptions for both supply and demand, creating additional charges for producers and consumers. For the producers, the supply chains have suffered from lockdowns and the different restrictions imposed in the UK.

Moreover, the cost for the economy has been observed in terms of reduced growth and inflation. In particular, the food sector has been particularly affected where the inflationary pressure is a major threat for the UK economy. The next months are still uncertain as the pandemic is still rising and the risks of further prices hike could persist at least over the medium term. This situation calls for efficient policy measures in terms of support to both supply and demand. Therefore, the UK government and Bank of England should work to address the long-term and structural factors that can pin inflation consistently high with the risks of supply and demand shocks such as new Covid-19 variants or economic shortages. Therefore, the role of monetary and budget policies can be two-fold. Firstly, the monetary policy can help producers and consumers avoid liquidity problems by enhancing the borrowing capacities of the economy. Secondly, the fiscal policy will help tackle the short and medium terms disruption and shortages, especially as a compensation mechanism to the inflationary pressures for consumers. However, it is important to assess the effectiveness of both fiscal and monetary instruments in order to prevent the risks of excessive budget deficits or the variability of interest and exchange rates. Accordingly, it is clear that the durable consequences of both Brexit and the pandemic cannot be accurately predicted now. The future will depend not only on the severity of Covid-19 or the Brexit deal but also on the consequences on unemployment, inequalities and the extent of the stimulus policies.

References

- Agénor, P. R., and Montiel, P. J. (2015). *Development Macroeconomics*. Princeton University Press.
- Agriculture in the United Kingdom (2020). Retrieved at:
https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/1034693/AUK-2020-19nov21.pdf
- Aichele, R. and G. Felbermayr (2015). "Costs and Benefits of a United Kingdom Exit from the European Union," *Guetersloh: Bertelsmann Stiftung*. Retrieved at:
http://aei.pitt.edu/74082/1/Costs_and_benefits.pdf
- Bank of England, (2021). Monetary Policy Report, August 2021, retrieved at:
<https://www.bankofengland.co.uk/-/media/boe/files/monetary-policy-report/2021/august/monetary-policy-report-august-2021.pdf>
- Barons, M. J., and Aspinall, W. (2020). Anticipated impacts of Brexit scenarios on UK food prices and implications for policies on poverty and health: a structured expert judgement approach. *BMJ open*, vol 10(3), pp 32-376.
- Bootle, R. P., and Mills, J. (2016). *The Real Sterling Crisis*. London: Civitas, Retrieved at:
<http://www.civitas.org.uk/content/files/The-Real-Sterling-Crisis.pdf>

- Breinlich, H, Leromain, E., Novy, D. and Sampson, T. (2020). The Brexit vote and inflation: updated evidence, voxEU column, retrieved at: <https://voxeu.org/article/consequences-brexit-uk-inflation-and-living-standards-first-evidence>
- Breinlich, H., Leromain, E., Novy, D. and Sampson, T. (2021), The Brexit vote, Inflation and UK Living standards. *International Economic Review* <https://doi.org/10.1111/iere.12541>.
- British Retail Consortium. (2020). Fair deal for Consumers: Why Tariffs are bad news for UK consumers, July 2020. Retrieved at: https://brc.org.uk/media/675160/fair-deal-for-consumers_july2020_final_v2.pdf
- Broadbent, B. (2017). Brexit and Interest Rates. London: Bank of England. Retrieved at: <https://www.bankofengland.co.uk/-/media/boe/files/speech/2017/brexit-and-interest-rates-speech-by-ben-broadbent.pdf>
- Browne, J., and Hood, A. (2016). *Living standards, poverty and inequality in the UK: 2015-2016 to 2020-2021*, NR114, IFS Report. Retrieved at: <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/171978/1/851708609.pdf>
- Chang, WW. (2018). Brexit and its economic consequences. *World Economy*. Vol 41, pp 2349-2373. <https://doi.org/10.1111/twec.12685>
- Congreve, E., Haldane, S., and Kumwenda, M. (2021). The policy response to Coronavirus: theory and application. *Fraser of Allander Economic Commentary*, vol 45(1). Retrieved at https://strathprints.strath.ac.uk/75834/1/FEC_45_1_2021_CongreveE_HaldaneS_KumwendaM.pdf
- Costa, R., and Machin, S. (2017). Real wages and living standards in the UK. *CEP Election Analysis*, 36. Retrieved at: <https://cep.lse.ac.uk/pubs/download/EA036.pdf>
- Costa, R., Dhingra, S. and Machin, S. (2019), trade and worker deskilling, NBER Working Paper N 25919 <http://www.nber.org/papers/w25919>.
- Dhingra, S., Machin, S., and Overman, H. (2017). Local economic effects of Brexit. *National Institute Economic Review*, 242, R24-R36.
- Dornbusch, R. (1987). Exchange Rates and Prices. *The American Economic Review*, 77(1), pp 93–106.
- Dornbusch, R. (1976). Expectations and exchange rate Dynamics. *The Journal of Political Economy*, vol 84(6), pp 1161-1176.
- Eley, J. (2021). UK retail trade signals prospect of higher food prices. Financial Times. August, 29th, 2021. <https://www.ft.com/content/ed511b7d-229a-494f-82d0-e86ef69af5b3>
- European Commission (2020). EU agriculture and the withdrawal of the United Kingdom from the EU. (n.d.). European Commission - European Commission. Retrieved 23 September 2021, from https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/farming/eu-agriculture-and-brexit_en
- European Commission (2019), “EU agriculture and the withdrawal of the United Kingdom from the EU”, available at: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/farming/eu-agriculture-and-brexit_en
- Food and drink federation of the United Kingdom. (2021). Exports snapshot: H1 2021. Retrieved at: <https://www.fdf.org.uk/fdf/resources/publications/exports-reports/exports-h1-2021/>
- Garnett, P., Doherty, B. and Heron, T. (2020). Vulnerability of the United Kingdom’s food supply chains exposed by COVID-19. *Nature Food*, vol 1, pp 315–318.

- Goodhart, C., and Pradhan, M. (2020). *The great demographic reversal: Ageing societies, waning inequality, and an inflation revival*. Springer Nature.
- Hongladarom, S. (2015). *Food Security and Food Safety for the Twenty-first Century*. Springer.
- Jafari, Y., and Britz, W. (2020). Brexit: an economy-wide impact assessment on trade, immigration, and foreign direct investment. *Empirica*, vol 47, pp 17–52.
- Kidd, C. (2020). Family spending in the UK: April 2018 to March 2019. Office of National Statistics. Retrieved at: <https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/personalandhouseholdfinances/expenditure/bulletins/familyspendingintheuk/april2019tomarch2020>
- Lang, T., and McKee, M. (2018). Brexit poses serious threats to the availability and affordability of food in the United Kingdom. *Journal of public health*, vol 40(4), pp 608-610.
- Levell, P., O'Connell, M. and Smith, K. (2017). "The exposure of households' food spending to tariff changes and exchange rate movements and exchange rate movements." *IFS Briefing Note BN213*.
- Office for National Statistics, ONS (2021). Average weekly earnings in Great Britain: October 2021. Retrieved at: <https://www.ons.gov.uk/employmentandlabourmarket/peopleinwork/employmentandemployeetypes/bulletins/averageweeklyearningsingreatbritain/october2021>
- Schanbacher, W. D. (2010). *The politics of food: the global conflict between food security and food sovereignty*. ABC-CLIO.
- Springmann, M., and Freund, F. (2018). *The impacts of Brexit on agricultural trade, food consumption, and diet-related mortality in the UK*. Oxford Martin School Working Paper. Retrieved at: https://www.oxfordmartin.ox.ac.uk/downloads/academic/201810_Springmann_Freund_Brexit_WP.pdf
- Svensson, L. E. (2000). Open-economy inflation targeting. *Journal of international economics*, vol 50(1), pp 155-183.
- Tang, H., McEvoy, A., and Zhang, C. (2019). How the inflation targeting system can deal with the economic effects of Brexit. *Economic and Political Studies*, vol 7(1), pp 1-34.
- Tetlow, G., and Stojanovic, A. (2018). Understanding the economic impact of Brexit. *Institute for government*, 2-76. Retrieved at: [https://www.instituteforgovernment.org.uk/sites/default/files/publications/2018%20IfG%20%20Brexit%20impact%20\[final%20for%20web\].pdf](https://www.instituteforgovernment.org.uk/sites/default/files/publications/2018%20IfG%20%20Brexit%20impact%20[final%20for%20web].pdf)

Research Paper / Araştırma Makalesi
Geliş Tarihi / Received 23.09.2021 Kabul Tarihi / Accepted 25.11.2021

Understanding Kokorec through Gastro-Nationalism and Securitization during EU-Turkey Membership Negotiations

Abdullah Baycar

Dr., Siirt Üniversitesi PhD, Siirt University

Teknik Bilimler Meslek Yüksek Okulu Vocational School of Technical Sciences

abaycar@siirt.edu.tr <https://orcid.org/0000-0003-4995-2275>

Abstract

Turkey's European Union (EU) membership process began in 1963 with the partnership agreement sign with the European Economic Community. Turkey's application for full membership in 1987 speed the process to achieve EU standards. The negotiations include comprehensive policy changes in many areas, from financial standardization to intellectual property rights. These policies are collected under 35 chapters in which each of these chapters has many significant conditions. Chapter 12 is about food safety, veterinary, and phytosanitary policies. This article examines one of the subjects that is an issue of the first part of the chapter, food safety. *Kokorec*, a Turkish street food made of animal intestines, has been popularized in EU-Turkey negotiations as it is one of the most critical issues among 35 chapters. *Kokorec* was presented as it is an essential obstacle for Turkish membership, and if Turkey abandoned this century-old food, it would join the Union. This popularization has been made via media and other platforms such as TV series, articles, songs, and news and debate programs. This article studies this phenomenon under two concepts, securitization and gastro-nationalism. This article suggests that the *kokorec* has been popularized as one of the most critical issues and subjected to successful securitization. The debate regarding hygiene, authentic cuisine, the national food industry, and other debates are only tools of the securitization for the public view. This study used the social and traditional means of media and suggested that Turkey's public opinion (especially until 2010) regards to EU membership was manipulated through these means. The securitization of *kokorec* prevents a real discussion about Chapter 12 (and even the 35 chapters) and its content related to food safety, veterinary, and phytosanitary policies. The *kokorec* also played a significant role in national Turkish cuisine which is an ideal case for gastro-nationalism.

Keywords: securitization, *kokorec*, food safety, Turkey-EU negotiations, gastro-nationalism

Introduction

The idea of the European Union (EU) has evolved drastically since its foundation. While it was a mere economic union between its members focusing on coal and steel industries in 1951, it evolved into a union that could interfere in member states' constitutions and institutions (Dedman, 1996). With its current state, the Union was established as a result of the Treaty of Maastricht in 1992. The Union, with the exit of the UK, has 27 member states. The EU, except for Brexit –UK's exit, has always enlarged and included new members. The enlargement process includes many steps in which 35 chapters are asked to the candidate state to meet to be offered full membership. These 35 chapters comprise significant policies that can transfer some sovereignty from the member state to the EU institution. This article studies one of the cases of chapter 12, food safety, with a specific case, *Kokorec* —a local dish popular in street vendors, — in Turkey's membership to the EU. Chapter 12 includes issues such as food hygiene, combatting animal diseases, and control of harmful microorganisms.

Regardless the 35 chapters are met or not; public opinion is a vital (invisible) condition that has to be considered both for the candidate state and the current states. This article studies how the *kokorec* played a (significant) role in public opinion to the degree that has taken place in many TV series, comics, and public debates (Sağlam, 2018). *Kokorec* has been an issue between the EU and Turkey due to its concerns about its food safety conditions. *Kokorec* is a dish that is prepared from lamb or goat intestines wrapped around seasoned offal. Due to its preparation (mostly sold in street vendors) and its content (possibility of spreading mad cow diseases), the *kokorec* has been securitized to the degree that the public has considered it as a vital condition for the membership to the Union as it was a more important issue to consider among the 35 chapters which include significant topics such as the movement of goods, human, and capital.

This article studies how the *kokorec* has been securitized in the EU-Turkey membership to the degree that the entire Chapter 12 considered about banning, regulating, or freeing the *kokorec*. The issue was popularized to the degree that Dexter Filkins (2003) analyzed the issue for the New York Times in 2003. Filkins interviewed many people including the consumer and sellers in Turkey and attempted to situate the debate in wider Turkey-EU negotiations. The discussion, according to Filkins, arose from the EU's order to Greece to ban a similar food, *kokoresti* after the mad cow outbreak in 1990s (Filkins, 2003). Filkins (2003) piece was important to show how the public reacted to the case even with writing a song (as will be explained in this study as well).

This study argues that the *kokorec* was overvalued in Turkey's bid in EU membership, partly because to divert the discussion of long processed food safety issue to a popular topic. The overvalue of the *kokorec* by the traditional and social media securitized the *kokorec* which can be considered as an example of national culinary. Thus, by using national culinary and gastro-nationalism in the process, the

topic became a matter of identity, not a food security issue anymore. In order to show that the issue of *kokorec* is a more securitized issue, which means it is a more discursive issue that was addressed to the public, this article is divided into four parts. In the first part, the concept of securitization will be explained along with the research methodology. The second part explores Chapter 12, which includes topics related to food safety. The third part goes into *kokorec* and food safety relations. The last part will analyze how the issue of *kokorec* is overrated in Turkey-EU membership. The last part will also discuss the findings of how the *kokorec* has been brought to the public agenda through social and traditional media.

1. Theories, Concepts, and Methodology

This article conceptualizes the discourse of "local" or "traditional" food (*kokorec* can be considered an example for gastro-nationalism even though its consumption is not restricted to Turkey) against the wider regional entity, EU membership. The conceptual discussion fundamentally evolves around whether pan-European identity is possible in every aspect of life. DeSoucey (2010) concept of gastro-nationalism is an essential invention in that sense. DeSoucey's concept is useful in the sense of understanding the tension between national boundaries supporters and integrationists. Her analyses of French *foie gras* (fattened liver of a duck or goose, which is considered incompatible with EU regulations due to its "immoral" and "cruel" behaviors to the animal) sheds light on the discussion to *kokorec* as well.

Gastro-nationalism, in essence, is not desired in the EU integrationist mind because of the highlight of the country of the origin of the product on the expense of EU single market. The encouragement of the labeling the country of origin of the product can be considered as gastro-nationalism. For instance, it was reported that Belgium milk export to France decreased due to the mandatory label "Made in France" in France (Wanat & Vela, 2019).

Gastro-nationalism is concept that challenge the global integration occurred as a result of fast globalization. Gastro-nationalism is a protection mechanism to keep the national boundaries alive in people's mind (Ichijo, 2020). DeSoucey analyses of *foie gras* is the example of successful attempt by French government. To avoid the ban of *foie gras* and secure its future, France applied for EU Protected Geographical Identification label (DeSoucey, 2010; Ichijo, 2020). Even though France is a member of the EU and does not have fundamental disagreements on the EU's values and regulations, the production and consumption of *foie gras* have not been ceased in France due to multilevel reasons, including industry exceeding \$2 billion cultural protectionism (DeSoucey, 2010). France achieved to show the *foie gras* as a national symbol, but the symbol was secured via EU policy, EU Protected Geographical Identification label. The example shows how EU integration can be flexible in many cases as ban of *foie gras* would harm French industry and may trigger Euroscepticism, the common ground was founded.

Kokorec has a similar complexity. Even though no official data about the *kokorec* industry exists, it is not a sector that can be neglected easily by Turkish policy makers and public. Also, cultural preservation and national protectionism are important issues that have to be considered. In a possible Turkey membership, Turkey could also find a similar way.

This article studies the case of *kokorec* with the concepts of gastro-nationalism and securitization. The concept of securitization is originally an international security concept popularized by Ole Wæver and Barry Buzan from Copenhagen School in 1993 (Wæver et al., 1993). This new approach of security considers security as subjective, which requires a specific process. According to this security school, Copenhagen School, the role of language and words are much significant than any other tool in securitizing any issue or de-securitizing it (Williams, 2003). Copenhagen School does not deal with whether the issue is a real threat or not but rather deals with whether the issue has been socially constructed as a threat.

This article does not deal with *kokorec* as a national threat or does not propose that the *kokorec* has been used as a speech act to consider the EU as a threat by Turkey but aims to show how a similar process has been followed. *Kokorec* may have (and indeed have) safety issues that may harm the consumers and then the public in general, but the popularization of the topic is no more than the Copenhagen School's speech act. Like French *foie gras*, Turkish *kokorec* is just one of the small points that can be neglected easily in EU-Turkey negotiations. Because this article is based on public and media views, the securitization here means exaggerating the issue in people's (public) view by using speech acts and thus embedding more significant meaning to *kokorec* and *kokorec* like cases in Turkey-EU membership.

This article's findings are derived from sources that will demonstrate the public view, including the intellectuals and general public. These materials include but are not limited to traditional and social media (both national and international), academic conference proceedings, comics, websites, and informative publishing. Turkey specific social media (or collaborative hypertext dictionary websites) will be significant in this study. Eksi Sozluk, Uludag Sozluk, Inci Sozluk and Kizlar Soruyor are four most popular websites in their kind in Turkey. These dictionaries are informal places where users, mostly anonymous, share their experiences and thoughts about everyday political and social issues. In this regard, the information they share are more subjective and may not be factual true, but they can be considered as good places to understand the discussion regarding specific topic.

2. Chapter 12 in EU Membership Negotiations (Food safety, veterinary and phytosanitary policy),

One of the 35 chapters of the EU negotiations is the chapter that includes food safety, veterinary, and phytosanitary policy, Chapter 12, (*European Union Common Position Chapter 12: Food Safety, Veterinary and Phytosanitary Policy - EU Monitor*). Demirel and Cak (2016) have studied food safety,

plant, and animal welfare applications in Turkey in the light of EU requests and concluded that Turkey still needs considerable improvements in order to meet EU standards.

Explanatory screening for Chapter 12 was made in March 2006 and followed a more comprehensive screening meeting on 24-28 April 2006. As a result of the approval of the report, six opening benchmarks were introduced in July 2007. In June 2010, the 9th Turkey-EU Accession Conference in Brussels opened this chapter for the negotiations (*Chapter 12: Food Safety, Veterinary and Phytosanitary Policy*, 2017). On the progress report, it was noted that significant further efforts are needed in animal by-products, animal welfare, identification and registration of animals, and control of their movements. The fact that the report is absent of significant mentions of risks that can be derived from *kokorec* shows the *kokorec* and *kokorec* related issues do not possess a significant part in EU-Turkey negotiations (Aytur, 2018).

Food Safety Issues in chapter 12 include regulations for consumer protection, informing hygiene and presentation rules, mechanisms for ensuring food safety and controls. The report asks for stricter hygiene for food processing and its introduction into the market (especially for animal products) (*Chapter 12: Food Safety, Veterinary and Phytosanitary Policy*, 2017). When the report is taken as a whole, in order to close the chapter, Turkey needs to fulfill several legal, technical, financial, and administrative arrangements rather than basic ban or standardize *kokorec*.

In 2021 European Commission Key Findings of the 2021 Report on Turkey, European Commission states that Turkey improvements were not enough in terms of food safety. The statement from the report below clearly indicates that Turkish food industry has not met EU standards yet.

On the cluster covering resources, agriculture and cohesion, Turkey reached some level of preparation in the area of agriculture and rural development. However, there was backsliding over the reporting period, as its agricultural policy diverged from the main principles of the EU common agricultural policy. Turkey is a major exporter of food products to the EU, and made limited progress in the area of food safety, veterinary and phytosanitary policy. Turkey needs to make further progress on meeting EU standards, particularly on pesticide residues. It made good progress on fisheries in implementing the fisheries law, resources and fleet management, and inspection and control (*Key Findings of the 2021 Report on Turkey*, 2021).

Despite the critique, Chapter 12 is one of the chapters that Turkey has made significant progress. It is one of the opened 16 chapters and has secured significant progress. About 250 secondary legislation was published in order to meet this chapter requirements (*Chapter 12: Food Safety, Veterinary and Phytosanitary Policy*, 2020).

3. Evaluation of *Kokorec* in terms of Food Safety

Factors threatening food safety are physical, chemical, and biological (World Health Organization & Food and Agriculture Organization of the United Nations, 2006). Microbiological risks are considered to be the most common biological risks that threaten food safety (Tent, 1999; Wilcock et al., 2004).

Animal products are more sensitive than plant products in terms of microbiological risks (Erkmen, 2010).

Besides being of animal origin, *kokorec* is obtained from the dense place of the animal's microflora (lamb's or sheep's intestines are a product obtained around mesenteric fat), which increases the risk level (Kara et al., 2013). So much so that most of the academic studies in the *kokorec* field are about microbiological risks. Academic studies about *kokorec* focus on the place of its production (vendors and restaurants), processing process, and the impact of spices and other additives on its microbiological criteria (Bilgin et al., 2008, 2016; Kara et al., 2013; Kiliç, 2016; Temelli et al., 2002). Total Aerop Mesophilic Bacteria (TAMB), Total Aerop Psychrophilic Bacteria (TAPB), Enterobacteriaceae, Coliform, *Escherichia coli*, *Enterococcus* spp., *Lactobacillus* spp., *Staphylococcus/Micrococcus*, Mildew/Yeast were determined as threats in the *kokorec* (Kara et al., 2013).

By reviewing the literature, it can be said that the *kokorec* may contain high risk when it is raw and not cooked well. In addition, post-slaughter conditions and time, processing method, location, heat treatment level, and additives were determined as factors affecting the microbial load. If general hygiene rules are not followed, this potential reaches levels that can seriously threaten health. However, as in other animal products, it has been reported that sufficient (temperature and time) and appropriate heat treatment (to reach the midpoint of the product in the cooking process) and then optional spices (due to their natural antimicrobial properties) significantly reduce the danger and minimize the risk.

Arzu Cagri Mehmetoglu (2018) studies several traditional Turkish foods in regard to their safety challenges. Her study examines *kokorec* as a food that potentially contain many safety issues (Cagri-Mehmetoglu, 2018). Some of the issues are related to the environment they are sold while some of them are about the ingredient such as spices. The work condition and storage of the *kokorec* are also challenges that affect the safety.

Even though Turkey passed a regulation in 2005 to avoid such problems regarding microbiological problems, Cagri-Mehmetoglu (2018) suggests that increased demand to *kokorec* in cities makes it harder to implement the policy strictly.

4. Findings: Securitization of the *kokorec* in EU membership Turkey's public

Turkey's negotiations for EU membership have been long discussed. Supporters and opponents to the membership exist both in the public of the EU members and Turkey. This article mainly focuses on one of the public perceptions of these two sides, Turkey. Whether Turkey should be (or can be or will be) a member of the EU has been debated in Turkey's public to a degree it takes part from election rallies to tv series. This article studies how the *kokorec* (minor issue) had shaped public perception, especially in years when Turkey's negotiations were vivid (1999-2009). This part will show how the public, with the help of media, was restricted to topics that would not help the negotiations rather trivialize them.

Kokorec, which has been consumed for centuries, became a dispute with Turkey's EU membership bid. This part will illustrate how the public has been directed towards the (unnecessary) importance of the *kokorec*. The public has been directed for several reasons and motivations. Some were for sarcastic reasons to show that the exaggeration of the *kokorec* issue is no more than a securitized issue. Some were informative statements to examine whether the *kokorec* inherently threaten the food safety of the public. Some were securitizing the *kokorec* as if *kokorec* is an integral part of Turkish society and culture, making it an issue of gastro-nationalism.

A basic media analysis shows that *kokorec* is an attractive issue for social media and national and even international media such as DW and the BBC (Dundar, 2004; *Turks Troubled By Possibility of Tripe Ban*, 2003). This part is divided into two parts, the first part shows the traditional print media analyses, while the second part is more derived from non-traditional media such as songs, comedies, and Turkey specific websites.

4.1. Traditional News Platforms

Milliyet, one of the most circulated newspaper, reported that EU will not give green light to the *kokorec* and will ban it due to the incompatibility of the food to the EU food standards. In the news, the newspaper interviewed some of the *kokorec* sellers and showed their defending. The newspaper also mentioned the similar ban in Greece due to mad calf disease ('Elveda Kokoreç', 1999). The same newspaper brought the *kokorec* into the agenda after several months. In the news in January 2000, Milliyet went with "Kokorec Revolt" referring to the protests happened in Greece. In this piece, Milliyet shows how the Greek newspapers have presented the issue. Some of the Greek newspapers headlines mentioned in Milliyet's piece are "What to Europeans want from our appetizers," "Kokorec is in danger one more time," and "This ban will not surround us" ('Kokoreç Isyanı', 2000). Milliyet sarcastically showed how hard and far is the Turkish membership to the EU in another piece in 2001. In an interview with one of the most famous *kokorec* brand, Milliyet went with the headline of "Let the diplomats and politicians deals with it, the *kokorec* sellers announce it 'Turkey still has a long way to go'" ('Diplomatlar, Siyasetçiler Uğraşadursun Kokoreççiler Oktayı Koydu "Türkiye AB'ye Girmek İçin Daha Çok Bekler"', 2001).

Other mainstream newspapers frequently published news regarding *kokorec* and the EU membership. Sabah, Hurriyet, Yeni Safak had many headlines regarding issues in different times. "Don't worry, no ban to *kokorec*," "we never give up [on *kokorec*]," "*kokorec* will be saved," and "we reached to the EU standards in *kokorec*" are some of the headlines among many (*AB ile Dolmuşa Kemer Geliyor!*, 2005; *Asla vazgeçemiyoruz*, 2014; *Kokoreç kurtuluyor*, 2003; *Kokoreşte AB standartlarını yakaladık!*, 2005).

Songs were written about the *kokorec* and became the topic for the most popular stand-up comedians like Yılmaz Erdoğan (2002). Erdoğan sarcastically show the *kokorec* as the one of the two remaining criteria for Turkey's membership to the EU.

Mirkelam (Fergan Mirkelam), a famous singer, has written a song about *kokorec* and its nostalgia that will arise if banned due to the EU Food Regulations (Mirkelam, 2001). It was brought to the serious debate program's agenda, such as "Team A" of Savas Ay. The popularity of such a minor topic cannot (per the thesis of this article) explain with anything other than the securitization of *kokorec* and the concept of gastro-nationalism.

An academic meeting in Bogazici University in 2013 shows that the debate regarding the Turkey-EU negotiations used to base on topics such as *kokorec*. The report states that the public is informed now and does not consider the *kokorec* as a vital topic as was once considered (*Üniversite Gençliği Avrupa Birliği'ni Tartışıyor: Türkiye - AB İlişkilerinde Yakın Gelecek*, 2013). The fact that the *kokorec* has lost its importance can be explained with a more informed public and never-ending EU-Turkey negotiations. DW and BBC Turkish have also joined the debate and show the complexity of the issue from whether the *kokorec* is an exaggerated issue (Dundar, 2004; *Turks Troubled By Possibility of Tripe Ban*, 2003).

4.2. New Media Platforms

Even though Facebook, Twitter, and Instagram have millions of users in Turkey, examining a social issue (how Turkey's public reacts to a specific issue) needs to be analyzed through Turkey's specific platforms such as Eksi Sozluk, Kizlar Soruyor, Uludag Sozluk, and Inci Sozluk (Gürel & Yakın, 2007). These platforms are collaborative hypertext dictionaries in which current debates are discussed, mostly unanimously. Those platforms are viral and politicized and can be considered an excellent source to see the day's debates. Examining those Turkey's special platforms about *kokorec*, one can see the diverse thoughts about *kokorec* and its impact on EU-Turkey membership. Eksi Sozluk, the most popular platform of its kind (Alexa Country, Turkey, rank 18), has more than ten titles about EU-*kokorec* relations and hundreds of entries about the issue.

Parallel to this article's thesis, the entries have diverse reasons from hygiene such as "*not the kokorec, but the unhygienic status of the kokorec prevent us from joining the EU*" to exaggeration such as "*Or the years that we had believed (at least I used to believe when I was a kid). In the late 90s and the early 2000s, media gave the impression that the only obstacle to being a member of the EU is the kokorec. Questions such as 'what will happen to the kokorec if we join the EU? will kokorec be in the EU? is it possible to join EU when eating kokorec? will we join the EU if we stop eating kokorec tomorrow?' were considered to be most important issues to answer in evening prime news*" (*Kokorecin AB'ye Girmeye Engel Olduğu Yıllar - Ekşi Sözlük*).

An entry from Eksi Sozluk will elaborate more on how the issue was securitized with news and debate platforms. The following is important not only because it considers the EU's stance on *kokorec* as hypocrisy (another thought from the public about the EU), but because it shows how debate programs and news (presumably the two most serious broadcasts) were involved in the securitization process.

Throughout the 90s, whether the *kokorec* will be banned according to the European Union rules was highly heated. This was broadcasted every week in news bulletins and discussion programs and was widely discussed. Street interviews were conducted, and citizens were asked, "kokorec or the European Union?". The revolt of *kokorec* was spreading in waves throughout the country. High school students do not remember those days, but it was the most important issue. Anyway, I have been to Madrid for a trip and what shall I see when we go to a buffet for a snack in the evening! Lamb intestines on a stick. I screamed, "This is the *kokorec*, you know!" It only lacks a little sliced tomato pepper and spices!

For a short time, I was caught in a wind of thought for which I did not know the reason, and I remembered the people crying at the Savas Ay's microphone in the A team program [one of the most prestigious debate programs of the time]. I was sad what hypocrisy that was [of the EU]. What a double standard that was. While our entire decade had passed by discussing an absurdity, where did the torpedo of these Spaniards come from? The Spanish name for those who want to go to Madrid and try is *zarajo*" (*Kokorecin AB'ye Girmeye Engel Oldugu Yillar - Ekşi Sözlük*)

Kizlar Soruyor (Alexa Country, Turkey, rank 22), Uludag Sozluk (436), and Inci Sozluk (1166) have similar debates about the impact of *kokorec* in EU-Turkey negotiations. (*AB neden kokoreci yasaklamış olabilir?; Avrupa Birliği vs kokoreç; Avrupa Birliğine kokoreç yüzünden giremedik*) The entries in these platforms also vary from the hygienic status of *kokorec* to the exaggeration of the issue. All these entries can be considered as a process of securitization.

Conclusion

Due to the nature of *kokorec*, enteric microorganisms can be contaminated. If general and special hygienic rules are not followed while cleaning the intestines and their preparation, it may pose serious microbial risks. Because of the place it is obtained and sold by street vendors, some consumers stay away from it at the level of phobia. Thus, it is easy to bring it to the public agenda and discuss it by its hygienic standards and national food. Due to its abundant existence in media and the use of humor and entertainment, the *kokorec* issue has been manipulated instead of debating general food safety requirements, etc. The *kokorec* has been exaggerated to the degree that print and online media published articles asking, "EU or *kokorec*?" This situation was considered to be an exemplary concept of securitization defined by the Copenhagen School. With this securitization, *kokorec* occupied an overrated place in EU-Turkey relations and prevented a healthy discussion about food safety, chapter 12, and all other 35 chapters.

Kokorec as a good example of traditional Turkish food can be considered under the concept of gastro-nationalism. Even though the *kokorec* was in symbolic importance, the popularization of it in EU-Turkey membership can be considered as parallel to securitization. Because a gastro-nationalism is used it has a national protective aspect against supranational organization.

References

- AB ile dolmuşa kemer geliyor!* (2005, October 7). Sabah. <http://arsiv.sabah.com.tr/2005/10/07/dun104.html>
- AB neden kokoreçi yasaklamış olabilir?* (n.d.). KızlarSoruyor. Retrieved 27 December 2020, from <https://www.kizlarsoruyor.com/kultur-sanat/q524679-ab-neden-kokoreci-yasaklamis-olabilir>
- Asla vazgeçemiyoruz.* (2014, March 2). Sabah. <https://www.sabah.com.tr/yasam/asla-vazgecemiyoruz-2706995>
- Avrupa birliği vs kokoreç.* uludağsözlük. Retrieved 27 December 2020, from <https://www.uludagsozluk.com/k/avrupa-birliğı-vs-kokoreç/>
- Avrupa birliğine kokoreç yüzünden giremedik.* incisözlük. Retrieved 27 December 2020, from <http://www.incisozluk.com.tr/w/avrupa-birliğine-kokoreç-yüzünden-giremedik/>
- Aytüre, S. (2018, April 26). Turkey-EU Agricultural Relations and its Future. *Proceedings of 4th SCF International Conference. Economics and Social Impacts of Globalization* and “Future Turkey-European Union Relations, Nevşehir.
- Bilgin, B., Makarnacı, N., & Palabiyik, I. (2016). THE EFFECT OF DIFFERENT COOKING PROCESS ON MICROBIOLOGICAL QUALITY OF KOKOREC. *International Journal of Research in Engineering and Technology*, 05(05), 6–8. <https://doi.org/10.15623/ijret.2016.0505002>
- Bilgin, B., Makarnacı, N., & Yilmaz, I. (2008, May 21). *Çiğ ve Farklı Metotlarla Pişirilen Kokoreçlerin Mikrobiyolojik Kalitesinin Belirlenmesi [Determination of Microbiological Quality of Raw and Cooked (in Different Methods) Kokoreç]*. Turkey 10th Food Congress, Erzurum.
- Cagri-Mehmetoglu, A. (2018). Food safety challenges associated with traditional foods of Turkey. *Food Science and Technology*, 38(1), 1–12. <https://doi.org/10.1590/1678-457x.36916>
- Chapter 12: Food Safety, Veterinary and Phytosanitary Policy.* (2017). Turkey, Ministry of Foreign Affairs, Directorate for EU Affairs. https://www.ab.gov.tr/files/TarimBalikcilikBsk/Fasıl_12_2017.pdf
- Chapter 12: Food Safety, Veterinary and Phytosanitary Policy.* (2020, May 22). Republic of Turkey, Ministry of Foreign Affairs, Directorate for EU Affairs. https://ab.gov.tr/77_en.html
- Dedman, M. (1996). *The origins and development of the European Union, 1945-95: A history of European integration*. Routledge.
- Demirel, A. F., & Çak, B. (2016). The Importance of Animal Welfare Applications in Food Safety in terms of the Relevant Legislation in Turkey and the European Union. *Van Veterinary Journal*, 27(2), 111–116.
- DeSoucey, M. (2010). Gastronationalism: Food Traditions and Authenticity Politics in the European Union. *American Sociological Review*, 75(3), 432–455. <https://doi.org/10.1177/0003122410372226>
- Diplomatlar, siyasetçiler uğraşadursun kokoreççiler oktayı koydu ‘Türkiye AB’ye girmek için daha çok bekler’. (2001, February 12). *Milliyet*. <https://www.milliyet.com.tr/pembenar/turkiye-ab-ye-girmek-icin-daha-cok-bekler-5290654>
- Dundar, C. (2004, December 30). BBC Turkish [BBC Turkce]. *Nereye Baksak Avrupa*. http://www.bbc.co.uk/turkish/fooc/story/2004/12/printable/041228_fooc_can_dundar.shtml
- Elveda kokoreç. (1999, December 12). *Milliyet*. <https://www.milliyet.com.tr/ekonomi/elveda-kokorec-5231095>
- Erdogan, Y. (2002). *Cebimden Kelimeler*.
- Erkmen, O. (2010). Gıda kaynaklı tehlikeler ve güvenli gıda üretimi. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 53, 220–235.
- European Union Common Position Chapter 12: Food safety, veterinary and phytosanitary policy—EU monitor.* (n.d.). EU Monitor. Retrieved 26 December 2020, from <https://www.eumonitor.eu/9353000/1/j9vvik7m1c3gyxp/vj6ipmm5ozzv#p2>

- Filkins, D. (2003, June 24). Istanbul Journal; Europe's on Notice: Don't Mess With Our Lunch. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2003/06/24/world/istanbul-journal-europe-s-on-notice-don-t-mess-with-our-lunch.html>
- Gürel, E., & Yakın, M. (2007). EKŞİ SÖZLÜK: POSTMODERN ELEKTRONİK KÜLTÜR. *Selçuk İletişim*, 4(4), 203–219.
- Ichijo, A. (2020). Food and Nationalism: Gastronationalism Revisited. *Nationalities Papers*, 48(2), 215–223. <https://doi.org/10.1017/nps.2019.104>
- Kara, R., Aslan, S., Yaman, H., & Akkaya, L. (2013). Afyonkarahisar'da Tüketime Sunulan Kokoreçlerin Mikrobiyolojik Kalitesinin Belirlenmesi. *Kocatepe Veteriner Dergisi*, 6(1), 7–10. <https://doi.org/10.5578/kvj.5340>
- Key findings of the 2021 Report on Turkey. (2021, October 19). [Text]. European Commission. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_21_5282
- Kiliç, B. (2016). DETERMINATION OF MICROBIOLOGICAL QUALITY OF KOKOREÇ SOLD IN ISPARTA. *Scientific Papers. Series D. Animal Science*, LIX.
- Kokoreç isyanı. (2000, May 5). *Milliyet*. <https://www.milliyet.com.tr/dunya/kokorec-isyani-5320915>
- Kokoreç kurtuluyor. (2003, June 25). *Hurriyet*. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/kokorec-kurtuluyor-38476360>
- kokorecin ab'ye girmeye engel olduğu yıllar—Ekşi sözlük*. Eksi Sozluk. Retrieved 27 December 2020, from <https://eksisozluk.com/kokorecin-abye-girmeye-engel-oldugu-yillar--5131358?p=1>
- Kokoreçte AB standartlarını yakaladık!* (2005, January 3). [Text]. Yeni Şafak; Yeni Şafak. <https://www.yenisafak.com/gundem/kokorecte-ab-standartlarini-yakaladik-2685677>
- Mirkelam, F. (2001, January 31). *Kokoreç* [Song]. <https://www.youtube.com/watch?v=Ke0DL8BH2uk>
- Sağlam, H. (2018). Türk Medyasının Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerine Yaklaşımının Okurların Tutum ve Kanaatleri Üzerindeki Etkileri. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 17(2), 389–430.
- Temelli, S., Evrensel, S. S., Anar, S., & Tayar, M. (2002). Bursa'da Tüketilen Kokoreçlerin Mikrobiyolojik Kalitesinin Belirlenmesi. *İstanbul Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi*, 28(2), 467–473.
- Tent, H. (1999). Research on food safety in the 21st century. *Food Control*, 10(4–5), 239–241. [https://doi.org/10.1016/S0956-7135\(99\)00025-0](https://doi.org/10.1016/S0956-7135(99)00025-0)
- Turks Troubled By Possibility of Tripe Ban*. (2003, 08). DW.COM. <https://www.dw.com/en/turks-troubled-by-possibility-of-tripe-ban/a-956200>
- Üniversite Gençliği Avrupa Birliği'ni Tartışıyor: Türkiye—AB İlişkilerinde Yakın Gelecek [University Youth Discussing the European Union, Near Future of Turkey-EU Relations]*. (2013). Avrupa Çalışmaları Merkezi. <https://acmof.files.wordpress.com/2011/04/9bb-rapor.pdf>
- Waeber, O., Buzan, B., & Carlton, D. (Eds.). (1993). *Identity, migration and the new security agenda in Europe*. Pinter.
- Wanat, Z., & Vela, J. H. (2019, December 23). *The rise of the gastronationalists*. POLITICO. <https://www.politico.eu/article/origin-labels-europe-the-rise-of-the-gastronationalists/>
- Wilcock, A., Pun, M., Khanona, J., & Aung, M. (2004). Consumer attitudes, knowledge and behaviour: A review of food safety issues. *Trends in Food Science & Technology*, 15(2), 56–66. <https://doi.org/10.1016/j.tifs.2003.08.004>
- Williams, M. C. (2003). Words, Images, Enemies: Securitization and International Politics. *International Studies Quarterly*, 47(4), 511–531. JSTOR.
- World Health Organization, & Food and Agriculture Organization of the United Nations (Eds.). (2006). *Food safety risk analysis: A guide for national food safety authorities*. World Health Organization: Food and Agriculture Organization of the United Nations.

Research Paper / Araştırma Makalesi
Geliş Tarihi / Received 09.09.2021 Kabul Tarihi / Accepted 29.11.2021

Birleşmiş Milletler Dünya Gıda Programı'nın Evrensel Gıda Sistemi ve Dağıtımındaki Rolünün Analizi / Analysis of the Role of the United Nations World Food Program in the Universal Food System and its Distribution

Emrah Atar

Dr., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi PhD, Recep Tayyip Erdoğan University
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü Political Science and Public Administration
emrah.atar@erdogan.edu.tr <https://orcid.org/0000-0003-1221-5415>

Abstract

In the face of global phenomena such as demographic change, increasing global population, climate change, and changes in agricultural production, sustainability problems arising from effective food systems are highly discussed today. It is an expected fact that this problem will probably become more severe in the future. Because the current food production and consumption is far from sustainable, a more pessimistic picture emerges when we add that poverty rates have increased in recent years and that millions of people cannot healthily obtain food. Considering that we are faced with long-term problems with the inadequacy of current policies, it is inevitable that food policies should be reviewed together with an urgent action plan. While doing this, it is necessary to pay attention to the policies that affect the access of food consumers to food, functional value chains, fair market environments, infrastructure and stability policies. In particular, important innovations and new understandings emerge regarding the micro-foundations of political decision-making, the influence of political institutions and ideology, and the role of the media. In addition, the influence of national and international non-governmental organizations as well as private sector organizations play an essential role in shaping food environments. The agriculture and food sector comes into sight as an ideal field of science to study the political economy of public policies. In this direction, this article examines how the public and private sectors use the existing policies in the food literature; What steps have been taken to ensure food supply; Food price increases due to inflation increases experienced during the Covid-19 period; and finally, it discusses the role of the United Nations World Food Program in food production and transportation in the national and international arena.

Keywords: Food policies, public sector, private sector, Covid-19, UN World Food Program

Özet

Demografik değişim, artan küresel nüfus, iklim değişikliğinin, tarımsal üretimin değişikliğe uğraması gibi küresel sorunlar karşısında, etkili gıda sistemlerinden kaynaklanan sürdürülebilirlik sorunları günümüzde fazlasıyla tartışılmaktadır. Bu sorunun gelecekte muhtemelen daha ciddi hale geleceği şüphe uyandırmayacak bir gerçek olarak karşımızda durmaktadır. Çünkü, mevcut gıda üretimi ve tüketimi, sürdürülebilir olarak kabul edilebilirliğin oldukça uzağında yer almaktadır. Yoksulluk oranlarının son yıllarda arttığı ve milyonlarca insanın sağlıklı bir şekilde gıda temin edemediği gerçeğini de eklediğimiz zaman ortaya daha karamsar bir tablo çıkmaktadır. Mevcut politikaların da yetersizliği ile beraber uzun vadeli sorunlar ile karşı karşıya olduğumuzda göz önünde bulundurulursa, gıda politikalarının acil bir eylem planı ile beraber tekrardan gözden geçirilmesi kaçınılmaz olarak durmaktadır. Bunlar yapılırken özellikle gıda tüketicilerin gıdaya erişimini etkileyen politikalar, işlevsel değer zincirlerine, adil pazar ortamlarına, altyapı ve istikrar politikalarına dikkat edilmesi gerekmektedir. Özellikle siyasi karar almanın mikro temelleri, siyasi kurumların ve ideolojinin etkisi ve medyanın rolü ile ilgili olarak önemli yenilikler ve yeni anlayışlar karşımıza çıkmaktadır. Özel sektör kuruluşları ile beraber ulusal ve uluslararası sivil toplum kuruluşlarının etkisi de gıda ortamlarının şekillendirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu noktada özellikle Birleşmiş Milletler önemli bir yere sahip olmaktadır. Birleşmiş Milletlere bağlı kuruluşlar uluslararası arenada aktif rol almış ve gıda programı doğrultusunda bölüşümün daha adil yapılabilmesi noktasında önemli adımlar atmıştır. Dünya Gıda Programı da bu noktada karşımıza çıkan önemli kurumlardan birisidir. Tarım ve gıda sektörü, kamu politikalarının politik ekonomisini araştırmak için ideal bir bilim alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu doğrultuda bu makale, gıda literatüründe var olan politikaların kamu ve özel sektör tarafından nasıl kullanıldığını; Gıda temini için hangi adımların atıldığını, Covid-19 döneminde yaşanan enflasyon artışları nedeniyle ortaya çıkan gıda fiyat artışlarının; ve son olarak ise Birleşmiş Milletler Dünya Gıda Programı'nın gıda üretiminde ve ulaştırılmasında ulusal ve uluslararası arenada nasıl bir rol oynadığı tartışmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Gıda politikaları, kamu sektörü, özel sektör, Covid-19, BM Dünya Gıda Programı

Giriş

İnsanoğlu var olduğu andan itibaren gıdaya ihtiyaç duymuştur. Gıda ihtiyacını gidermek için üretmeye başlayan insanlık zamanla sistemi oturtmuş ve istenilen seviyelerde üretim ile hayatlarını ikame etmişlerdir. Zaman ile artan nüfus ve gelişen sanayi imkanları ile beraber doğal ürünlere ulaşımında zorlaşmıştır. Yaşanan olumsuz gelişmeler ve gelişimini tamamlayamayan toplumların fazla olması insanların kendilerine yetecek seviyede dahi besin ihtiyaçlarını karşılayamam sorunu ile yüz yüze gelmelerine neden olmuştur. Bu da ekonomik krizler ile beraber gıda krizlerinin de hayatımıza girmesine neden olmaktadır. Bu tarz krizler ile beraber milyonlarca insan zaten kötü durumda olan tarım ve gıda tedariklerinin tamamen yok edilme tehlikesi ile karşı karşıya kalmışlardır.

Ek olarak, tarım ve üretim hizmetlerinde ortaya çıkan eksiklikler veya adaletsiz dağılım gibi sorunlarla beraber oluşan gıda sorunlarının yaşanmasına neden olmaktadır. Örneğin, dünya genelinde, nüfusun ihtiyaç duyduğundan daha fazla gıda üretilmesine rağmen açlığın önemli bir sorun olmaya devam ettiği ülkelerden birisi de Amerika Birleşik Devletleri'dir. Ülkede milyonlarca insan gıda güvencesi olmayan hanelerde yaşamlarını devam ettirmektedir (Hampton, 2007). Bu durum pandemi ile beraber daha kötü seviyelere çıkmaktadır. Covid-19 vurmadan önce, yaklaşık 13,7 milyon hane veya tüm ABD hanelerinin %10,5'i 2019 boyunca bir noktada gıda güvensizliği yaşarken, pandemi döneminde, ihtiyaçlarını karşılamak için yeterli gıda alamayan veya bir sonraki öğünlerinin nereden geleceğinden emin olamayan 35 milyondan fazla Amerikalı için geçerli (Silva, 2020). BD'de durum böyle iken Afrika ve Güney Asya ülkelerinde daha vahim bir durum mevcuttur. Bu tür gelişmemiş bölgelerde, açlık, sağlıksız beslenme ve kötü gıda politikalarından kaynaklı ölüm oranları her geçen gün artmaktadır. Buna ilişkin verilen ileren bölümlerde verilecektir.

Yaşanan tüm bu olumsuzluklar karşısında, Birleşmiş Milletler Dünya Gıda Programı (Word Food Programme WFP) odak noktası haline gelmiştir. Dünya Gıda Programı, uyguladığı politikalar nedeniyle birçok kişi ve kurum tarafından eleştirilse de bugün saygın kuruluşlar arasında kendisine yer bulmuştur. Lynch (2019) yılında Foreign Affairs için kaleme aldığı yazıda, kurum personellerinin, Dünya Gıda Programında yetkinin kötüye kullanılması, taciz ve yaygın ayrımcılıktan şikâyet ettiklerini belirlemiştir. Bunun üzerine tartışmalar daha da artarak devam etmiştir. Gıda politikalarının uluslararası arenada daha aktif bir şekilde dizayn edilmesi noktasında önemi olan bu kuruluş, siyasi, sosyal, ekonomik koşullar göz önüne alındığı zaman aslında çok daha büyük sorumluluklar alması beklenebilirdi. Dünya genelinde artarak devam eden yoksulluk ve kötü beslenme konularında çok daha aktif katılım ve yönetim sistemlerinin benimsenmesinde de yapıcı ve yaptırıcı bir rol oynaması beklenmektedir. Küresel açlığın ve yoksulluğun, küresel politikalar ile çözüme ulaştırıla bilineceğini düşündüğümüz zaman bu iddiaların önemini daha iyi anlayabiliriz.

Dünya Gıda Programı (WFP) şu anda Birleşmiş Milletler Özel Ajanslarının en büyüğü ve tartışmasız en başarılılarından biridir, ancak 1990'ların başından beri uluslararası ilişkiler uzmanları tarafından çok az inceleme yapılmıştır (Ross, 2007). Birleşmiş Milletler Dünya Gıda Programı aslında insani yardım operasyonları kategorisine girmiş olması birçok akademisyenin ve bilim insanının ilgisini çekmeye yeterli olmuştur. Gıda politikalarının temelinde ve ulaştırılmasındaki hedefinde sorunların başında gelen açlık, yoksulluk ve kötü beslenmeyi en aza indirme noktasında da yerel hükümetlerden ziyade insani yardım operasyonlarının çokluğu, verimliliği ve etkililiği hedefe ulaşma noktasında önem arz etmektedir (Cozzolino vd., 2012). Bütün bu düşüncelerin gölgesinde Dünya Gıda Programı'nın gıda, açlık ve kötü beslenme gibi konularda ulusal çıkarların uluslararası toplumu korumak ve güçlendirmek için temel zorunluluklarla gerçekten mücadele edip edilmediği konusu tartışıla gelmiştir (Finnemore ve Sikkink 2001). Eleştirilerin en büyük odak noktalarından biri bu tarz organizasyonları yürüten kurumların çıkar odaklı programlar yürütmesi olarak gösterilebilmektedir. Çıkar odaklı politikalar yürütülmesinin de en büyük eleştirisi batı merkezli ülkelerin tekeline girme tehlikesi gösterilebilir. Ross (2011) kitabında, Dünya Gıda Programı'nın yozlaşmış hükümetlerin çağrılarına çok kolay cevap verdiğini ve hiç kimse BM'nin Dünya Gıda Programı ile rekabet edemeyeceği için çok daha kolay bir şekilde bozulma tehlikesi olduğunu vurgulamaktadır. Bu noktada uygulanan politika norm ve düşüncelerinin siyaset bilimi, kamu yönetimi ve uluslararası ilişkiler teorileri ile açıklanması ve desteklenmesi gerekmektedir.

Dünya Gıda Programı, Covid-19 ile önemi daha da anlaşılan beslenme eksikliğini bütün dünyadan yok edebilmek için faaliyetler yürütmektedir. Her ne kadar bu faaliyetlerin eksiklik ve Batı merkezliliği eleştirisi noktası olsa bile 2030'da dünya genelinde açlığı sıfıra indirme politikaları kayda değerdir. Nitekim bu bağlamda 2020 yılında Nobel Barış Ödül'üne layık görülmüşlerdir. Dünya Gıda Programı dünyada açlığı yok edebilmek için hem kendisi faaliyetler yapmakta hem de devletlere ve sivil toplum örgütlerine tavsiyeler verip yol göstermektedir. Bu çalışma bir yandan evrensel gıda erişimini ele alırken dünya gıda programının rolü ve işlevini de çalışmaktadır.

Verilen bu bilgiler ışığında, makalemiz üç ana kısım ve bir sonuç bölümünden oluşmaktadır. İlk olarak, politika yapıcı olarak kamu, özel ve sivil toplum sektörlerinin gıda politikaları üzerinde bir tartışma gerçekleştirilecektir. Daha sonra ise son 2008 yılı itibari ile başlayıp Covid-19 ile beraber zirve yapmış olan gıda fiyatları ve buna bağlı olarak artış gösteren yoksulluk üzerinde bir çalışma yapılacaktır. Gıda fiyatlarının artışı ile beraber ortaya çıkan kötü beslenme de bu bölümde ele alınacaktır. Üçüncü bölümde ise, verilen tüm bilgiler ışığında Dünya Gıda Programı'nın gıda politikalarında aldığı rol ve uyguladığı politikalar ele alınacaktır. Çalışmada elde edilen bilgiler doğrultusunda şu sonuçlardan bahsedebiliriz. Açlık, yetersiz beslenme, kötü politikalar ve kaynakların adaletsiz dağılımı günümüzde temel ve önemli bir sorun olarak görülmektedir. Dünya Gıda Programı'nın günümüzde yaptıkları yeterli olmasa da, hedeflere ulaşılması noktasında önemli adımlar atıldığını ortaya koymaktadır. Politika üretme ve

uygulanması noktasında sivil toplum kuruluşları başta olmak üzere diğer kuruluşları ile olan ilişkilerde yetersiz kalmaktadır, bu noktada önemli adımlar atılıp iyileştirmeler yapılabilir.

1. Kamu Politikaları Olarak Gıda

Dünya genelinde, tarım ve gıda politikalarında son yıllarda artarak devam eden yenilikçi araştırmalar dikkatimizi çekmektedir. Özellikle siyasi karar alma organizmalarının temelde ön plana çıktığını görsek de, özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve medyanın da aktif bir rol oynadığını açıkça görebilmekteyiz. Temelde tek amaç için bir araya gelen unsurlar bazı unsurlarda tabi ki ayrılık gösterebilmektedirler. Bu noktada daha fazla işbirliği, değişkenlerin iyi belirlenmesi, verilerin daha kaliteli seviyede elde edilmesi, uluslararası anlaşmaların dikkatli bir şekilde incelenmesi, ortaya koyulan politikaların şeffaf bir şekilde sunulması gibi birçok noktada hem kamu organları hem sivil kuruluşlara çok büyük görevler düşmektedir.

Tarım ve gıda sektörü, kamu politikalarının ekonomi politliğini araştırmak için ideal bir örnek olarak değerlendirilebilir (Anderson vd., 2013). 20. yüzyılın ortalarından sonraki dönemlerden bu yana tarım ve gıda sektörüne baktığımız zaman, sektördeki politika gelişmelerinin çoğu ani ve dönüşümsel olduğunu görmekle beraber kademeli olarak devam ettirilen politikalar olduğunu da analiz edebilmekteyiz. Ancak, son zamanlardaki birkaç önemli uluslararası gelişme, tarım ve gıda politikasının politik ekonomisini uluslararası ticaret ve kalkınma gündeminin zirvesine çıkmasına neden olmuştur (Swinnen, 2010).

Dünya genelinde ve tarihin büyük bölümünde, tarım ve gıda sektörü, en ağır hükümet müdahalelerinden bazılarına maruz kalmıştır (Dorward ve Kydd, 2004; Jayne, 2012). Bu müdahalelerin daha geniş toplum için ekonomik önemi periyodik olarak artmakta ve şuan içinde bulunduğumuz Covid-19 süreci bunun için verilebilecek güzel örneklerden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. İçerisinde bulunduğumuz sürecin daha çıkmaz bir hal almasına sebep olan durumlardan birisi de özel sektörler olarak gösterilmektedir. Çünkü özel sektör kuruluşları, bireylerin ve popülasyonların gıda ortamlarını şekillendirmede kritik bir rol oynamaktadır ve gıda ortamlarıyla ilgili özel sektör eylemlerinin şu anda çok sınırlı bağımsız izlemesi bulunmaktadır (Sacks vd., 2013). İdeal olarak, gıdaların beslenme kalitesi, belirli bir ülkenin politika hedeflerini karşılamak için oluşturulmuş beslenme standartlarına veya kılavuzlara göre karşı ölçülmelidir çünkü halk sağlığını ilgilendiren besinler ülkeye göre değişiklik gösterebilmektedir (Centers for Disease Control and Prevention, 2010)

Kamu sektörü ortamlarındaki beslenme politikaları/programları, sağlıklı gıdaları daha erişilebilir kılmak için önemlidir (L'Abbé vd., 2013). Gıda politikaları genellikle hükümet, devlet kuruluşları, sivil toplum kuruluşları veya özel sektör unsurları tarafından belirlenirken, birçok kamu sektörü ortamında beslenme politikası veya programı bulunmamaktadır ve bu ortamlardaki gıdaların beslenme kalitesi hakkında çok az bilgi toplanabilmiştir (L'Abbé vd., 2013). Bu noktada aslında devlet kuruluşları tarafından sunulan

gıda politikalarına geniş bir açıdan bakmak gerekmektedir. Hastaneler, okullar ve devlet kuruluşları gibi hizmet alanlarında sunulan gıdalar bu noktada önemli bir yere sahip olabilmektedir. Sonuç olarak, kamu sektörü ortamlarında gıda politikaları ve programlarının uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi için mevcut örneklerin incelenmesi bizlere daha sağlıklı öngörüler elde etmemize yardımcı olacaktır.

Dünya Sağlık Örgütü'nün 2008 yılında ortaya koyduğu ve diyet, fiziksel aktivite ve sağlıkla ilgili küresel stratejilerini belirlediği ve uygulamaları izlemek ve değerlendirmek için ortaya koyduğu çerçeveye bakmamız gerekmektedir. Dünya Sağlık Örgütü üye devletler için tavsiyelerini faaliyet düzeyine ve türüne göre çeşitli eylem alanlarına ayırmaktadır. Bunlar sırası ile: Ulusal stratejik liderlik, destekleyici ortamlar, destekleyici politikalar, destekleyici programlar, izleme, gözetim ve değerlendirme (WHO, 2008:6). Belirtilen politikaların gerçekleştirilebilmesi için ise de özellikle sağlıklı beslenmeyi ve fiziksel aktiviteyi teşvik eden faaliyetlerin izlenmesi ve değerlendirilmesi noktasında uygulamaya yönelik özel hedefler ve bu hedeflere ulaşmadaki kilometre taşlarının önemine vurgu yapılmıştır ve bunun için ise 5 temel unsur belirlenmiştir (WHO, 2008:8). Ulusal düzeyde geliştirilen herhangi bir plan veya stratejiye izleme ve değerlendirmenin dahil edildiğinden ve bir bütçe çizgisinin dahil edildiğinden emin olunması gerektiği vurgulanmaktadır. İdeal olarak, çok sektörlü bir ekip, ulusal ve alt ulusal düzeylerde programın devam edebilmesi ve uygulamasına öncülük etmelidir. Mevcut izleme ve değerlendirme faaliyetlerinin ve sorumlu kurumların belirlenmesi önemsenmiştir. Bununla beraber, ortaya konulan programların sürecini, çıktılarını ve sonuçlarını izlemek ve analiz etmek için uygun göstergeleri belirlenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Uygulama faaliyetlerinde herhangi bir revizyon veya ayarlama yapılabilmesi için izleme ve değerlendirme faaliyetlerini tutarlı ve tekrarlı bir şekilde gerçekleştirilmesi de kaçınılmazdır. Bütün bu süreci belirli bir periyodik süreç içerisinde de tekrar etmek sürecin daha kaliteli bir seviyeye ulaşmasına yardımcı olacaktır. Belirtilen bu kurallar sürecin şeffaf bir şekilde sürdürülür olmasına yardımcı olacağı gibi, aslında daha sağlıklı politikaların uygulanmasına ve insanların daha sağlıklı bir gıda sistemi ile karşılaşmalarına yardımcı olacaktır.

Bir diğer örnek olarak ise Kanada'yı verebiliriz. Waterloo Üniversitesi ile ortaklaşa Okul Sağlığı için Ortak Konsorsiyum tarafından geliştirilen web tabanlı Sağlıklı Okul Planlayıcısı ile gıda politikalarının yürütülmesinde önemli adımlar atılmıştır. Sağlıklı Okullar, sağlıklı okul toplulukları oluşturmak için uluslararası kabul görmüş ve kanıta dayalı bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yaklaşım, tüm okul topluluğunun fikirlerini paylaşmak, çocukların sağlıklı ve aktif bir yaşam sürmelerine yardımcı olmak için plan yapmak ve harekete geçmek için bir araya gelmesini içermektedir. Bu programın amacı ise, okul toplulukları ile ortaklaşa sağlıklı okulları kullanan öğrenci nüfusu arasındaki sağlık eşitsizliklerini azaltmak olarak görülmektedir (Healthy Schools, 2021).

Birleşik Krallık Güvenli Gıda Programı ayrıca karşımıza çıkan önemli örneklerden birisidir. Çocuklara yiyecek sağlayan herkese uzman tavsiyesi, eğitim ve destek sağlayan bu program, öğle yemeği saatlerini

ve menüleri iyileştirmeyi, çocuklarla yemek pişirmeye ilişkin ipuçlarını, yemek kulüplerini başlatmayı, her yaştan insan için yemek pişirme eğitimlerini ve sağlıklı tarifleri içeren geniş kapsamlı bir program olarak karşımıza çıkmaktadır (Children's Food Trust, 2021). Ayrıca bu program, okullara ve yiyecek içecek şirketlerine, gıda bazlı ve besin bazlı standartlarla uyumluluğun mevcut kanıtlarını önerilen minimum kanıtlara karşı değerlendirmesine yardımcı olmak için kullanılabilir.

Amerika Birleşik Devletleri ise ABD Tarım Bakanlığı (USDA) aracılığı ile Gıda ve Beslenme Hizmetleri (2012) SP34-2012: Çocukların Beslenmesini Yeniden Yetkilendirme 2010: Yeni Yemek Modellerine Uygunluk Sertifikası – Sertifikasyon Araçları, Spesifikasyonlar ve Prototip Onay Beyanı gibi birçok yasal düzenleme ile gıda sektörünü kontrol ederek politikaların bu düzenlemeler ile gerçekleştirilmesini sağlamaktadır (FNS Documents & Resources, 2021). Aynı şekilde okullardaki Gıdalar için Beslenme Standartları Komitesi okul standartlarının uygulanması, ilerlemenin ve etkinin değerlendirilmesi, okullardaki gıdalar için beslenme standartlarının belirlenmesi ve daha sağlıklı bir gençlik için çalışmalar yürütmektedir. Misyonunu, Amerikan tarımını destekleyecek ve kamuoyunda güven uyandıracak şekilde çocuklara ve düşük gelirli insanlara gıdaya erişim, sağlıklı bir diyet ve beslenme eğitimi sağlayarak gıda güvenliğini artırmak ve açlığı azaltmak olarak ortaya koymuştur (FNS Documents & Resources, 2021).

Uluslararası Obezite Görev Gücü (IOTF) Çalışma Grubu tarafından çocukları hedef alan değişen yiyecek ve içecek pazarlama uygulamalarına yönelik eylemlere rehberlik etmek için yedi ilkedен oluşan bir dizi (Sidney İlkeleri) geliştirilmiştir. İlkeler, çocuklara yönelik pazarlamayı azaltmaya yönelik eylemlerin şunları yapması gerektiğini belirtir (Swinburn vd., 2011): 1. çocuk haklarını desteklemek; 2. çocuklara önemli ölçüde koruma sağlamak; 3. doğası gereği yasal olmak; 4. ticari promosyonların geniş bir tanımını almak; 5. ticari olmayan çocukluk ortamlarını garanti etmek; 6. sınır ötesi medyayı içerir; 7. politikalar değerlendirilecek, izlenecek ve uygulanacaktır.

Devlet eliyle ortaya koyulan bu uygulamalar ile beraber özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının da önemli bir rol oynaması beklenmektedir. Bu doğrultuda Küresel Diyet ve Fiziksel Aktivite Stratejisi ve Birleşmiş Milletler Bulaşıcı Olmayan Hastalıklar Siyasi Bildirisi'nde gıda ortamları ile ilgili olarak özel sektör için bazı eylem planları önerilmiştir. 2004 yılında alınan kararlar doğrultusunda Dünya Sağlık Örgütü (WHO) Küresel Diyet ve Fiziksel Aktivite Stratejisinde (DPAS) özel sektör için önerilen eylemleri şöyle belirtmiştir (World Health Organization, 2004)

- *Mevcut ürünlerdeki doymuş yağlar, trans yağ asitleri, serbest şekerler ve tuz seviyelerini sınırlayın ve daha iyi besin değerine sahip yeni ürünleri piyasaya sürmeyi düşünün;*
- *Tüketicilere ekonomik, sağlıklı ve besleyici seçenekler geliştirmeye ve sunmaya devam etmek;*
- *Özellikle çocuklara, özellikle doymuş yağlar, trans yağ asitleri, serbest şekerler veya tuz içeriği yüksek gıdaların tanıtımı ve pazarlanmasıyla ilgili olarak DPAS'ı destekleyen sorumlu pazarlama uygulayın;*
- *Tüketicilere yeterli ve anlaşılır ürün ve beslenme bilgileri sağlayın;*

- *Tüketicilerin gıdanın besin değeri konusunda bilinçli ve sağlıklı seçimler yapmasına yardımcı olacak basit, açık ve tutarlı gıda etiketleri ve kanıta dayalı sağlık beyanları yayınlamak;*
- *Ulusal yönergeler, uluslararası standartlara ve DPAS'ın genel amaçlarına uygun olarak sağlıklı beslenmeyi ve fiziksel aktiviteyi teşvik etmek; ve*
- *Ulusal makamlara gıda bileşimi hakkında bilgi sağlamak.*

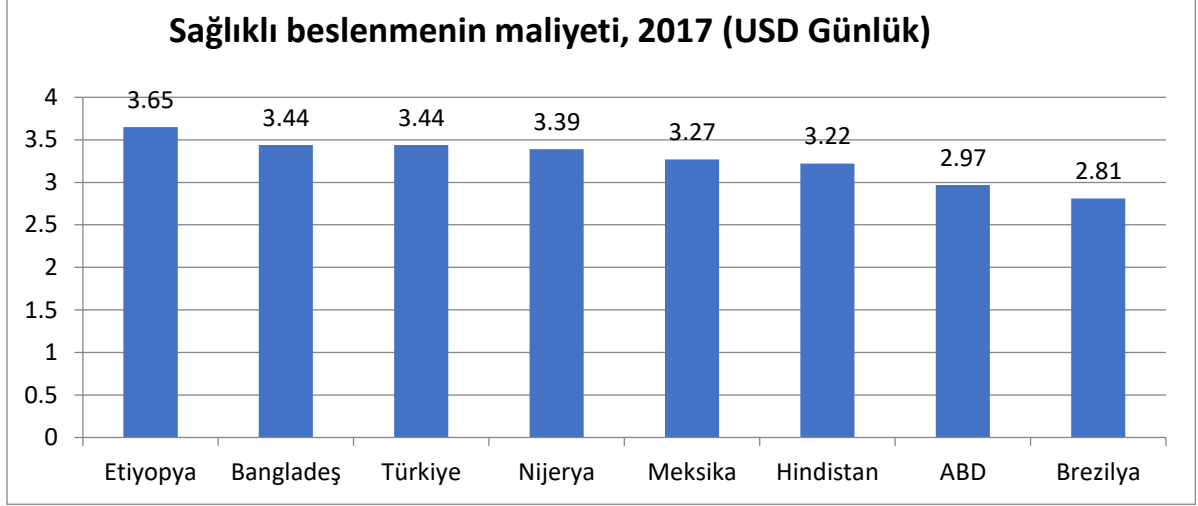
2011 yılında yapılan toplantı ile beraber ise yeni karar alınmış ve bu doğrultuda yeni öneriler Birleşmiş Milletler (BM) Bulaşıcı Olmayan Hastalıklara İlişkin Siyasi Bildirgesi olarak ortaya koyulmuştur (United Nations, 2011). Bu öneriler doğrultusunda şu çıkarımlar yapılabilir: Mevcut ulusal mevzuat ve politikaları dikkate alarak, sağlıksız gıdaların ve alkolsüz içeceklerin çocuklara pazarlanmasının etkisini azaltmak için DSÖ tavsiyeleri setini uygulamak için önlemler almak; Uygun fiyatlı ve erişilebilir olan ve şekerler, tuzlar ve yağlar hakkında bilgiler dahil olmak üzere ilgili beslenme gerçeklerine ve etiketleme standartlarına uyan ve uygun olduğunda, daha sağlıklı seçenekler sağlamak için ürünleri yeniden formüle ederek dahil olmak üzere, sağlıklı bir diyetle tutarlı daha fazla gıda ürünü üretmeyi ve teşvik etmeyi düşünün, trans yağ içeriği; Çalışanlar arasında sağlıklı davranışlar için elverişli bir ortamı teşvik etmek ve yaratmak; Sodyum tüketimini azaltmak için gıda endüstrisinde tuz kullanımını azaltmaya yönelik çalışmalar yapmak.

Görüldüğü üzere zaman içerisinde tüketicilere sağlıklı gıda ulaştırılması noktasında hem devlet bazında hem özel sektör bazında olumlu gelişmeler görülmektedir. Ancak var olan yapıcı politika sayılarının artırılması ve yerel bazlı değil de global olarak herkesi kapsayacak politikaların belirlenmesi kaçınılmazdır. Yoksulluğun her geçen gün arttığı bir dünyada, 2050 yılı itibari ile yoksulluğun bitirileceği yönünde sloganlar maalesef eyleme geçilmediği sürece gerçekçi durmamaktadır. Bugünü kurtarma politikasından başka bir amaca da hizmet etmemektedir.

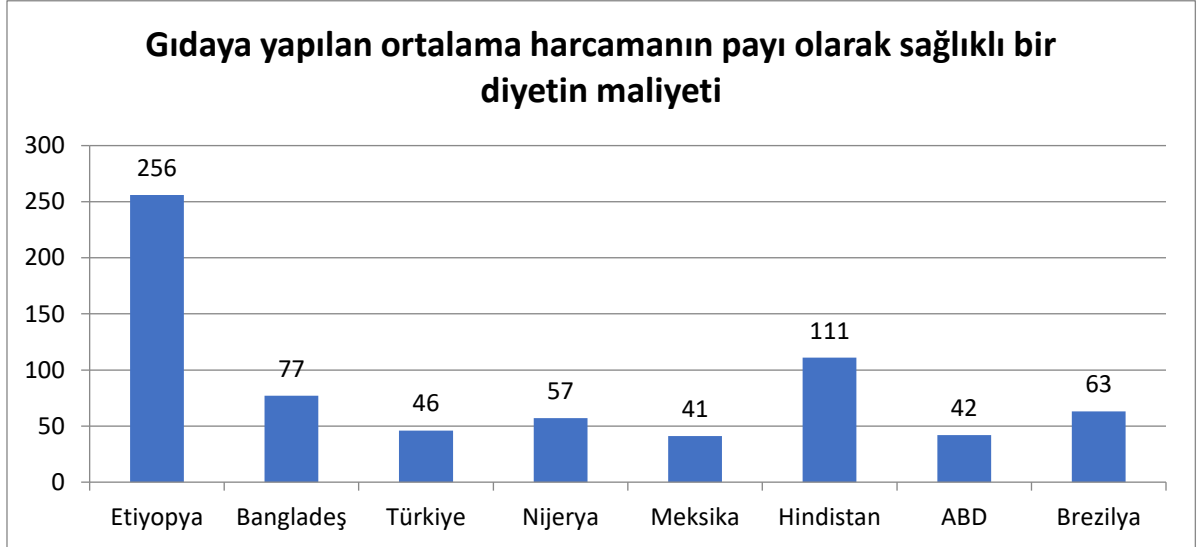
2. Covid-19 Döneminde Gıda Fiyatları ve Yoksulluk

Son yıllarda uluslararası gıda fiyatlarındaki keskin artışlar, anlaşılır bir şekilde, yoksullar üzerindeki potansiyel etkiler konusunda ciddi endişeleri artırdı. Gıda fiyatlarındaki bu tür dramatik değişiklikler, gelirlerinin çoğunu gıdaya harcayan ama aynı zamanda hayatlarını kazanmak için büyük ölçüde gıda üretimine bağımlı olan dünyadaki yoksullar için gerçekten önemli sonuçlar doğurabilmektedir (Headey, 2018). Bununla beraber dünya genelinde insanlar sağlıklı beslenme imkanlarına ulaşma noktasında konusunda da büyük sıkıntılar yaşamaktadırlar. Aşağıda verilen üç figür birçok ülkede insanların sağlıklı bir beslenme noktasında hangi aşamada olduğunu bizlere net bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu rakamlar Covid-19 sonrası içinde artarak devam etmektedir. Sokağa çıkma yasakları, evden çalışma ve fiziksel mesafe, insanların hane bütçelerinin daha büyük paylarını gıda ve barınma için harcamasına neden olurken, ulaşım, giyim ve eğlence gibi alanlara yapılan harcamalarda azalmalar oluşmuştur (Andam vd., 2020). Milyonlarca kişinin işini kaybetmesi nedeniyle gelirler düşerken, gerekli olmayan kalemlere yapılan harcamalar muhtemelen depresyonda kalmaya devam edecektir (Reinsdorf, 2020). Sağlıklı beslenme için günlük olarak 3-4 dolar bazında bir maliyet bulunurken, bu küçük miktarı dahi

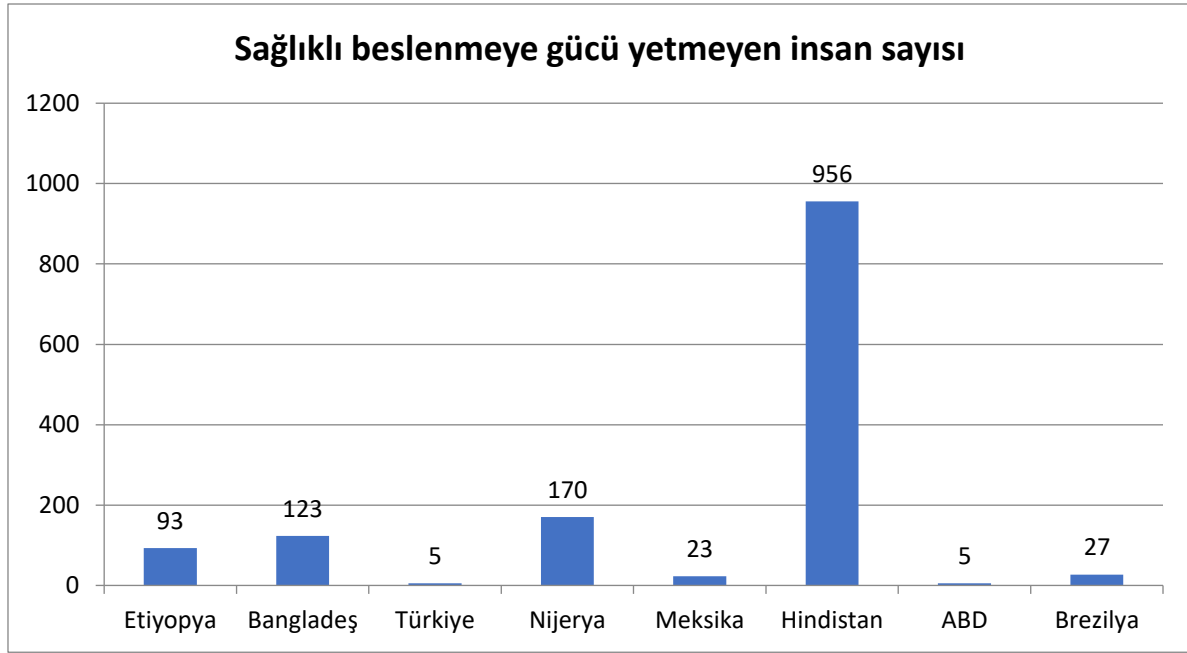
karşılamada zorluk çeken insan sayısı da maalesef oldukça yüksektir. Hindistan'da 956 milyon insan günlük ihtiyacını karşılayamazken bu sayı Nijerya'da 170, Bangladeş'te 123 ve Türkiye'de 5 milyon olarak karşımıza çıkmaktadır (Roser ve Ritchie, 2021). Aşağıdaki figürlerde belirtilen rakamlar bu sayıların daha iyi anlaşılmasında kolaylık sağlayacaktır.

Figür 1: Sağlıklı Beslenme Maliyeti
Kaynak: Roser ve Ritchie, 2021

Figür 2: Gıdaya Yapılan Ortalama Harcamanın Payı Olarak Sağlıklı bir Diyetin Maliyeti
Kaynak: Roser ve Ritchie, 2021

Figür 3: Sağlıklı Beslenmeye Gücü Yetmeyen İnsan Sayısı

Kaynak: Roser ve Ritchie, 2021

Dünya Bankası'nın yaptığı son analizler, COVID-19'un bu yıl ek 88 ile 115 milyon arası bir insanı aşırı yoksulluğa iteceğini belirtmektedir (Blake ve Wadhwa, 2020). Dünya Bankası Grubu, yeni yoksulların en büyük payının Güney Asya'da olacağını ve Sahra Altı Afrika'nın hemen arkasında olacağını tahmin ediyor (Reynolds vd., 2015). Ayrıca, yoksulluk ve paylaşılan refah raporuna göre, yeni yoksulların çoğu, ekonomik faaliyetin karantinalar ve diğer hareketlilik kısıtlamalarından en çok etkilendiği sektörler olan kayıt dışı hizmetler, inşaat ve imalatla uğraşan kesimler olarak karşımıza çıkmaktadırlar (Blake ve Wadhwa, 2020). Küresel kalkınmanın diğer pek çok yönü gibi, COVID-19 gıda sektörü içinde endişe verici bir seviyeye gelmiş durumdadır. Yukarıda verdiğimiz yoksulluk rakamlarına ek olarak, BM Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) tarafından yapılan bir ön değerlendirmeye göre, pandemi 2020'de dünyadaki toplam yetersiz beslenen insan sayısına 83 ile 132 milyon kişi ekleyebilir (UNICEF, 2020).

Yukarıda verilen kaynaklar ile beraber ayrıca ülke bazlı değerlendirmelerin yapılması da hem dünya genelinde oluşan durumun vahametini ortaya koymak için önem arz etmektedir. Bu nedenle gıda fiyatları ile yoksulluk arasındaki ilişkinin daha iyi anlaşılması noktasında gelişmemiş veya gelişmekte olan bazı örneklendirmeler üzerinden tartışmamıza devam edeceğiz. Bu bölümde ele alacağımız ülkeler üzerinde kullanılacak veriler doğrudan Maros Ivanic ve Will Martin (2008) tarafından kaleme alınan makaleden alınan veriler doğrultusunda ortaya konulmuştur.

İlk olarak Kamboçya üzerinde değerlendirme yapan bilim insanları, fiyat değişikliklerinin yoksulluk üzerinde en büyük etkiye sahip olduğu emtianın pirinç olduğunu vurgulamışlardır. Ülkede pirinç fiyatının %10'luk bir artış yaşamasının ulusal yoksulluk oranlarını 0,5 puan artırdığı bulgusuna varılmıştır, bu durum aynı zamanda hem kırsal hem de kentsel alanlarda yoksulluğu artırdığı görülmektedir. Madagaskar'da yoksulluk oranı ise temel gıdaların fiyatlarına çok daha duyarlıdır. Pirincin fiyatındaki artışlar yoksulluğu önemli ölçüde artırıyor, bu da kentsel ve kırsal alanlardaki yoksulların satın alımlarında pirincin önemi ile uyumlu bir sonuç ortaya koyuyor. Malavi ve Zambiya için en etkili bireysel meta, hem kentsel hem de kırsal hanelerin net alıcı olduğu mısırdır, bu nedenle fiyatındaki artış hem kırsal hem de kentsel alanlarda yoksulluğu artırır. Mısır fiyatını %10 artırmak, Malavi ve Zambiya'da yoksulluğu kırsal alanlarda %0,5 ve %0,8, kentsel alanlarda %0,3 ve %0,2 ve her iki durumda da ülke genelinde %0,5 artırılması anlamına gelmektedir. Pakistan'da kırsal ve kentsel yoksulluk üzerindeki etkiler arasında keskin zıtlıklar karşımıza çıkmaktadır. Pirinç, süt ürünleri ve buğday fiyatlarındaki artışlar kırsal kesimde yoksulluğu azaltırken, kentlerde yükseltiyor olması bu ülkede durumun biraz daha farklı açılardan incelenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Yukarıda verilen örneklerde de görüldüğü gibi, gıda fiyatlarındaki artış konusu, dünya genelindeki fiyatlardaki artışın hane halkları üzerinde büyük olumsuz etkiler doğurmaktadır (Ivanic and Martin, 2007). Batı ve Orta Afrika'da pirinç, mısır ve diğer hububat fiyatları 2007'nin sonundan bu yana önemli ölçüde artmış olması, yetkililerin yanı sıra birçok ülkedeki kalkınma ortaklarını, verginin bir kısmını

dengelemeye yardımcı olabilecek bir dizi telafi edici önlemi düşünmeye sevk etmiştir (Wodon vd., 2008). Hepsinden önce dikkat edilmesi gereken nokta ise, fiyatlardaki bu artışların yoksullar üzerinde olumsuz etkisinin Covid-19 dönemi için artan seviyede kırmızı alarm veriyor olmasıdır.

3. Birleşmiş Milletler Dünya Gıda Programının Rolü

Dünya Gıda Programı açlığa karşı küresel mücadelede BM'nin en önde gelen kuruluşlarından birisidir. 1961 yılında kurulmuş, dünyanın en büyük insani yardım kuruluşu olarak karşımıza çıkmaktadır. Küresel açlığı ve yoksulluğu hafifletmeye yönelik süregelen çabalarda, Dünya Gıda Programı, gıdaları acil ihtiyaçları karşılamak ve ekonomik ve sosyal kalkınmayı desteklemek için bir araç olarak kullanıyor (Cozzolino, 2012). Dünya Gıda programı uyguladığı programlar ile beraber doğru miktarda gıdanın gerekli gruplara ulaştırılması noktasında gerekli lojistiğin sağlanmasını sağlamaktadır. Kendi belirledikleri misyonları ise şöyle verilmiştir; Dünya Gıda Programı (WFP), hayat kurtaran ve hayatları değiştiren, acil durumlarda gıda yardımı sağlayan ve beslenmeyi iyileştirmek ve dayanıklılık oluşturmak için topluluklarla birlikte çalışan lider insani yardım kuruluşudur (Dünya Gıda Örgütü, 2021).

Uluslararası toplum, 2030 yılına kadar açlığı sona erdirmeyi, gıda güvenliğini sağlamayı ve daha iyi beslenmeyi sağlamayı taahhüt etmiş olsa da, dünya çapında dokuz kişiden biri hala yeterli yiyecek bulamıyor. Açlık ve yoksulluk döngüsünü kırmak için verilen mücadelenin merkezinde gıda ve gıda ile ilgili yardımlar yer alıyor. 2020 yılında, 84 ülkede 115,5 milyon yardım edilmiştir (Dünya Gıda Örgütü, 2021).

Açlıkla mücadele çabaları, çatışmalardan etkilenen bölgelerde barış koşullarının iyileştirilmesine katkısı ve açlığın bir savaş ve çatışma silahı olarak kullanılmasını önleme çabalarında itici güç olarak hareket etmesi nedeniyle Dünya Gıda Örgütü 2020'de Nobel Barış Ödülü'ne layık görüldü (Dünya Gıda Örgütü, 2021). Tüm bu olumlu gelişmeler karşısında tabii ki eleştirilerinde odağı halinde bir kuruluştur. Gıda yardımı, yıllar boyunca birçok eleştirinin odak noktası olmuştur. Örneğin, OECD (Clay, 2006) verilerine göre bu tür programlar bağışçılara fazla ürünlerini elden çıkarmanın bir yolunu sağlayarak öncelikle bağışçıların çıkarlarına hizmet etmektedirler. Gıda yardımı, diğer yardımlar gibi, yozlaşmış yönetişimin veya çatışma durumlarının sürdürülmesine de dahil edilmiş olmaları da tartışılan bir diğer önemli konudur (Maren, 2009).

Faaliyetlerini daha çok çatışma, doğal felaket ve yoksulluğun fazla olduğu bölgelerde sürdürmektedir. Bu nedenle felaketler ve acil durumlar ile nasıl baş edilmesi gerektiği noktasında gerekli eğitimlerin alınması hem üst kademe hem de alt birimler için önem arz etmektedir. Kapasite yönetiminin temelden aktif bir şekilde dizayn edilmesi bu noktada kuruluşa fayda vereceği gibi işbirliği kurdukları devlet ve sivil toplum kuruluşlarına da yardımcı olacaktır. Burada dikkat edilmesi gereken önemli unsurlardan birisi, bir felaketi takip eden farklı aşamaların iyi sınıflandırılması gelmektedir. Hazırlık, anında yanıt ve yeniden yapılanma durumlarının en iyi şekilde analiz edilmesi ve tüm hazırlıkların bu doğrultuda

yapılması gerekmektedir (Altay and Green, 2006; Van Wassenhove, 2006). Dünya Gıda Programı'nın faaliyetleri ve operasyonları da bu doğrultuda (a) acil durum; (b) kurtarma; (c) geliştirme ve (d) özel operasyonlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Dünya Gıda Programı, 2021).

Bunlarla beraber programın dünya genelinde işbirliği yaptığı birçok kamu ve özel kurumu mevcuttur. Dünya Gıda Programı'nın bu noktada ortaya koyduğu gelişmeleri kendi raporları doğrultusunda görebilmekteyiz (Dünya Gıda Programı, 2021).

- *Hükümetler DGP'nin ana ortaklarıdır. Ajans, planlama sürecinin her aşamasında ulusal ve yerel makamlara danışır.*
- *Dünya Gıda Programı, küçük taban gruplarından büyük uluslararası yardım kuruluşlarına kadar dünya çapında yaklaşık 1.000 sivil toplum kuruluşu (STK) ile çalışmaktan gurur duymaktadır.*
- *Çığır açan, yenilikçi küresel ortaklıkların uzun bir geçmişine sahip olan DGP, yalnızca küresel sorunları çözmek için değil, aynı zamanda ölçülebilir iş sonuçları yaratmak için teknik yardım ve bilgi transferini finansal katkılarla birleştiren anlamlı özel sektör ilişkileri için yüksek bir standart belirler. Her bir ortakla birlikte, ilgi alanlarımız ve hedeflerimiz arasında sinerji yaratan stratejik bir ortaklık geliştirerek, İşi Açılığa Son'a bir adım daha yaklaştıran etki yaratmak için değerli uzmanlık alışverişinde bulunuyoruz.*
- *Doğal veya insan kaynaklı afetler meydana geldiğinde, gıda yardımı tek öncelik değildir. Su, hijyen ve acil barınma da acilen ihtiyaç duyulduğundan, Dünya Gıda Programı, uzman BM kurumları da dahil olmak üzere diğer uluslararası kuruluşlarla yan yana çalışmaktadır. Aynı şekilde kalkınma projelerinde de gıda dışı kaynaklara ihtiyaç duyulmaktadır.*
- *Acil durumlara etkin bir şekilde yanıt vermek, kıtlık nedeniyle tehlikede olan hayatları kurtarmak ve 2030 yılına kadar Açılığa Son'a ulaşmamızı sağlamak, her biri benzersiz uzmanlık ve bilgi birikimine katkıda bulunan, insani yardım kuruluşları, hükümetler veya özel sektör operatörleri gibi birkaç ortağın koordineli çalışmasını gerektirir.*
- *Dünya Gıda Programı, çeşitli konu alanlarında uzmanlığa sahip düşünce kuruluşları ve akademi ile uzun süredir devam eden ortaklıklara sahiptir.*
- *Acil durum hazırlığı, beslenme, gıda güvenliği, güvenlik ağları, gıda güvenliği, tedarik zinciri yönetimi ve lojistiğinin yanı sıra halk sağlığı ve tarımsal kalkınma ile ilgilenen kuruluşlar, açılığın sıfır olduğu bir dünyanın yolunu açmaya yardımcı olmak için benzersiz teknik bilgilerini getiriyor. Bu ortaklıkların çoğu, belirli bir bölgeye özgü araştırmalara odaklanmış, coğrafi temellidir.*

Bu doğrultuda programlarını geliştiren grubun ilk hedefi sıfır açlığı dünya genelinde sağlamak olarak karşımıza çıkmaktadır. Açlığı sona erdirmeyi, gıda güvenliğini sağlamayı, beslenmeyi iyileştirmeyi ve sürdürülebilir tarımı teşvik etmeyi taahhüt eder ve Dünya Gıda Programının önceliğidir. Bunu yapabilmek için sağlam bir kapasite yönetimine sahip olunması gerektiği bilincinde olan grup ülke kapasitelerinin güçlendirilmesi noktasında da önemli hizmetler yapmaktadır. Kapasite yönetiminde belirli bir seviyeye gelen program bu sayede acil ve afet yönetimlerinde öncülük etme kapasitesine sahip olmuştur. 50 yılı aşkın bir süredir, Dünya Gıda Programı, genellikle çatışma, çatışma sonrası veya afet durumlarında acil gıda yardımı sağlamaktadır. Bu tarz acil durumlar karşısında, stratejik bir yeniden düşünme sistemine giren Dünya Gıda Programı, gıda yardımı kavramı ile beraber ihtiyaç sahiplerine hem maddi hem manevi desteklerde bulunmaktadır. İnsani yardım ve hizmetler kategorisine de giren

bu tarz yardımları sadece kendi servisleri ile değil aynı zamanda kamu ve sivil toplum kuruluşları işbirliği ile beraber gerçekleştirmektedirler.

Tüm bunların ışığında, genel olarak bakacak olursak, Dünya Gıda Programı çalışmalarını daha çok güney ülkeler üzerinde yoğunlaştırmıştır. 84 ülkede 116 milyon insana (15 milyonu çocuk) gıda veya nakit yardımları yapan program aynı zamanda beslenme destek programları ve iklim ve diğer şoklara karşı dayanıklılık oluşturmaya yönelik faaliyetler de yürütmektedir (Dünya Gıda Programı, 2021). Covid-19 döneminde ise daha fazla bir yükü karşı karşıya kalan program, bu dönem içerisinde hükümetlerle birlikte çalışmalar yapmıştır. Bu noktada ise şu politikalar önemsenmiştir (Dünya Gıda Programı, 2021): yoksulluğu, gıda güvensizliği ve yetersiz beslenmeyi ele almak için sosyal koruma programlarını güçlendirmek ve genişletmek; gıda üretimini, ticaretini, dağıtımını ve tüketimini sürdürmek; gelişmiş tedarik zincirleri, veri toplama ve en savunmasızlar için hedefli beslenme hizmetleri yoluyla ulusal sağlık sistemlerini desteklemek; ve pandemi sonrasında eğitim faaliyetlerinin askıya alındığı okul beslenmesine alternatifler sağlamak.

Ülke bazlı analizlere bakacak olursak programın aktif olarak oynadığı rolü daha iyi anlayabiliriz (Dünya Gıda Programı, 2021). Kongo Demokratik Cumhuriyeti'nde faaliyetlerini duraksatmadan devam ettiren program, 6.9 milyon insana gıda ve beslenme yardımı yapmıştır. Nijerya'nın kuzeydoğusunda 8.6 milyon insan gıda güvensizliği yaşıyor. Artan çatışma, yerinden edilme ve COVID-19'un etkisi ile zorluklar yaşansa Dünya gıda programı ihtiyacı olan insanlara yardım etmek için müdahalesini devam ettirmektedir. Sahel Bölgesinde ise 5 milyon kişiye acil ihtiyaç kodu altında gıda yardımı yapılmaktadır. Güney Sudan ise iç çatışmalar nedeniyle yerinden edilmiş milyonlar açlık ile karşı karşıya bulunmaktadır. 2020 yılı itibarıyla 5 milyon kişiye ulaşılmıştır. Son yıllarda karşılaştığımız en büyük iki trajedi Suriye ve Yemen'de yaşanmaktadır. Rekor sayıda Suriyeli şu anda gıda güvenliğinden yoksun durumda ve 12.4 milyon insan temel bir öğüne erişmek için mücadele ediyor. Bu, ülke nüfusunun neredeyse %60'ına tekabül etmektedir. Dünya Gıda programı Suriye içinde ve dışında bu insanlara yardımlarını devam ettirmektedir. Dünya Gıda Programı Yemen'de ise en büyük mücadelesini vermektedir. Her ay yaklaşık 13 milyon savunmasız insanın gıda ihtiyacını karşılayabilmek için büyük bir mücadele verilmektedir.

Dünya Gıda Programı her ne kadar eleştirilse de insanlara ulaşılması noktasında en önemli kurumlardan birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapılanlar ve yapılması planlananlar tam anlamıyla gerçekleşirse aslında daha huzurlu bir dünya bizi bekliyor olacaktır. Burada düşünülmesi gereken husus bu programın tek başına değil de özellikle gelişmiş ülkelerden gerekli yardımı almasıdır. Uluslararası arenada gerçekleşecek her türlü iş birliği ile geleceğe dönük yapıcı politikalar ile beraber daha sağlam adımlar atılabilir. Ülkelerin kendi menfaatlerini bu tür insani konularda bir kenara bırakması ve elini taşın altına koyması Dünya Gıda Programı'nın işini de hafifletecektir.

Sonuç

Genel olarak ele aldığımız gibi, açlık, yetersiz beslenme, kötü politikalar ve kaynakların adaletsiz dağılımı günümüzde temel ve önemli bir sorun olarak görülmektedir. Zenginlerin giderek refah seviyelerini arttırdığı ve normal şartlarda dahi yeterli seviyede beslenemeyenlerin gün geçtikçe daha da fakirleştiği bir dünya düzeninde yoksulluk sayılarının artması kaçınılmaz bir hal almaktadır. Zengin kesim istediği her şeyi alabilirken, ihtiyaç sahibi olan insanların ise temel ihtiyaçlarını dahi giderememesi var olan sistemin tartışılması gerektiğini ortaya koymaktadır. İnsanların yaşamlarını ikame edebilmek için ihtiyaç duyduğu gıdanın daha adil bir şekilde ulaştırılması için uluslararası arenada girişimlerin gerçekleştirilmesi zaruret göstermektedir. ABD, Birleşik Krallık, Almanya, Fransa gibi gelişmiş ülkelerin Afrika, Güney Asya, Güney Amerika gibi bölgelerdeki girişimlerinde samimi olması ve politikalarını bu doğrultuda güçlendirmesi gerekmektedir. Tabii ki bu gelişmiş ülkeler aynı zamanda kendi insanların haklarını da en iyi şekilde korumalı ve var olan düzensiz beslenmenin, açlığın ve yoksulluğun kendi ülkelerinde de yok bulmasını sağlayıcı politikalar üretmeleri beklenmelidir. Bunu gerçekleştirirken, gıdaya erişimin bir insan hakkı olduğunu ve hükümetlerin insanların iyi beslendiğinden emin olma sorumluluğu olduğunu unutmadan hareket etmelidirler.

Kamu kuruluşları bu politikaları üretirken tek karar alıcı organizma olarak hareket etmekten kaçınmalı ve birebir halkın içinde olan sivil toplum kuruluşları başta olmak üzere diğer kuruluşlardan da yardım talep etmeli ve işbirliği kurmalıdırlar. Bu işbirliğinin gerçekleşmesi durumunda, gelir, büyüme ve gelişim oranı doğrultusunda ülke içerisinde gıda fiyat istikrarı sağlanabilir. Aynı şekilde eğitim ve bilgi aktarımı ile beraber piyasaların etkinliğinde artış olacağı gibi yerel pazarlara erişim, kırsal altyapının geliştirilmesi ve tarımsal araştırma ve geliştirmenin de olumlu şekilde dizayn edilmesine yardımcı olacaktır.

Dünya Gıda Programı'nın günümüzde yaptıkları yeterli olmasa da yukarıda belirtilen hedeflere ulaşılması noktasında önemli adımlar atıldığını ortaya koymaktadır. Programın hedeflerine ulaşması ve daha fazla insanın sağlıklı ve yetersiz beslenmeden kurtarması daha aktif politikalar üretmesi ve işbirlikleri ile mümkündür. Aksi halde, 9 milyardan fazla olması öngörülen küresel nüfusu beslemek ve 2030 yılına kadar küresel, ulusal ve hane düzeyinde sıfır açlığa ulaşma hedefi gerçekçi bir hedef olmayacaktır.

Kaynakça

- Altay, N., & Green III, W. G. (2006). OR/MS research in disaster operations management. *European journal of operational research*, 175(1), 475-493.
- Andam, K., Edeh, H., Oboh, V., Pauw, K., & Thurlow, J. (2020). Impacts of COVID-19 on food systems and poverty in Nigeria. *Advances in Food Security and Sustainability*, 5, 145.

- Anderson, K., Rauser, G., & Swinnen, J. (2013). Political economy of public policies: insights from distortions to agricultural and food markets. *Journal of Economic Literature*, 51(2), 423-77.
- BLAKE, P., & WADHWA, D. (2020). 2020 Year in Review: The impact of COVID-19 in 12 charts. Erişim Adresi: <https://blogs.worldbank.org/voices/2020-year-review-impact-covid-19-charts>
- Centers for Disease Control and Prevention (2010). IMMPaCt: international micronutrient malnutrition prevention and control program. Erişim adresi: [http:// www.cdc.gov/impact/](http://www.cdc.gov/impact/)
- Children's Food Trust - Wellbeing Info. (2021). Erişim Adresi: <https://wellbeinginfo.org/services/childrens-food-trust/>
- Clay, E., Riley, B., Urey, I., & Clay, E. (2006). *The Development Effectiveness of Food Aid: Does Tying Matter?*. OECD publishing.
- Cozzolino, A., Rossi, S., & Conforti, A. (2012). Agile and lean principles in the humanitarian supply chain: The case of the United Nations World Food Programme. *Journal of Humanitarian Logistics and Supply Chain Management*.
- Dorward, A., & Kydd, J. (2004). The Malawi 2002 food crisis: the rural development challenge. *The Journal of Modern African Studies*, 42(3), 343-361.
- Dünya Gıda Programı, (2021). Mission and values | World Food Programme. Erişim Adresi: <https://www.wfp.org/overview>
- Finnemore, M., & Sikkink, K. (2001). Taking stock: the constructivist research program in international relations and comparative politics. *Annual review of political science*, 4(1), 391-416.
- FNS Documents & Resources | USDA-FNS. (2021). Erişim Adresi: https://www.fns.usda.gov/resources?keywords=nutrition%20standards&f%5B0%5D=resource_type%3A10
- Hampton, T. (2007). Food insecurity harms health, well-being of millions in the United States. *Jama*, 298(16), 1851-1853.
- Headey, D. D. (2018). Food prices and poverty. *The World Bank Economic Review*, 32(3), 676-691.
- Healthy Schools. (2021). Erişim Adresi: <https://www.regionofwaterloo.ca/en/health-and-wellness/supporting-healthy-schools.aspx#>
- Ivanic, M., & Martin, W. (2008). Implications of higher global food prices for poverty in low-income countries 1. *Agricultural economics*, 39, 405-416.
- Jayne, T. S. (2012). Managing food price instability in East and Southern Africa. *Global Food Security*, 1(2), 143-149.
- L'Abbé, M., Schermel, A., Minaker, L., Kelly, B., Lee, A., Vandevijvere, S., ... & Informas. (2013). Monitoring foods and beverages provided and sold in public sector settings. *obesity reviews*, 14, 96-107.
- Lynch, C. (2019). Popular U.N. Food Agency Roiled by Internal Problems, Survey Finds. Erişim Adresi: from <https://foreignpolicy.com/2019/10/08/world-food-program-un-survey-finds-abuse-discrimination/>
- Maren, M. (2009). *The road to hell*. Simon and Schuster.

- Reinsdorf, M. (2021). Data Disruption: The Impact of COVID-19 on Inflation Measurement. Erişim Adresi: <https://blogs.imf.org/2020/11/10/data-disruption-the-impact-of-covid-19-on-inflation-measurement/>
- Reynolds, T. W., Waddington, S. R., Anderson, C. L., Chew, A., True, Z., & Cullen, A. (2015). Environmental impacts and constraints associated with the production of major food crops in Sub-Saharan Africa and South Asia. *Food Security*, 7(4), 795-822.
- Roser, M., & Ritchie, H. (2021). Food Prices. Erişim Adresi: <https://ourworldindata.org/food-prices>
- Ross, S. (2007). The World Food Programme: a case of benign US policy?. *Australian Journal of International Affairs*, 61(2), 267-281.
- Ross, S. (2011). *The world food programme in global politics*. FirstForumPress.
- Sacks, G., Swinburn, B., Kraak, V., Downs, S., Walker, C., Barquera, S., ... & INFORMAS. (2013). A proposed approach to monitor private-sector policies and practices related to food environments, obesity and non-communicable disease prevention. *obesity reviews*, 14, 38-48.
- Silva, C. (2020). Food insecurity in the US by the numbers. *National Public Radio, Health News Florida*. Erişim Adresi: <https://www.npr.org/2020/09/27/912486921/food-insecurity-in-the-u-s-by-the-numbers>
- Swinburn, B. A., Sacks, G., Hall, K. D., McPherson, K., Finegood, D. T., Moodie, M. L., & Gortmaker, S. L. (2011). The global obesity pandemic: shaped by global drivers and local environments. *The Lancet*, 378(9793), 804-814.
- Swinnen, J. F. (2010). The political economy of agricultural and food policies: recent contributions, new insights, and areas for further research. *Applied Economic Perspectives and Policy*, 32(1), 33-58.
- UNICEF. (2020). BM Raporu uyarıyor: Dünyada her geçen gün açlık çeken insan sayısı artarken ve kötü beslenme giderek yaygınlaşırken 2030 yılı itibariyle Sıfır Açlık Hedefine ulaşmak mümkün olmayabilir. Erişim Adresi: <https://www.unicef.org/turkey/bas%C4%B1n-b%C3%BCltenleri/bm-raporu-uyar%C4%B1yor-d%C3%BCnyada-her-ge%C3%A7en-g%C3%BCn-a%C3%A7lık-%C4%B1k-%C3%A7eken-insan-say%C4%B1s%C4%B1-artarken-ve-k%C3%B6t%C3%BC>
- United Nations (2011). Political Declaration of the High-level Meeting of the General Assembly on the Prevention and Control of Noncommunicable Diseases. New York: United Nations, General Assembly
- Van Wassenhove, L. N. (2006). Humanitarian aid logistics: supply chain management in high gear. *Journal of the Operational research Society*, 57(5), 475-489.
- Wodon, Q. T., Tsimpo, C., Backiny-Yetna, P., Joseph, G., Adoho, F., & Coulombe, H. (2008). Potential impact of higher food prices on poverty: summary estimates for a dozen west and central African countries. World Bank Policy Research Working Paper, (4745).
- World Health Organization (2004). Global Strategy on Diet, Physical Activity and Health. World Health Organization: Geneva.
- World Health Organization. (2008). Global strategy on diet, physical activity and health: a framework to monitor and evaluate implementation. Erişim Adresi: <https://www.who.int/dietphysicalactivity/M&E-ENG-09.pdf>

Research Paper / Araştırma Makalesi
Geliş Tarihi / Received 06.09.2021 Kabul Tarihi / Accepted 29.11.2021

Türkiye’de Değişen Sosyoekonomik Durum ve Politikanın Gıda Güvencesine Etkisi /
The Impact of The Changing Socioeconomic Situation and Policy on Food Security in
Turkey

Osman İnan

Doktora adayı, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi PhD candidate, Tekirdağ Namık Kemal University
Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı Graduate School of Natural and Applied Sciences,
Department of Agricultural Economics

osmaninan1985@gmail.com <https://orcid.org/0000-0001-7306-5516>

Abstract

Although the demand for food is increasing day by day, it is seen that a significant portion of the population cannot be fed adequately and in a balanced way. When the inequality in income distribution and low purchasing power are taken into account, the issue of fair food sharing should be reviewed. Concepts such as the right to food, food security, food sharing and the existence, accessibility, continuity, etc. mentioned together with these concepts. These issues have been widely discussed in recent years. Especially after the Covid-19 pandemic, the difficulties experienced in the food supply of the countries, the decisions of some countries to limit or stop the sale of food to other countries created difficulties in reaching food from time to time and increased food prices. The increase in the food expenditures of the citizens, especially the low-income group's difficulty in purchasing food, showed that successful and permanent solutions should be taken for food policies. The biggest obstacle to the idea of "Food is for everyone" is calculated as the economy. Policies for a permanent solution that reduce the economic costs of food and ensure that all segments have access to food should be established. In the long run, the focus should be on the solutions of the structural disorders brought about by the economic system that makes the problem permanent. In the short and medium term, social policies, agricultural policies and food policies that will bring people to safe food should be carried out together. In this research, the current development of food policies in Turkey has been evaluated, current agricultural supports have been mentioned, the food purchasing power of citizens has been examined, the factors that increase food prices have been explained and discussed, and solutions have been presented by examining the problems.

Keywords: Food policies, agricultural support, agricultural economy

Özet

Günümüzde gıdaya olan talebin giderek artmasıyla önemli oranda bir kesimin yeterli ve dengeli beslenemediği görülmektedir. Gelir dağılımındaki eşitsizlik ve satın alma gücündeki düşüklük ile gıdaya ulaşmada zorluklar yaşayan kesim hesap edildiğinde adil gıda paylaşımı konusu gözden geçirilmelidir. Gıda hakkı, gıda güvencesi, gıda paylaşımı gibi kavramlar ve bu kavramlarla beraber anılan mevcudiyet, erişilebilirlik, süreklilik vb. konular son yıllarda çokça tartışılmaktadır. Özellikle Covid-19 pandemisi sonrası ülkelerin gıda temininde yaşanan zorluklar, bazı ülkelerin diğer ülkelere gıda satışını sınırlandırma veya durdurma kararları zaman zaman gıdaya ulaşmada zorluklar oluşturmuş, gıda fiyatlarını arttırmıştır. Vatandaşların gıda harcamalarının artması, özellikle düşük gelirli kesimin gıda satın almakta zorlanması gıda politikaları için başarılı ve kalıcı çözümler alınması gerektiğini göstermiştir. ‘Gıda herkes içindir’ düşüncesi için en büyük engel ekonomi olarak hesap edilmektedir. Gıdanın ekonomik maliyetlerini düşüren, her kesimin gıdaya kavuşmasını sağlayan kalıcı bir çözüme yönelik politikalar oluşturulmalıdır. Uzun vadede sorunu kalıcı yapan ekonomik sistemin getirdiği yapısal bozuklukların çözümlerine odaklanılmalıdır. Kısa ve orta vadede ise kişileri güvenilir gıdaya ulaştıracak sosyal politikalar, tarım politikaları ve gıda politikaları birlikte yürütülmelidir. Bu araştırmada, Türkiye’deki gıda politikalarının mevcut gelişimi değerlendirilmiş, mevcut tarımsal desteklemelerden bahsedilmiş, vatandaşların gıda satın alma güçlerine ilişkin inceleme yapılmış, gıda fiyatlarını arttıran unsurlar açıklanarak tartışılmış ve sorunlar incelenerek çözüm önerileri ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: gıda politikaları, tarımsal destekleme, tarım ekonomisi

Giriş

Gıda, 11.6.2010 kabul tarihli, 5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanununda ‘doğrudan insan tüketimine sunulmayan canlı hayvanlar, yem, hasat edilmemiş bitkiler, tedavi amaçlı kullanılan tıbbî ürünler, kozmetikler, tütün ve tütün mamulleri, narkotik veya psiko tropik maddeler ile kalıntı ve bulaşanlar hariç, insanlar tarafından yenilen, içilen veya yenilmesi, içilmesi beklenen işlenmiş, kısmen işlenmiş veya işlenmemiş her türlü madde veya ürün, içki, sakız ile gıdanın üretimi, hazırlanması veya muameleye tâbi tutulması sırasında kullanılan su veya herhangi bir madde’ olarak tanımlanmıştır.

Gıda temini insan yaşamı için hayati bir görevi yerine getirirken, yokluk durumunda sağlık, refah ve psikolojik açılardan sorunlar yaşatmaktadır (Ünsal, 2019). İyi bir beslenme, kişinin sağlığının korunması, geliştirilmesi ve yaşam kalitesinin yükseltilmesi için vücudunun gereksinimi olan besin öğelerinin yeterli miktarlarda, çeşitlilikte ve uygun zamanlarda almak için bilinçli yapılması gereken bir davranış olarak tanımlanmaktadır (HSGM, 2017).

Günümüzde gıdaya olan talep giderek artmasına rağmen, bireylerin yeterli ve dengeli beslenemediği görülmektedir. Bir yandan, gıda tüketiminin fazla olması, gıda artıklarının ortaya çıkması, gıda israfı gibi konular tartışılırken (Dölekoğlu, 2017), diğer yandan bir milyara yakın insan için açlık sorunu ortaya çıkmıştır (FAO, IFAD, UNICEF, WFP and WHO, 2020). Bu sorunların etkili çözümlere kavuşturulabilmesi için, son yıllarda bu konularla bağlantılı olarak ortaya çıkan gıda hakkı, gıda güvencesi gibi kavramların doğru bir perspektifle değerlendirilmesinin önemi daha dikkatli anlaşılmalı (Erbaş, 2017) ve bu kavramlarla beraber anılan mevcudiyet, erişilebilirlik, süreklilik vb. konuların daha iyi tanımlanması gerekmektedir (Rehber, 2012).

Gıdanın ülke içinde üretilmesini çeşitli şekilleriyle savunan gıda egemenliği, gıda bağımsızlığı, gıda milliyetçiliği gibi konular tartışılırken bunun üstüne Covid-19 pandemisinin gelmesi konuyu daha önemli hale getirmiştir. Pandemi sürecinin getirdiği ülkelerarası ticarete ürün temininde yaşanan zorluklar, bazı ülkelerin diğer ülkelere gıda satışını sınırlandırma ya da durdurma kararları, belirsizlik vb. konular gıda üretiminin sürdürülebilirliğinin sağlanmasının ülkeler için stratejik olarak önemini hatırlatmıştır (Aydın ve Güner, 2020).

Gıdaların üretiminin diğer ülkelere olduğu gibi Türkiye’de de sanayide ve ekonomide her dönem önemli bir yeri olmuştur (Doğan, 2009). Tarım sektörünün büyüklüğü, çok büyük oranda insana istihdam sağlaması, gıdanın işlenmesiyle gelen katma değer, bu ürünlerin dış ticaretinin ülkeye döviz getirisi vb. konular gıda sektörünün ihmal edilmemesi gerektiğini göstermektedir (Aydemir ve Pıçak, 2008).

Bu araştırmada, Türkiye’deki gıda ekonomisinin büyüklüğü ile ilgili bilgiler verilmiş, gıda politikalarının mevcut gelişimi değerlendirilmiş, mevcut tarımsal desteklemelerden bahsedilmiş, tüketici gruplarının gıda satın alma güçlerine ilişkin inceleme yapılmış, gıda fiyatlarının oluşumu ve

gıda fiyatlarını arttıran unsurlar açıklanarak tartışılmış ve sorunlar incelenerek çözüm önerileri ortaya konulmuştur.

1. Türkiye’de Gıda Ekonomisi ve Politikaları

1.1. Türkiye’de Gıda Ekonomisinin Önemi

Tarım ve gıda sektörü 2,2 milyon üretici, 13 binin üzerindeki üretici örgütlenmesi ve 30 binin üzerinde küçük veya büyük ölçekli firmayı kapsayan bir büyüklüğü ifade etmektedir (TÜSİAD, 2020). Tarım ve gıda sektörü son yıllarda küresel iklim değişikliği ve kuraklık, kırdan kente göç, kırsal alanda eğitim eksikliği, hızlı nüfus artışı, erozyon, tarım arazilerinin amaç dışı kullanımı (Yalçın vd., 2017), covid-19 pandemi süreciyle gıda tedarik süreçlerinde yaşanan istikrarsızlık (OECD, 2020) vb. sorunların getirmiş olduğu açlık, yoksunluk, susuzluk, üretim yetersizliği, fiyat istikrarsızlığı, pazarlama ve örgütlenme eksikliği vb. sorunlardan dolayı üzerinde düşünülmesi, çalışılması ve takip edilmesi gereken stratejik bir alandır (Agah, 2020; Gülçubuk, 2020).

Türkiye’de tarım ve gıda sektörü, Asya ve Avrupa kıtalarında toprakları bulunması ve biyolojik farklılıkları barındıran birçok ekolojik bölgeye sahip olmasıyla ayrıca önem arz etmektedir. Tablo 1. ‘de görüldüğü üzere, Türkiye’nin TÜİK (2021), 2020 yılı toplam tarım arazisi miktarı 37.762.000 hektardır. Bunun 15.628.000 (%41,38) hektarı ekilen tahıl arazisi, 3.173.000 (%8,40) hektarı nadasa bırakılan tahıl arazisi, 779.000 (%2,06) hektarı sebze arazisi, 5.000 hektarı süs bitkileri arazisi, 3.559.000 (%9,42) hektarı meyveler ve içecek ve baharat bitkileri alanı, 14.617.000 (%38,70) hektarı çayır ve mera arazisinden oluşmaktadır. Bunun yanında 22.740.000 hektar orman alanı bulunmaktadır.

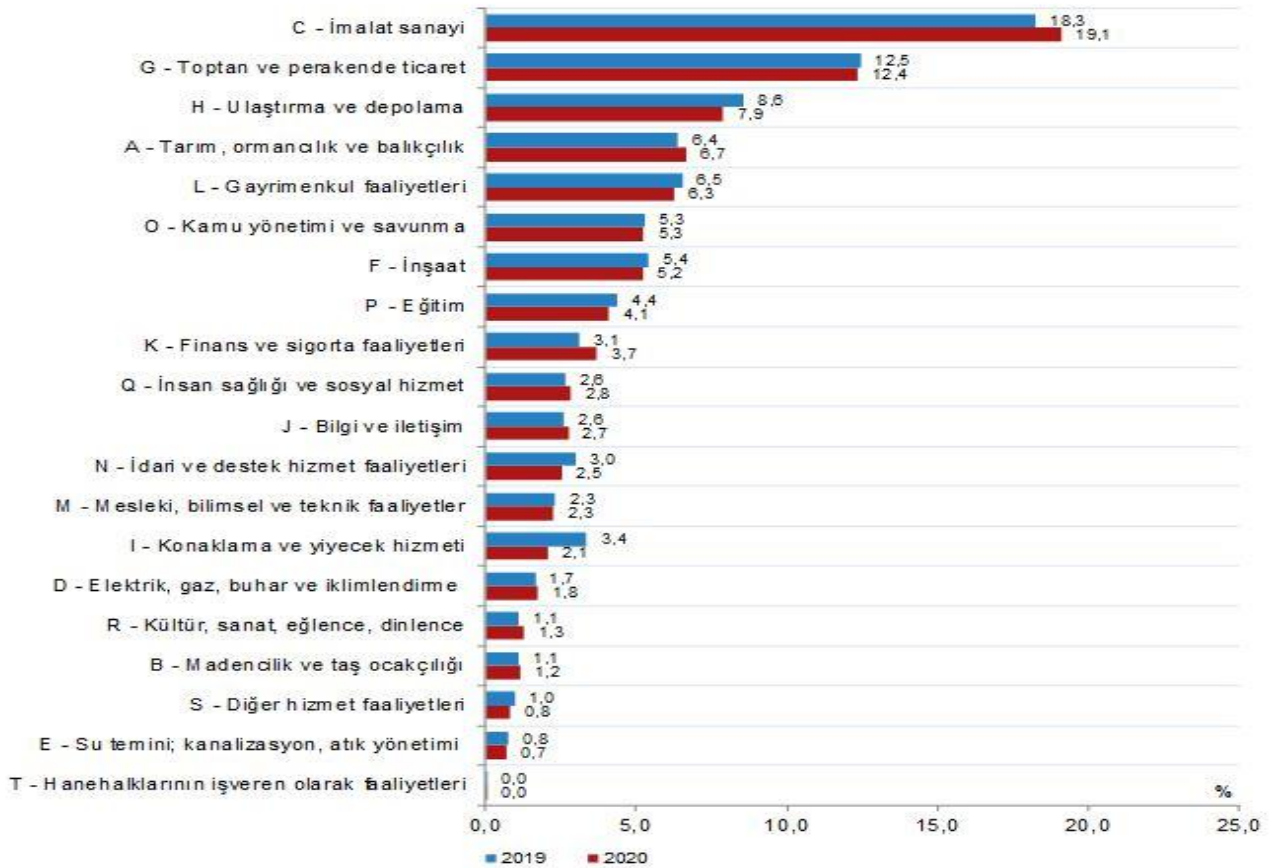
Arazinin Kullanım Şekli	Alan (Ha)	%
Çayır ve Mera Arazisi	14.617.000	38,70
Meyveler, İçecek ve Baharat Bitkileri Arazisi	3.559.000	9,42
Süs Bitkileri Arazisi	5.000	0,0.
Sebze Arazisi	779.000	2,06
Nadasa Bırakılan Tahıl Arazisi	3.173.000	8,40
Ekilen Tahıl Arazisi	15.628.000	41,38
Toplam Tarım Arazisi Miktarı	37.762.000	100

Tablo 1: Türkiye’de Tarım Arazilerinin Kullanım Şekillerine Göre Dağılımı (2020)

Kaynak: (TÜİK, 2021a).

Türkiye’de tarım sektörü TÜİK 2021 yılı sayımına göre, 83.614.000 kişilik büyük bir nüfusu, ek olarak turist nüfusunu besleyen, ülke istihdamının %17,6’sını gerçekleştiren önemli bir sektördür. Tablo 2.’den de görüldüğü üzere, tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörü 2020 yılı üretim yöntemine göre GSYH hesabında imalat sanayi, toptan ve perakende ticaret, ulaştırma ve depolama sektörlerinden sonra 4. sırada yer almıştır. Üretim yöntemine göre cari fiyatlarla Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYİH), 2020 yılında geçmiş yıla göre %16,9 artarak 5 trilyon 46 milyar 883 milyon TL (717.032.528 \$) hesap

edilmektedir. Bunun içerisinde, Tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörü büyüklüğü 2020 yılında GSYİH içerisinde 337.160 milyon TL (47.893 milyon \$) ile %6,70 oranında hesap edilerek, 2019 yılında GSYİH' da payı %6,40 oranında hesap edildiğine göre %4,8 oranında artmıştır. 2020 yılında, önceki yıla göre %4,80 oranında artış hariç, son yıllarda tarım sektörünün GSYİH' da payının parasal olarak arttığı ancak, oransal olarak düştüğü ise bir gerçektir (SGB, 2021). Ancak bu durum tarımın stratejik öneminin göz ardı edilmesine neden olmamalıdır. Tarım sektörü, tarım ürünlerinin işlenmesi, istihdam sağlaması, kırsal ekonomiye katkı sağlaması, kırsal istihdama katkısı, kadın istihdamına katkısı, yaşlı nüfusun çalışması, dış ticarete katkısı (Uzundumlu, 2011) ile önemlidir. Bunun yanında, tarımsal üretimin önemi gıdanın bulunabilirliği, yeterliliği ve sürdürülebilirliğini sağlaması gibi ekonomik ve politik etkileriyle her dönem önemli bir konu olarak hesap edilmelidir (Aydın ve Güner, 2020). Bir diğer konu tarım sektörünün, konaklama ve yiyecek sektörü, insan sağlığı ve sosyal hizmet, ulaştırma ve depolama, imalat sanayi ile ilişki içerisinde bulunduğu diğer sektörlerle beraber değerlendirilerek hesaplanması gerektiridir.

Tablo 2: Üretim Yöntemine göre GSYİH hesabında sektörlerin payları, cari fiyatlarla, 2019, 2020
Kaynak: (TÜİK, 2021b).

1.2. Türkiye’de Gıda Satın Alma Gücünün İncelemesi

Vatandaşların satın alma gücünü en iyi şekilde hesaplayabilmek ve ülkeler arasında anlaşılır bir kıyaslama yapabilmek için satın alma gücü paritesini (SGP) dikkate almak hesaplama yönteminin bazı sorunlarına rağmen yine de gerçeğe en yakın yaklaşım olarak görülmektedir. Bu yöntemle, ülkeler arasındaki fiyat düzeyi farklılıkları giderilerek; başka bir ifadeyle farklı para birimlerinin satın alma gücü eşitlenilerek, birim para başına alınabilecek mal ve hizmet hacmindeki farklılıklar edilebilmektedir (Bilgin, 2018).

Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası ya da CIA (Amerika Birleşik Devletleri Merkezi Haber Alma Teşkilatı) gibi çeşitli kurumlar SGP’ni dünya ülkelerini, kişi başına gayri safi yurt içi hasıllarına (GSYİH) göre dolar tahmini üzerinden sıralamaktadırlar.

Bir ülkenin gayri safi yurt içi hasılası (GSYİH) o ülkenin nüfusuna bölündüğünde, kişi başına düşen GSYİH elde edilmektedir. Nominal (cari fiyatlarla) GSYİH nüfusa bölündüğünde, kişi başına nominal GSYİH, reel (referans yıla ait fiyatlarla) GSYİH nüfusa bölündüğü zaman ise kişi başına reel GSYİH elde edilmektedir. Kişi başına düşen GSYİH, bir ülkenin yurttaşlarının ortalama gelir düzeyi hakkında fikir veren önemli bir göstergedir. Uluslararası karşılaştırmalarda GSYİH genellikle Amerikan doları cinsinden belirtilir. Dolar cinsinden GSYİH’yı ve kişi başına düşen GSYİH’yı bulmak için nominal GSYİH’yı kambiyo döviz kuruna bölmek gerekmektedir (Karahana, 2017).

Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası, CIA gibi kuruluşların aynı ülke için yaptıkları hesaplamalar dolar kuru tahmini rakamları üzerinden yapıldığından aralarında farklılıklar olabilmektedir. Bu kuruluşlar hesaplamalarında ülkeleri dolar bazında mukayese ederek güncel-uluslararası/dolar üzerinden sıralamaktadırlar. En yüksek güncel-uluslararası/dolar değerine sahip ülkelerde vatandaşlar ülkeler sıralamasında en yüksek alım gücüne sahip olmaktadır. Tablo 3. ’de Türkiye’nin SPG hesaplamalarındaki konumu gösterilmiştir. Buna göre, IMF tarafından yapılan 2020 yılı tahmini sıralamasında Türkiye kişi başına 28.294 güncel-uluslararası/dolar hesap edilerek 48. sırada yer almıştır. Dünya Bankası tarafından 2020 yılında oluşturulan sıralamada ise kişi başına 28.069 güncel-uluslararası/dolar hesap edilerek 51. sırada yer almıştır (Worldbank, 2021). Türkiye, CIA (TheWorldfactbook, 2018) tarafından yapılan 2017 tahmini sıralamasında kişi başına 26.500 güncel-uluslararası/dolar hesap edilerek 54. sırada yer almıştır. Türkiye’nin 26.500-28.294 arası kişi başına güncel-uluslararası/dolar ve ülkeler sıralamasında listedeki 48-54 aralarındaki konumu hesap edildiğinde, 15-18 bin güncel-uluslararası/dolar arasında olan dünya ortalamasının üzerinde, 40-45 bin güncel-uluslararası/dolar aralığında olan AB ortalamasının altında, dünya ortalamasının ise üzerinde yer aldığı görülmektedir.

Kuruluş İsmi	Sıralamanın Yapıldığı Yıl	güncel- uluslararası/dolar	Ülkeler Sıralamasındaki Yeri
IMF	2020	28.294	48
Dünya Bankası	2020	28.069	51
CIA	2017	26.500	54

Tablo 3: Türkiye'nin Hesaplanan SGP Sıralamalarındaki Yeri

Kaynak: (IMF, 2021;Worldbank, 2021;CIA, 2018).

Avrupa Birliği İstatistik Ofisi (EUROSTAT, 2021a) ise, SGP' yi ayrıntılı olarak tanımlanmış standart bir mal ve hizmet sepetinin farklı ülkelerdeki fiyat oranı olarak tanımlamaktadır. Böylece ülkeler arasındaki fiyat düzeyi farklılıkları giderilmekte ve uluslararası anlamda gerçek fiyat ve hacim karşılaştırmaları yapılabilmektedir.

Karşılaştırmalarda, 27 AB üyesi ülke ile 3 Avrupa Serbest Ticaret Birliği (EFTA) ülkesinin (İzlanda, İsviçre ve Norveç)'yanı sıra 5 aday ülke (Türkiye, Kuzey Makedonya, Karadağ, Sırbistan ve Arnavutluk) ve 1 potansiyel aday ülke (Bosna-Hersek) ve Birleşik Krallık kıyaslanmaktadır.

EUROSTAT tarafından açıklanan SGP' ye göre kişi başına gayrisafi yurt içi hasıla (GSYH) endeksi 2020 yılı geçici sonuçlarına göre 27 Avrupa Birliği (AB) ülkesi ortalaması 100 iken, bu değer Türkiye için 64 hesap edilmiştir. Türkiye'nin SPG değeri AB ortalamasının %36 oranında altında kalmıştır. Türkiye sıralamada Bulgaristan'ın ve kendisi gibi diğer AB adayı Bosna Hersek, Kuzey Makedonya, Sırbistan, Arnavutluk ve Karadağ gibi ülkelerin üzerinde yer bulmuştur (TÜİK, 2021c).

Ülkelerin gelişmişlik düzeylerinin karşılaştırılmasında kişi başına gayrisafi yurt içi hasıla temel alınırken, tüketicilerin görece refah düzeylerinin karşılaştırılmasında kişi başına fiili bireysel tüketim endeksleri daha uygun bir gösterge olarak kabul edilmektedir. Fiili bireysel tüketim, tüketicilerin satın aldığı mal ve hizmetlere ek olarak devlet veya kâr amacı olmayan kuruluşlar tarafından sağlanan (eğitim, sağlık vb.) hizmetleri de kapsamaktadır (EUROSTAT, 2021a).

Kişi başına fiili bireysel tüketim düzeyi 2020 yılında, 27 Avrupa Birliği ülkesi ortalaması 100 iken, Türkiye için 72 hesap edilmiştir. Türkiye'nin fiili bireysel tüketim düzeyi ölçütü, AB ortalamasının %28 oranında altında kalmıştır. Bir başka karşılaştırmada, Türkiye'nin fiili bireysel tüketim ile ilişkin fiyat düzeyi endeksi, 2020 yılı geçici sonuçlarına göre 32 hesap edilmiştir. Bu değer, AB ülkeleri genelinde 100 Euro karşılığı satın alınan aynı mal ve hizmet sepetinin Türkiye'de 32 Euro karşılığı Türk Lirası ile satın alınabileceğini göstermektedir (TÜİK, 2021c). Türkiye, istatistiklerden anlaşılacağı üzere AB ortalamasına göre ucuz kabul edilebilecek bir ülke olarak görülmektedir.

Ülkeler arasında mukayese yapmayı kolaylaştıran bir diğer ölçüt, fiyat düzeyi endeksidir. Fiyat düzeyi endeksi, ülkelerin ulusal para birimlerinin karşılaştırmalı olarak döviz kuruna göre alım gücünün göstergesidir. Bir ülkenin fiyat düzeyi endeksi, 100'den büyük ise bu ülke karşılaştırıldığı ülke grubu ortalamasına göre "pahalı", 100'den küçük ise bu ülke karşılaştırıldığı ülke grubu ortalamasına göre "ucuz" olarak ifade edilmektedir (EUROSTAT, 2021a).

Türkiye'nin 2020 yılı sonuçlarına göre tüketim mal ve hizmetlerine ilişkin fiyat düzeyi endeksi 38 olarak hesap edilmiştir. Bu değer, 27 Avrupa Birliği (AB) ülkesi genelinde 100 Euro karşılığı satın alınan aynı mal ve hizmet sepetinin, Türkiye'de 38 Euro karşılığı Türk Lirası ile satın alınabileceğini göstermektedir. Ülkeler itibarıyla karşılaştırıldığında 37 ülke arasında tüketim mal ve hizmetlerine ilişkin fiyat düzeyi endeksi en yüksek ülke 170 ile İsviçre, en düşük ülke ise 38 ile Türkiye bulunmuştur. Endeks değeri alt gruplar bazında incelendiğinde, gıda ve alkolsüz içecekler grubunun 57 endeks değerine sahip olduğu görülmektedir. Türkiye bu endeks değeriyle AB ortalamasının %43 altında kalmaktadır(TÜİK, 2021d).

Türkiye'de hane halklarının gelirlerini nerede harcadıklarının bilinmesi önemli bir konudur. Buna göre; 2019 yılında Türkiye genelinde hane halklarının tüketim amaçlı harcamaları içerisinde en yüksek payı %24,1 ile konut ve kira harcamaları alırken, ikinci sırayı %20,8 ile gıda ve alkolsüz içecek harcamaları, üçüncü sırayı ise %16,5 ile ulaştırma harcamaları almıştır. Toplam tüketim harcamalarında en düşük payı alan harcama türleri ise %2,2 ile sağlık, %2,5 ile eğitim hizmetleri ve %3,1 ile eğlence ve kültür harcamalarıdır. Türkiye'de gıda harcamalarının toplam harcamalar içinde aldığı pay yüksek olarak değerlendirilmektedir (TÜİK, 2020).

Türkiye'de 2019 yılında kişi başına aylık ortalama tüketim harcaması 2.465 TL olarak tahmin edilmiştir. Gıda ve alkolsüz içeceklere yapılan harcamalarda en büyük payı ise %19,4 ile et, balık ve deniz ürünleri alırken, bunu %17,8 ile ekmek ve tahıllar, %16,6 ile sebzeler, %13,9 ile süt, peynir ve yumurta izlemiştir. En düşük paya sahip harcama grupları ise, %2,3 ile diğer gıda ürünleri, %3,2 ile kahve, çay ve kakao, %3,8 ile alkolsüz içecekler olarak sıralanmıştır (TÜİK, 2020).

Ülkenin her vatandaşı aynı satın alma gücüne sahip değildir. Aynı ülkedeki vatandaşlar arasında satın alma gücündeki eşitsizliği ölçmek için Gini Katsayısı kullanılabilmektedir. Gini katsayısı İtalyan istatistikçi Corrado Gini tarafından toplumdaki gelir eşitsizliğini ölçmek üzere geliştirilmiştir. Gini katsayısı, bir sıklık dağılımının eşitsizlik miktarını ölçen ve 0 ile 1 arasında değerler alan bir katsayıdır. Gini katsayısının yüksek değerleri sıralanan birimler arasında büyük bir eşitsizlik olduğunu gösterirken, düşük değeri birimler arasındaki eşitsizliğin azaldığı anlamına gelmektedir (Yolsal ve Yorulmaz, 2019). Bir diğer ifadeyle; mükemmel eşitlik 0 değeri ile ölçülür ve herkesin geliri eşittir. Buna karşılık, mükemmel eşitsizlik 1 değeri ile ölçülür ve bir kişi gelirlerin hepsine sahiptir. İdeal durumda, ihtiyaç duyulan mallara vatandaşların eşit şekilde ulaşabilmesi, gelirlerin adil paylaşılması ve gini katsayısının 0'a yakın olması istenmektedir.

Türkiye'nin 2020 yılı araştırmalarına göre gini katsayısı 0,41 olarak ölçülmüştür. (TÜİK, 2021e). Türkiye'nin 2019 yılında AB ülkeleri arasında gini katsayısının yüksek olması bakımından ilk sırada olduğu hesap edilmiştir (EUROSTAT, 2021b). Buna göre, Türkiye gelir dağılımı adaletsizliğinde AB'de ilk sırada bulunmaktadır.

Gelir dağılımındaki eşitsizlik gıdaya erişme konusunda da geliri yüksek kesimin harcamalarında gıda harcamalarının payının çok daha az, geliri düşük kesimde ise gıda harcamalarının çok yüksek olmasına neden olmaktadır.

Tablo 4. 'de 2019 yılında gelir gruplarının tüketim harcamaları gösterilmiştir. Bunu göre, en düşük gelir grubu olan birinci %20'lik grupta yer alan hane halkları, konut ve kira harcamalarına %31,2, gıda ve alkolsüz içecek harcamalarına %30,7, ulaştırma harcamalarına %9,0 ve mobilya ve ev eşyası harcamalarına %5,3 pay ayırdığı görülmektedir. En yüksek gelir grubu olan beşinci %20'lik grupta yer alan hane halkları ise, konut ve kira harcamalarına %20,1, ulaştırma harcamalarına %20,0, gıda ve alkolsüz içecek harcamalarına %15,3 lokanta ve otel harcamalarına %8,1 pay ayırmış olarak görülmektedir (TÜİK, 2021d).

Mukayese Edilen Harcama Kalemleri	İlk %20 (Düşük Gelirli)	Son %20 (Yüksek Gelirli)
Konut ve Kira	%31,20	%20,10
Gıda ve Alkolsüz İçecek	%30,70	%15,30
Ulaştırma	%9,00	%20,00
Mobilya ve Ev Eşyası	%5,30	..
Lokanta ve Otel	..	%8,10

Tablo 4: 2019 Yılı Gelir Gruplarına Göre Tüketim Harcamaları

Kaynak: (TÜİK, 2021d).

Gıda güvencesi yeterli miktarda, uygun fiyatlı, sağlıklı ve besleyici gıdanın sağlanması anlamına geldiğine göre, bunun sağlanması ve denetlenmesinde kamunun gücünün ve tutarlı politikalarının bulunması beklenmektedir. Bu yönde belli başlı politikaların ulusal politika olarak benimsenmesi ileriye yönelik olarak Türkiye'ye fayda sağlayacaktır (Kıymaz ve Şahinöz 2010). Gıda fiyatlarının yüksek seyretmesinden ve fiyatlardaki dalgalanmalardan en çok etkilenen, gıda harcamaları bütçesinde en çok yer tutan alt gelir gruplarıdır.

1.3. Türkiye'de Gıda Fiyatlarının Oluşumu

Gıda ürünlerde fiyat oluşumu; tarım ürünlerinin olgunlaşma zamanları, iklimi yörenin konumu, erken meyve veren (ilk turfanda) veya geç meyve veren (son turfanda) çeşitler, sera üretiminin olması, tarım ve gıda ürününün depolama koşulları, işlenmek üzere değerlendirilen tarım ürünlerinin varlığı, ithalat politikaları, tüketici tutumları gibi çok sayıda etmenin etkisiyle olmaktadır. Tarım ürünlerinin arzı; hava şartları, maliyetler, devlet destekleri, diğer yönlendirmeler vb. faktörlerin; talebi ise fiyat, enflasyon, gelir, zevk ve tercihler, nüfus vb. faktörlerin birleşimiyle oluşmaktadır (Köse, 1983).

Tarım ve gıda ürünlerinin fiyatlarına etki eden çok fazla etmen olması, piyasa belirsizliklerinin varlığı ve gıdanın sürekliliğinin sağlanmasının stratejik önemi, gıda üretiminden etkilenen tüm kesimleri korumak amacıyla tarıma müdahale edilmesi gerekmektedir (İnan, 2001). Bu bakımdan politika yürütücüleri, tarım ve gıda sektörlerini birlikte ele alarak, bu konulara getirecekleri çözümleri içeren bir

süreç yönetim sistemi; izlenecek yol, yöntem, metotları içeren bir çalışmalar oluşturmalıdır. Türkiye’de gıda konusunda politika yapmak için öncelikli yetkili T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı’dır. Bakanlık içerisinde ise gıda konusunda yetkili birim ise Gıda ve Kontrol Genel Müdürlüğü’dür. 5996 sayılı Kanun gereğince Sağlık Bakanlığı’nın sadece sulara ilişkin yetki ve görevleri bulunmaktadır. Öncelikli olarak, yeterli ve güvenilir gıdaya ulaşmak amaç edinilmelidir. Gıda politikalarının bir yaşam hakkı olması konuya bir sosyal politika olarak da bakılması, bunun için tüm kurumların önlemler almasını gerektirmektedir.

Gıda üretiminin ilk noktasında yer alan çiftçiler doğal koşullara bağlı üretim yapmaktadır. Çok yıllık bitkilerde yıllarca ürün almayı, tek yıllık bitkilerde yine yılda bir kez ürün almayı beklemektedir. İstedikleri verimi elde edip edemeyecekleri ile ilgili daima şüpheleri bulunmaktadır. İstenen miktara ulaşamama sorunu, ürününü beklediği fiyattan satamama düşünceleri, piyasanın çok büyük arz ve talebin ise çok değişken olmasından kaynaklanan endişeler, üretimi etkilemektedir. Üretimin devamlılığının sağlanması için ise çiftçinin endişelerin azaltılması, üretime özendirilmesi gerekmektedir. Dünyada hemen hemen tüm devletler çiftçilerini ve üretimi korumaya yönelik tarıma müdahale etmektedirler. Bu müdahaleler dolaylı veya doğrudan olarak ayrılmaktadır. Doğrudan müdahaleler fiyat, vergilendirme, sermaye, ticaret ve yayım politikaları iken dolaylı müdahaleler toprak reformu, toplulaştırma ve verimi arttırmak için yapılan müdahaleler olarak ayrılabilir (Gaytancıoğlu, 2009).

Devlet görevlendirdiği kurumlar vasıtasıyla, üretici ve tüketici dengesini korumak için, tarımsal fiyatlara müdahale şeklinde tarımsal ürünlerin fiyatlarının oluşumuna müdahale edebilmektedir. Fiyat politikasını, pazar fiyatları ya da destekleme fiyatları ve destekleme alımları şeklinde yapabilmektedir. Pazar fiyat desteği genellikle devletin saptadığı, bu fiyattan alacağına garanti verdiği bir taban fiyat üzerinden gerçekleşmektedir. Son dönemlerde tarım havzaları modeline göre oluşturulan alanlarda destekleme kapsamına giren stratejik önemli ürünler için de fark desteği verildiği görülmektedir. Destekleme alımları ise, yine devletin stratejik olarak belirlediği ürünlerde kendine bağlı kuruluşlar vasıtasıyla piyasadan ürün almasıdır.

Devlet bunun yanında, girdi maliyetlerinin düşürülmesi için üreticiye gübre, yem, tohumluk, ilaç gibi girdileri ucuza veya bedelsiz vermek şeklinde girdi sübvansiyonları; yatırımlara teşvikler, faiz indirimleri destekleri de verebilmektedir. Üretim alanlarına sınırlamalar getirerek yıldan yıla değişen arz fazlalarına sınırlama getirebilmektedir. Önceden belirlediği ürünlere prim ve teşvik vererek üretici gelirini arttırabilmektedir.

Çiftçiler için tohum, gübre, ilaç, mazot, sulama, sürüm, hasat, yem, makine ekipman, makine ekipman bakım, kira, işçilik vb. giderler önemli maliyet unsurlarıdır. Bu kalemler T. C. Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından ilan edilen ürünlerde farklı şekillerde her yıl desteklense dahi maliyetlerin halen

yüksek olduğu düşünülmektedir. Bu desteklerin bazıları, Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ)'nün kırmızı kutuda saydığı fark ödemeleri (kilogram ya da litre başına verilen destekler), müdahale alımları (pazar fiyat desteği), girdi destekleri gibi ülkelerin indirim taahhüdünde bulunduğu iç destekler olarak sıralayabilmek mümkündür. Yapılan desteklemelerin bir kısmı ticareti bozucu görülmüş, sınırlandırılmış ve ileride yasaklanması planlanmış desteklemelerdir. Bu konuda yapısal kalıcı bir destekleme sisteminin hedeflenmesi ve hemen oluşturulması ise elzemdir.

Destekleme Ödemeleri, çiftçi sayısının çokluğu, küçük çiftçi oranının çokluğu, tarımda sermaye oluşturmanın zorluğu, tarım arazilerinin küçük ve parçalı olması, örgütlenme noksanlığı gibi konular desteklemelerin çok parçaya bölünmesine, desteklemelerin çok küçük miktarlarda paylaşılmasına neden olmakta (Küsek, 2014), bunun neticesinde ise desteklenen ödemelerin ürün fiyatlarında yaptıkları düşüş istenen seviyede olamamaktadır.

2006 yılında kabul edilen Tarım Kanunu'na göre, Gayri Safı Milli Hasılası'nın en az yüzde 1'ini tarım desteği olarak verilmesi gerekmektedir (Anonim, 2006). 2020 yılı GSMH'sı 4 trilyon TL'yi aşması beklendiğinde, 40 milyar TL'nin biraz üzerinde hesap edilen tarımsal destekleme miktarı uygulamada ise 2020 yılı programına göre, 2019 yılı ödeneklerine göre yüzde 36,6 oranında artırılarak 22 milyar TL ile GSMH'nın%0,55 oranında planlanmıştır. Tarımsal desteklemenin kanunda öngörüldüğü kadar yapılmadığı hesap edilmelidir.

Tablo 5.'de desteklemelerin kategorilere göre dağılımı gösterilmektedir. Öngörülen 22 milyar TL'lik tarımsal destekleme bütçesi içerisinde en yüksek pay 6,60 milyar TL (%31,00) ile doğrudan hayvancılık desteklerine verilmesi planlanmıştır. En yaygın ve çiftçilerin en fazla yararlandığı alan bazlı desteklerden mazot ve gübre desteği 30 havzaya ayrılan ülkemizde, desteklenen 21 üründe, arazinin o havzada desteklenen ürünlerden olması halinde verilmektedir. Bu şekilde, mazot ve gübre desteği toplamı 4 milyar TL (%18,18)'dir (Mazot 3,1 milyar TL, Gübre 0,9 milyar TL) hesaplanmıştır. Arazinin desteklenen havzanın içinde olmasıyla desteklenen stratejik olduğu kabul edilmiş, 21 üründe uygulanan fark ödemesi prim destekleri toplamı 6 milyar 258 milyon TL (%28,45) olarak hesaplanmıştır. Bunun içerisinde 2,4 milyar TL pamuk prim desteğine, 2 milyar TL hububat prim desteğine, 776 milyon TL yağlı tohumlu bitkiler prim desteğine, 182 milyon TL çay prim desteğine ve kalanı diğer ürünlerde prim desteği olarak verilmektedir. Ödeneğin diğer kısmı; 1,4 milyar TL kırsal kalkınma desteğine, 1,1 milyar TL tarım ürünleri sigorta desteğine, 900 milyon TL fındık alan bazlı gelir desteğine, 307 milyon TL telafi edici ödeme desteğine ve 2,2 milyar TL diğer tarımsal destekleme hizmetleri ödemelerine ayrılmıştır (Donat ve Ağbal, 2019).

Bunun yanında, tarım sektörü yatırım ödeneklerine 5,1 milyar TL; tarımsal kredi sübvansiyonu, müdahale alımları, tarımsal KİT'lerin finansmanı ve ihracat desteğine 6,3 milyar TL ödenek ayrılmıştır (Donat ve Ağbal, 2019).

Destekleme Konusu	Milyar TL	%
Hayvancılık	6,60	30,61
Mazot	3,10	14,00
Gübre	0,90	4,18
Pamuk Prim	2,40	11,00
Hububat Prim	2,00	9,91
Yağlı Tohum Primleri	0,776	3,52
Çay Primi	0,182	0,01
Kırsal Kalkınma	1,40	6,36
Tarım Ürün Sigortaları	1,10	5,00
Fındık Alan Bazlı Gelir	0,90	4,01
Telafi Edici Ödemeler	0,307	1,40
Diğer	2,20	10,00
Toplam	22,00	100

Tablo 5: Türkiye’de 2020 Yılı Tarımsal Desteklemelerinin Konulara Göre Dağılımı

Kaynak: (TOB, 2020; Donat, 2019).

Tarım ve Orman Bakanlığı Tarım Reformu Genel Müdürlüğü tarafından ilk olarak 2016 yılında uygulanmaya başlanan genç çiftçi desteği de her yıl arttırılmaktadır. Genç çiftçilerin tarımsal üretime kazandırılması ve yeni iş imkânlarını desteklemek üzere genç çiftçilere 30 bin TL’ye kadar hibe desteği sağlanmaktadır (Gedik, 2019). Önceli yıllarda bu başlıkta desteklemelerden 31.045 genç çiftçiye 931 milyon 350 bin TL hibe yardımı yapılmıştır. Bu anlamda, büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık başta olmak üzere, diğer çeşitli tarımsal üretim kollarında kullanılmak amacıyla genç çiftçi hibe desteği kapsamında 2.250 çiftçiye 67 milyon 500 bin TL’lik ödemenin 2020 bütçesinden yapılması planlanmıştır (TOB, 2020).

Avrupa Birliği tarım ve kırsal kalkınma desteklemelerinin kullanılmasıyla ilgili kurulan Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu 42 ilde 2014-2020 yıllarını kapsayan Katılım Öncesi Yardım Aracı Kırsal Kalkınma Bileşeni IPARD 2 (Instrument for Pre-Accession Assistance Rural Development) programıyla geri ödemesiz para (hibe) vermektedir. 2019 yılında 1 milyar 400 milyon lira kırsal kalkınma hibe desteği dağıtmayı hesaplamaktadır. Kurum 2012-2019 yıllarını kapsayan dönemde 14.500 projeye, toplamda 10 milyar TL’den fazla yatırım bedeline 4 milyar TL hibe dağıtmıştır. Bu yatırımlarla kırsal alanda 60.000 kişiye istihdam sağlamış, tarım ve kırsal kalkınma altyapısı kuvvetlendirilmesine yardımcı olunmuştur (TKDK, 2021).

Tarımsal Üreticileri risk ve belirsizliklerden korumak için desteklemeler yapılmaktadır. Bunun için tarım sigortaları sistemi oluşturulmuştur. Tarım sigortaları kapsamında devletin destek miktarı 2020 yılında 1 milyar 100 milyon lira olarak hesaplanmıştır.

Toprak reformu uygulamaları, arazi toplulaştırmaları uygulamaları ve tarımsal verimi arttırmaya yönelik her türlü politikanın tarım ürünlerinin fiyatlarının düşürülmesinde önemli etkileri olduğu iyi

bilinmelidir. Gıda fiyatlarının düşürülmesi için, üretim maliyetlerinin hesap edilerek üretici-çiftçinin desteklenmesi ilk etapta yapılabilecek en önemli çalışma olarak değerlendirilmelidir.

Tarım ürünleri ticaretinin artması, tarımın ekonomiye olan ürün katkısının artmasıdır. Uzun dönemde değişik mal ve hizmetlerin fiyatları oransal farklılıklar gösterebilmektedir. Bu değişiklik, iç ticaret hadleriyle belirlenebilmekte, aynı zamanda çiftçilerin satın alma gücünü göstermesi bakımından da önemlidir. Bunun yanında dış ticaret hadleri, yani ülkede başlangıç tarihinde satılan ve satın alınan malların göreceli fiyatlarındaki değişim, ticaretten elde edilen kayıp ya da kazançları açıklamaktadır. Dış ticaret hadlerinin yükselmesi, dış fiyat ilişkileriyle ülkenin refahının artmasını, dış ticaret hadlerinin düşmesi ise refahın azalmasını anlatmaktadır.

Tarım ve gıda ürünleri dış ticareti iyi yapılabılırsa gıda fiyatlarındaki dalgalanmaların olumsuzluklarını azaltabilmektedir. İhracat, ülke çiftçisine farklı pazarlar bulması, satım gücü, ürününü daha yüksek bir fiyattan satabilme imkânı sağlaması vb. açılardan fayda sağlamaktadır. İthalat ise, ülke içinde aşırı fiyat artışlarından vatandaşları korumak, iç piyasada ürün çeşitlendirmek vb. fiyat düşüren uygulamalar düşünüldüğünde önemlidir. Covid-19 pandemisinin ülkelerarası ticarete tedarikte ürün temin etmede zorluklar yaşatması, gıda güvencesi düşünüldüğünde bazı ülkelerin dışarıyla ticareti kesmesi gibi sorunlar yaşatması ülkeleri dış ticaret uygulamalarında gıda politikalarını gözden geçirmeye zorlamıştır.

Fiyatların oluşumu; üretimin kendine has istikrarsızlığı, piyasaların belirsizliği, dış ticaret etkileri, yapısal gereklilikler, ekonomik düzen vb. çok çeşitli değişkenlerin etkisinde kalmaktadır. Gıda politikalarında müdahale gıda fiyatlarını tamamen piyasa ekonomisine bırakmamakta, değişkenliklerin tamamen ya da kısmen olumsuz etkilerini azaltacak seviyede kontrol etmeye çalışmaktadır. Müdahale, bunu sağlamak için fiyatların düşürülmesi, piyasanın mevzuatlarla düzenlenmesi, gıda güvencesi ve gıda güvenilirliği gibi stratejik konuların sağlanabilmesi uğraşısı, gıda üretiminin ekonomideki yerinin korunması vb. çok çeşitli konularda yapılacakları kapsamaktadır. Müdahaleden yoksun, tamamen serbest piyasaya terk edilmiş bir düzende piyasanın kendisini bulma arayışları çok fazla insanı olumsuz bir şekilde derinden etkileyecektir. Bu bakımdan, gıda konularında yetkili otoritenin bir müdahale mekanizması olmalıdır.

Türkiye’de dağıtım zincirindeki yapısal sorunlar üretici fiyatlarıyla tüketici fiyatları arasındaki ilişkiyi bozmakta ve fiyatlardaki dalgalanmaların boyutunu artırabilmektedir. Tarımsal üretim ile gıda ve ürün fiyatlarında çeşitli şekillerde ortaya çıkan dalgalanmalar nedeniyle bu piyasaların yakından takibi gerekmektedir.

Gıda ve Tarımsal Ürün Piyasalarını İzleme ve Değerlendirme Komitesi, gıda fiyatlarını izlemesi ve gerektiğinde müdahale yapması için 9 Aralık 2014 tarihinde kurulmuş, Komite’nin sekreteryası 27 Aralık 2016 tarihinde Merkez Bankası’na devredilmiştir. Gıda Komitesi toplantıları günümüzde Hazine ve Maliye Bakanlığı, Tarım ve Orman Bakanlığı ve Ticaret Bakanlığı’nın katılımı ile sürdürülmektedir.

Komite, gıda ve tarımsal ürün piyasalarındaki gelişmeleri takip ederek yapısal ve konjonktürel sorunları belirleme ve çözüm önerileri geliştirme amacıyla yapılması gerekenleri listelemektedir (TCMB, 2021). Çok sayıda kurum, tarım ve gıda fiyatlarına nasıl müdahale edilmesi gerektiğiyle ilgili halihazırda rapor hazırlamaktadır. Komiteden beklenen, fiyat artışlarına kısa vadede anında çözüm getirecek daha somut uygulamalar, uzun vadede ise kalıcı fiyat istikrarının sağlanmasına önemli katkı yapmasıdır.

Gıdanın sofraya ulaşana kadarki sürecinde geçirdiği aşamaların, bu süreçte katlanılan maliyetlerin ve maliyetlerin içeriklerinin iyi anlaşılması gerekmektedir. Bu amaçla, gıdanın tüketiciye ulaşana kadarki süreçte yer alanlar iyi incelenmeli ve sorunları tespit edilmelidir.

Aracılar ürünlerin tüketiciye ulaşmasına kadarki süreçte önemli rol almaktadır. Aracılığın türüne göre tarladan ürünün toplama, işçilik ücretleri, nakliye için mazot ücreti, yolculuk ücretleri, katlanılan mesafeler, kiralar, vergiler ve harçlar düşünüldüğünde ürünün çiftçiden gelişle pazarcıya ya da tüketiciye ulaştırılması arasında ücret farkı katlanarak artmaktadır. Tarım işinde işçi bulamamak, işçi ücretleri vb. sorunları olmasının yanında tarımın dışında büyük şehirlerin tarım alanlarından uzaklaşmaları, büyük kentlerde dağıtım konularında sorunlar olması, mazot fiyatlarında, asgari geçim koşullarında, araç pahalılığında, araç bakım ücretlerinde, çoğunluğunda ürün sigortalanmasının olmamasında sorunlarla karşılaşmak mümkündür.

Esnaf ve pazarcılar gıdanın tüketiciye ulaşmasında önemli rol almaktadır. Yüksek kiralar, vergiler ve harçlar, tarım ürünleri için hale girme zorunluluğu, piyasada rekabetin yüksek olması; süpermarketlerle rekabet, sermaye yetersizliği, ekonominin genel durumundan kaynaklanan faiz, enflasyon, enflasyon beklentisi, doların belirsizliği vb. konular gıda ürünü satan esnafları zor durumda bırakmaktadır. İş sahibi esnaf, işini devam ettirebilmek için mal almak zorunluluğu taşımakta iken bir yandan ürünü satamama durumunda kalabilmektedir.

Süpermarketler başta büyükşehirler olmak üzere geliştirdikleri ağ ile tüm yurt sathına yayılmış durumdadır. Kuruldukları yer itibarıyla üretimden uzak yerlere ürün taşımak zorundadırlar. Çok üründe piyasayı belirleyen olmuşlar, kendi aralarında ve yerel esnafla rekabet etmektedirler. Birçok konuda, rekabet üstünlükleri bulunmaktadır. Meyve ve sebze örneğinde; 2010 yılında yürürlüğe giren ‘Sebze ve Meyveler ile Yeterli Arz ve Talep Derinliği Bulunan Diğer Malların Ticaretinin Düzenlenmesi Hakkında 5957 Sayılı Kanun’ süpermarketler için toptancı haline girme zorunluluğunu kaldırmıştır. Birçok büyük market, sebze-meyveyi aracısız şekilde, direk üreticiden almaya başlamışlardır. Büyük işletmeler ve market zincirleri yasadan çok iyi yararlanmıştır. Ancak asıl fayda görmesi planlanan tüketiciye yasanın olumlu bir etkisi olmamış, aksine ürünler zamanla pahalılaşmıştır. Süpermarketler, üretici-çiftçilerin tarlalarında, kendi marketlerinde satacakları ürünlerini planlı bir şekilde üretmektedirler. Süpermarketleri, özellikle de zincir marketleri, çiftçinin de hakkını koruyacak şekilde düzenlemek gerekmektedir.

Tüketiciler gıda fiyatlarının oluşmasında sorumluluk almalıdır. Zevk ve tercihleri, alışveriş yaptıkları yer seçimi, gıda ürünlerine karşı tutumları, pahalı ve/veya bozuk ürün satanlara karşı tutumları, gıda konusunda şikayetlerini bildirmeleri, T. C. Tarım ve Orman Bakanlığı ve gıda konusunda ilgili diğer kuruluşların bilgilendirmelerini takip etmeleri, uzman tavsiyelerine uymaları, beslenme şekillerine dikkat etmeleri, tüketim alışkanlıklarını sorgulamaları önemlidir. Tarım ve gıda ürünleri konusundaki bilinç düzeyini arttırmış tüketiciler gelecek gıda politikalarının oluşmasında etkili olmakta, tarım ve gıda fiyatlarını etkilemektedir.

Sonuç

Gıda fiyatlarının artması toplumun tüm kesimlerini ilgilendiren bir durumdur. Gıda fiyatlarının son yıllarda dünya genelinde olduğu gibi Türkiye’de de arttığı bilinmektedir. Ancak Türkiye’de gıda enflasyonunun, son yıllarda zaten yüksek olan genel enflasyon değerlerinden çok daha yüksek çıkıyor olması genel ekonomide yapılacak önlemler yanında gıda fiyatlarını da düşürmek için özel önlemler alınması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Gıda piyasaları oldukça geniştir, bu bakımdan fiyatları kontrol etmek bir kesimin elinde değildir. Devlet otoritesinin, çiftçi, aracı, pazarcı, esnaf, süpermarket, tüketici vb. gıda piyasalarından etkilenen her kesimin menfaatini gözeterek sürdürülebilir gıda politikalarının oluşturulması için meslek örgütleri, odalar, akademisyenler ve sivil toplum kuruluşlarının görüşünü alarak, etkin bir bilgi ağıyla piyasada oluşabilecek açıkları sezmesi ve önlemler alması gerekmektedir.

İnsan nüfusu artarken, kişiler arasındaki gelir eşitsizliği de artmaktadır. Gelir dağılımındaki bu adaletsiz durum zengin ile fakir arasındaki yaşam standındaki eşitsizliği arttırmıştır. Bazı kesimler için gıdaya erişim daha güç olmaktadır. Türkiye’nin satın alma gücü incelendiğinde fark edilen düşüşün en çok düşük gelire sahip kesimi etkilediği görülmektedir. Gıda harcamaları özelinde, düşük gelirli kesimin gıda fiyatlarından en çok etkilendiği, satın almakta zorluk çektiği, bunun gıda paylaşımında adaletsizliğe yol açtığı görülmektedir. Gıdaya her kesimin ulaşabilmesinin sağlanması gıda fiyatlarının düşürülmesi için etkili çalışmalar yapılmalıdır. Adil bir gıda paylaşımının sağlanabilmesi için uzun vadede ise gelir dağılımının düzeltilebilmesi, ekonomik yapı ve işleyişin sağlıklı bir yapıya kavuşturulması gerekmektedir. Gelecekte gıda hakkı ve gıda güvencesi konuları daha çok gündeme gelecek ve bu hakların temin edilmesi gerekecektir.

Tarım ve gıda ürünlerinin fiyatlarının yüksek olması en çok tüketiciyi etkilemekte gibi görünse bile, aslında gıda sektöründe iş yapmak isteyen hiç kimseye bir fayda sağlamamaktadır. Bir yandan, gıda israfının en büyüğü çiftçinin ürününün düşük fiyat nedeniyle tarlada bırakılması ve mağdur edilmesi yaşanırken, bir yandan tüketicinin pahalı ürün tüketmesi tezat oluşturmaktadır. Türkiye’de gıda güvencesi sorunu öncelikli olarak bir tarımsal üretim sorunu olarak görülmeli, tarım sektörünü destekleyen ve düzenleyen kalıcı bir çözüm için başarılı bir üretim planlaması kurmalı, tarıma hak ettiği bütçeyi ayırmalıdır. Çiftçinin maliyetlerini düşürmek, üretime teşvik etmek ve üretimin devamlılığını

sağlamak, işleme ve depolama yatırım teşviklerini yerinde kullanırmak, piyasaları etkin izlemek ve muhasebesini tutmak, piyasaya etkin müdahale yapmak vb. çok sayıda sorumlulukları bulunmaktadır. Üreticilerin devlet politikalarına güven duyması, başarılı üretim standartlarında üretmesi, örgütlenmesi gerekmektedir. Aracıların da katlanmak zorunda oldukları maliyetler hesap edilmeli ve düşürülmelidir. Tüketicilerin ise, bilinci arttırılmalıdır. Gıda zinciri içerisindeki herkesin memnun olduğu sürdürülebilir bir sistem oluşturulmalıdır.

Kaynakça

- Aydemir, C. ve Pıçak, M. (2008). Ekonomik Gelişme Sürecinde Tarım-Sanayi İlişkilerinin Sektörler Arası Bütünleşmeye Etkileri. Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi. Yıl: 2008. Sayı:10.ss. 129-147.
- Aydın, A. ve Güner, A. (2020). Covid-19 Salgınının Tarım Sektörü ve Gıda Güvenliği Üzerine Etkisi: Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme. Araştırma Makalesi. Artuklu Kaime Uluslararası İktisadi ve İdari Araştırmalar Dergisi. Yıl: 2020. C:3. S:2. ss. 155-171.
- Bayrak, A. ve İlbeği, I. (1997). Gıda Güvenliğine Bir Bakış. Standart Dergisi. Cilt: 3(36). Ss. 423-426.
- Bilgin, C. (2018).Uluslararası Ticarete Satın Alma Gücü Paritesinin Geçerliliği Sorunu: Türkiye için Zaman Serisi Analizi. Academic Review of Humanities and Social Science. Vol:1. Issue:1. Year: 2018. pp. 17-30.
- CIA (2018). Central Intelligence Agency. The World Factbook 2017. Erişim adresi: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/> Erişim Tarihi: 10.09.2021.
- Doğan, A. (2009). Ekonomik Gelişme Sürecine Tarımın Katkısı: Türkiye Örneği. Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi. 9(17). 365-392.
- Donat, İ. (Mülakat Yapan) ve Ağbal, N. (Mülakat Yapılan) (2019). Erişim adresi: <https://www.bloomberght.com/2020-yili-tarim-destekleme-miktari-aciklandi-2235702> Erişim Tarihi: 10.09.2021.
- Dölekoğlu, C. Ö. (2017). Gıda Kayıpları, İsraf ve Toplumsal Çabalar. Tarım Ekonomisi Dergisi. Cilt:23 Sayı:2 ss:179-186. ISSN 1303-0183.
- Erbaş, H. (2017). Tarım-Gıda Etiği/Politikası ve Geleceğimiz: Ekonomi-Politik ve Ötesi Sosyolojik Bir Çerçeve. Türkiye Biyoetik Dergisi. 2017 Vol. 4. No. 1. ss. 14-28.
- EUROSTAT (2021a). Avrupa Birliği Ülkeler İstatistiği Ana Sayfası. Erişim adresi: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/data/database> Erişim Tarihi: 10.09.2021.
- EUROSTAT (2021b). AB Ülkeleri ve Türkiye’de Gini Katsayısı 2019. Erişim adresi: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_di12/default/table?lang=en Erişim Tarihi: 10.09.2021.
- FAO, IFAD, UNICEF, WFP and WHO. (2020). The State of Food Security and Nutrition in the World 2020. Transforming food systems for affordable healthy diets. Rome, FAO. <https://doi.org/10.4060/ca9692en>
- Gaytancıoğlu, O. (2009). Türkiye’de ve Dünyada Tarımsal Destekleme Politikası. İstanbul Ticaret Odası Yayınları. Sektörel Yayınlar. Yayın No: 2009-14. S 88-89.
- Gedik, D. S. (2019). Kırsal Kalkınmada Genç Çiftçi Projesi: Tekirdağ İli Örneği. Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi.
- Gıda ve Tarımsal Ürün Piyasaları İzleme ve Değerlendirme Komitesi (2014). Genelge. Resmî Gazete. Sayı: 29200. 9 Aralık 2014 Salı. Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/12/20141209-9.htm> Erişim Tarihi: 10.09.2021.
- Gülçubuk, B. (2020). COVID-19 Sonrasında Tarım Politikalarının Geleceği, Friedrich Ebert Stiftung.
- Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü (2017). T. C. Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü Sağlıklı Beslenme ve Hareketli Hayat Dairesi Başkanlığı. Erişim adresi:

- <https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/beslenme/yeterli-ve-dengeli-beslenme-nedir.html> Erişim Tarihi: 10.09.2021.
- IMF (2021). IMF Yayınlar Ana Sayfası. Erişim adresi: <https://www.imf.org/en/Publications> Erişim Tarihi: 10.09.2021.
- İnan, İ. H. (2001). Tarım Ekonomisi ve İşletmeciliği. 5.Baskı.
- Karahan, H. (2017). Bir Büyüme Muhasebesi: Türkiye’de Kişi Başına Gelir Gelişiminin Emek Dinamikler. Finans Politik & Ekonomik Yorumlar. 2017. Cilt: 54 Sayı: 625.
- Kıymaz, T. ve Şahinöz, A. (2010). Dünya ve Türkiye -Gıda Güvencesi Durumu. Ekonomik Yaklaşım. Cilt: 21. Sayı: 76. ss. 1-30.
- Köse, M. Ş. (1983). Türkiye’de Uygulanan Destekleme Politikalarının Amaç ve Hedefleri Açısından Değerlendirilmesi. Uzmanlık Tezi. T. C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı.
- Küsek, G. (2014). Arazi Toplulaştırmasının Arazi Parçalılığı ve İşletme Ölçeğine Etkileri: Konya-Ereğli-Kuskuncuk Köyü Örneği. Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi. 2014. 29 (2). ss. 15 – 28.
- OECD (2020). COVID 19 and the Food and Agriculture Sector: Issues and Policy Responses, Tackling Coronavirus (COVID-19) Contributing to a Global Effort. Organisation for Economic Co-operation and Development.
- Rehber, E. (2012). Dünya Gıda ve Açlık Sorunu. 10. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi. 5-7 Eylül 2012. Konya.
- Sebze ve Meyveler ile Yeterli Arz ve Talep Derinliği Bulunan Diğer Malların Ticaretinin Düzenlenmesi Hakkında Kanun (2010). 26 Mart 2010 Cuma. Resmî Gazete. Sayı: 27533. Kanun No. 5957. Kabul Tarihi: 11.03.2010. Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5957.pdf> Erişim Tarihi: 10.09.2021.
- SGB (2021). Cari Fiyatlarla Tarımsal GSYH ve Tarımın Payı. T. C. Tarım ve Orman Bakanlığı Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı. Erişim adresi: <https://www.tarimorman.gov.tr/SGB/Belgeler/Veriler/GSYH.pdf> Erişim Tarihi: 10.09.2021.
- Tarım Kanunu (2006). Resmi Gazete. Kanun No:5488. Kabul Tarihi: 18.04.2006. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5488.pdf> Erişim Tarihi: 10.09.2021.
- TCMB (2021). T. C. Merkez Bankası. Gıda ve Tarımsal Ürün Piyasaları İzleme ve Değerlendirme Komitesi. Erişim adresi: <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Temel+Faaliyetler/Para+Politikasi/Fiyat+Istikrari+ve+Enflasyon/Gida> Erişim Tarihi: 10.09.2021.
- TKDK (2021). Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu. Destekleme İstatistikleri. Erişim adresi: <https://www.tkd.gov.tr/> Erişim Tarihi: 10.09.2021.
- TOB (2020). T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı. Tarımsal Desteklemeler 2020. Erişim adresi: <https://www.tarimorman.gov.tr/Konular/Tarimsal-Destekler> Erişim Tarihi: 10.09.2021.
- TÜİK (2020). Türkiye İstatistik Kurumu. Hanehalkı Tüketim Harcaması, 2019. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Household-Consumption-Expenditures-2019-33593> Erişim Tarihi: 10.09.2021.
- TÜİK (2021a). Türkiye İstatistik Kurumu. Tarım İstatistikleri; Tarım ve Orman Alanları. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Tarim-111> Erişim Tarihi: 10.09.2021.
- TÜİK (2021b). Türkiye İstatistik Kurumu. Üretim Yöntemine göre GSYH hesabında sektörlerin payları, cari fiyatlarla, 2019, 2020. Yıllık Gayrisafi Yurt İçi Hasıla, 2020. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yillik-Gayrisafi-Yurt-Ici-Hasila-2020-37184> Erişim Tarihi: 10.09.2021.
- TÜİK (2021c). Türkiye İstatistik Kurumu. Satın Alma Gücü Paritesi İstatistikleri. Erişim adresi: [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Satinalma-Gucu-Paritesi-\(Gecici-Sonuclar\)-2020-41125](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Satinalma-Gucu-Paritesi-(Gecici-Sonuclar)-2020-41125) Erişim Tarihi: 10.09.2021.
- TÜİK (2021d). Türkiye İstatistik Kurumu. Hanehalkı Nihai Tüketim Harcamaları İstatistikleri. Erişim adresi: [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Satinalma-Gucu-Paritesi-\(Hanehalki-Nihai-Tuketim-Harcamaları\)-2020-41126](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Satinalma-Gucu-Paritesi-(Hanehalki-Nihai-Tuketim-Harcamaları)-2020-41126) Erişim Tarihi: 10.09.2021.

- TÜİK (2021e). Türkiye İstatistik Kurumu. Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2020. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Income-and-Living-Conditions-Survey-2020-37404> Erişim Tarihi: 10.09.2021.
- TÜSİAD (2020). Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği. Tarım ve Gıda 2020. Sürdürülebilir Büyüme Bağlamında Tarım ve Gıda Sektörünün Analizi. ISBN: 978-605-165-045-6.
- Ünsal, A. (2019). Beslenmenin Önemi ve Temel Besin Öğeleri. Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sağlık Fakültesi Sağlık Bilimleri Dergisi. Cilt: 2. Sayı:2. Tarih: 2019.
- Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu (2010). Resmi Gazete. Kanun No: 5996. Sayı: 27610. Kabul Tarihi: 11.06.2010. Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5996.pdf> Erişim Tarihi: 10.09.2021.
- Yalçın, G. E., Yazıcı, E. ve Öcal Kara, F. (2016). Gıda Güvencesini Tehdit Eden Etmenler ve Çözüm Önerileri. Nevşehir Bilim ve Teknoloji Dergisi. Cilt:5 Özel Sayı. ss. 130-134. DOI: 10.17100/nevbiltek.210977
- Yolsal ve Yorulmaz (2019). Gini Katsayısı ile Türkiye'deki Üniversitelerin Araştırma Çıktıları Arasındaki Farkın Değerlendirilmesi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. Cilt/Vol.:19 - Sayı/No:3. ss. 59-82.
- WORLDBANK (2021). GDP Per capita, PPP (Current International Dolar). International Comparison Program, World Bank | World Development Indicators database, World Bank | Eurostat-OECD PPP Programme. Erişim adresi: https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD?year_high_desc=true Erişim Tarihi: 05.09.2021.

Kitap Kritiği/ Book Review
Geliş Tarihi / Received 07.10.2021 Kabul Tarihi / Accepted 10.11.2021

The Politics of Food Security Asian and Middle Eastern Strategies by Sara Bazoobandi

Reviewed by **Kadir Kanat**

Yüksek Lisans Öğrencisi, Kapadokya Üniversitesi MA Student, Cappadocia University
Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü, Graduate School, Department of International
Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Relations
20y14013@kapadokya.edu.tr <https://orcid.org/0000-0002-3408-1414>

**The Politics of Food Security Asian and Middle Eastern Strategies Edited by Sara Bazoobandi
Gerlach Press, Berlin, Germany, 2014, First edition, 211 page, ISBN: 978-3-940924-31-5 (ebook)**

Especially today, food is one of the main factors at the center of interstate relations, policies, strategies for the future, and global and regional cooperation. Because, especially in response to climate change and rapidly increasing population, insufficient resources bring countries face to face with a dilemma. The book *The Politics of Food Security: Asian and Middle Eastern Strategies*, edited by Sara Bazoobandi, tries to draw attention to global food security through the countries chosen by the authors from Asia and the Middle East. After Bazoobandi's general explanations on food safety, the book is analyzed in 10 chapters, each of which is handled by a different author. However, taken as a whole, the food safety problem, possible solutions, partnerships and disagreements that can be developed against the problems are discussed in the book. While focusing on the main subject of "-food safety" in each chapter of the book, differences in terms of countries and regions were brought to the problem.

In the book, which deals with the general food problems in the world, many factors that threaten global food security are examined. The prominent of these factors are the increasing population, the increasing food demand and the supply that cannot keep up with the demand, as well as the serious damage caused by global climate change and natural disasters, limited and decreasing resources, changes in consumption culture, poverty and conflicts. In this direction, disproportionate increases in food prices turn into a threat to individuals and governments in terms of food security. These fundamental issues are highlighted in almost every chapter in the book. In this direction, the effort of the book to deal with the basic building blocks of the food safety problem draws attention.

The 2008 food crisis is covered in nearly every chapter of the book. With the crisis, while the supply decreased considerably in the world, with the increase in demand and high food prices, a major blow

was dealt to the globality of food by prohibiting the export of food products or applying high quotas. As a matter of fact, as it is also mentioned in the book, the infrastructure of the 2008 crisis, especially the increase in the use of biofuels in developed countries, the increase in the global demand for grain and the decrease in the supply, the large increase in red meat consumption (especially the emphasis on red meat consumption in diets), the increase in fuel, labor and other expense costs. factors such as

The importance of nutrition, which was added to the definition of food safety in 2009, for the future of the world is sufficiently emphasized in the book. As a matter of fact, the devotion of a section only to the subject of nutrition can be seen as an indicator of this. The reason for such great importance placed on nutrition is; If people cannot be fed well from infancy, health problems may arise, there may be no effective work, a person's productivity may decrease, and this may initiate a series of disasters that can have an impact from the smallest individual to the whole society and even to the whole world. In the book, the consequences of malnutrition and unhealthy diet are sufficiently mentioned by the author. In addition, the need to reduce global waste and urgent aid to countries fighting hunger and to countries with nutritional problems are also mentioned. Therefore, one of the most important tasks of the developing and globalizing world is to consider healthy and adequate nutrition a global responsibility.

At the beginning of the solution suggestions offered by the book on food security in general, the development of urban agriculture, the storage of strategic products with international coordination, global cooperation in eliminating hunger on a global basis, and as a result, trying to prevent health problems based on nutritional deficiency. In the same direction, the importance of carefully monitoring and controlling the rapidly increasing use of genetically modified products, increasing the quality of food production with genetic engineering, increasing the sensitivity to the use of water in agriculture, and the importance of financial and logistics services to increase agricultural production are other solution suggestions that are underlined. . Urban agriculture is presented as a project that is especially emphasized and that we need to carry out carefully for our future. There is a lot of interest in urban agriculture, which has just begun to be interested in the period when the book was published. Urban agriculture, whose benefits are mostly mentioned in the book, is a very useful practice. Because it both accelerates the access of people living in cities to fresh food and increases the job opportunities of the poor in the cities. It also helps to prevent supply problems by easing the burden of rural production in agricultural production. But of course, there are also problems of urban agriculture. For example, the risk of contamination by urban wastes and industrial chemicals with crops and irrigation, and hence the increase in diseases as a result, is undeniable. The book focuses largely on the benefits of urban agriculture. Examples of urban agricultural practices in Asian countries are examined and their benefits are tried to be reinforced. However, the point that is not mentioned in the book is that the use of water has reached serious levels with urban agriculture and unconscious agriculture is practiced (in places

close to industrial areas). In order to be protected from these two serious dangers of urban agriculture, necessary inspections must be made by the states.

In the book, it is underlined that as a solution to ensure food security for the Middle East countries, it is necessary to abandon the way of purchasing agricultural lands abroad and to use the land lease method in that region. The United Arab Emirates' investments in Pakistan and Saudi Arabia's agricultural investments in Sudan are shown as examples. It is emphasized that leasing would be a more logical choice than directly purchasing the land. Because by leasing, the reaction of the local people can be minimized, and imports can be partially secured by paying high rental fees. In addition, increasing the storage of strategic products is among the basic recommendations. Although country-based solutions to the issue of food safety are presented in the book, it is considered that most of these solutions will be valid for almost all countries. For example, it is essential for every country to increase the reserve and protection of strategic foods offered for Middle Eastern countries, and to establish reliable import networks. Because although it is not clearly stated in the book, no country today has the climate or economic capacity to produce all of its needs. Therefore, regional and international contacts should be tried to be secured by making the necessary studies regarding the products to be imported.

Supply-demand balance and demand problems are not covered in the book, but are notable issues not only for Asia and the Middle East, but also globally. It is considered that one of the underlying causes of the volatility in food prices is the supply-demand imbalance. Today, food waste, especially in developed countries, is at high levels in the Middle East and Asian countries mentioned in the book. According to the 2021 United Nations (UN) Environment Program Food Waste Index Report, China is at the top of food waste. In addition, 10 of the 20 countries at the top of the list are located in the Asia and Middle East region. The problem of the increasing problem of access to clean drinking water and cleaning materials in Asia has not been sufficiently addressed in the book. The problem of access to clean drinking water is a serious problem, especially in Asian countries such as Indonesia and Cambodia. For the Middle East region, it can be argued that the most important problem that is not addressed in the book is the lack of regional cooperation. Although they have similar soil structure, climate and socio-cultural structure, the countries of the region do not act together sufficiently in many areas such as transportation, infrastructure, and a common emergency aid center.

As mentioned in the book, for food security relations between Asia and the Middle East, Asians cooperate on many issues as they see Middle Eastern countries as a very important actor in ensuring their energy security (natural gas, oil). In the same way, if we look at the common relations from the point of view of the Middle East, the R&D and technological supports from the great states such as Japan, South Korea and China, which contribute to the technological development, have a very important place in terms of the food security of the geography. Because the inconsistencies of western

states in technology transfer (the West's suspension of military and economic relations from time to time by asserting human rights) increases the importance of Asian countries in this regard. However, the fact that all relations can be suspended in a national, regional or global crisis is one of the most important results of the 2008 crisis. Because they do not have arable land and have an arid climate, Middle Eastern countries have a very weak hand in emergencies such as international famine and war. Therefore, they have to maximize the use of technology in agriculture as soon as possible and maximize profitability.

This book, which makes a regional analysis on food safety, has contributed to the literature by making a country-based evaluation on the development of food safety in the 2000s and especially on the 2008 food crisis and the solution proposals for the future. It is thought that it will be a very useful book for those who want to have information on the past and present of food security in the Middle East and Asia. In addition, it is expected that the book will create ideas for future agricultural investments with the solution suggestions and advisory ideas.

Kitap Kritiği Türkçe Çevirisi

Gıda, özellikle günümüzde, devletlerarası ilişkilerin, politikaların, geleceğe yönelik stratejilerin, küresel ve bölgesel işbirliklerinin merkezinde yer alan başlıca etmenlerden biridir. Çünkü özellikle iklim değişikliği ve hızla artan nüfusa karşılık yetersiz kaynaklar, ülkeleri bir açmazla karşı karşıya getirmektedir. Sara Bazoobandi'nin editörlüğünü yaptığı yapılan *The Politics of Food Security: Asian and Middle Eastern Strategies* adlı kitap genel olarak, yazarların Asya ve Ortadoğu'dan seçtiği ülkeler üzerinden, küresel gıda güvenliğine dikkat çekmeye çalışmaktadır. Kitap Bazoobandi'nin gıda güvenliğine dair genel açıklamalarından sonra her biri farklı bir yazar tarafından ele alınan 10 bölüm halinde incelenmiştir. Ancak bir bütün olarak ele aldığımızda, kitapta gıda güvenliği problemi, muhtemel çözümler, sorunlara karşı geliştirilebilecek ortaklıklar ve anlaşmazlıklar ele alınmıştır. Kitabın her bölümünde ana konu olan "gıda güvenliği" üzerinde yoğunlaşılırken soruna, ülkeler ve bölgeler açısından yaşanan farklılıklar getirilmiştir.

Dünya üzerindeki genel gıda sorunlarının ele alındığı kitapta küresel gıda güvenliğini tehdit eden pek çok unsur incelenmiştir. Söz konusu unsurların öne çıkanları, artan nüfus, buna bağlı olarak artan gıda talebi ve talebin hızına yetişemeyen arzın yanı sıra, küresel iklim değişikliği ve doğal afetlerin üretime verdiği ciddi zararlar, sınırlı ve azalan kaynaklar, tüketim kültüründeki değişimler, yoksulluk ve çatışmalar yer almaktadır. Bu doğrultuda gıda fiyatlarındaki orantısız artışlar da gıda güvenliği açısından bireyler ve hükümetler nezdinde tehdit olgusuna dönüşmektedir. Kitapta bu temel sorunlar neredeyse her bölümde altı çizilerek vurgulanmaktadır. Bu doğrultuda, kitabın gıda güvenliği sorunun temel yapı taşlarını ele almadaki çabası dikkat çekmektedir.

2008 gıda krizi, kitabın neredeyse her bölümünde ele alınmaktadır. Krizle birlikte dünyada arz oldukça düşerken, talebin artması ve gıda fiyatlarının çok yükselmesiyle ülkeler nezdinde gıda ürünleri

ihracatına yasaklar ya da yüksek kotalar uygulanarak gıdanın küreselliğine büyük bir darbe vurulmuştur. Nitekim kitapta da yer verildiği üzere 2008 krizinin alt yapısını, özellikle gelişmiş ülkelerde biyoyakıt kullanımının artması, küresel tahıl ihtiyacının artması ve arzın azalması, kırmızı et tüketiminin büyük oranda artışı (özellikle diyetlerde kırmızı et tüketimine önem verilmesi), yakıt, işçilik ve diğer gider masraflarının artması gibi etmenler oluşturmıştır.

2009 yılında gıda güvenliği tanımına eklenen beslenmenin, dünyanın geleceği için ne denli büyük öneme sahip olduğu kitapta yeterince vurgulanmaktadır. Nitekim sadece beslenme konusuna bir bölümün ayrılması bunun bir göstergesi olarak görülebilir. Beslenmeye yüklenen bu denli büyük önemin sebebi; eğer insanlar bebeklikten itibaren iyi beslenemezse, sağlık sorunları baş gösterebilir, etkin çalışma olmayabilir, kişinin verimliliği düşebilir, bu da en küçük bireyden tüm topluma ve dahi tüm dünyaya tesiri olabilecek bir felaketler silsilesini başlatabilir. Kitapta yetersiz beslenme ve sağlıksız beslenmenin sonuçları yazar tarafından yeterince bahsedilmiştir. Ayrıca küresel israfın azaltılması ve açlıkla savaşılan ülkelere ve beslenme sorunu yaşayan ülkelere yapılması gereken acil yardımlara da değinilmektedir. Dolayısıyla gelişen, küreselleşen Dünya'nın en mühim görevlerinden biri de, sağlıklı ve yeterli beslenmeyi küresel bir sorumluluk adletmektir.

Kitabın genel olarak gıda güvenliğine dair sunmuş olduğu çözüm önerilerinin başında, kentsel tarımın geliştirilmesi, stratejik ürünlerin uluslararası koordinasyon ile birlikte depolanması, küresel bazda açlığın ortadan kaldırılması konusunda küresel işbirliği ve bunun bir sonucu olarak da beslenme eksikliğine dayalı sağlık sorunlarının önüne geçmeye çalışma gelmektedir. Yine aynı doğrultuda, günümüzde hızla artan genetiği değiştirilmiş ürün kullanımının dikkatle izlenmesi ve kontrol altına alınması, genetik mühendisliği ile birlikte gıda üretim kalitesinin artırılması, tarımda su kullanımına karşı hassasiyetin artırılması ve finansal ve lojistik hizmetlerin tarımsal üretimin arttırmasına fayda sağlamasının önemi de altı çizilen diğer çözüm önerileridir. Kentsel tarım özellikle vurgulanan ve geleceğimiz için dikkatle yürütmemiz gereken bir proje olarak sunulmaktadır. Kitabın yayımlandığı süreçte henüz yeni ilgi duyulmaya başlanan kentsel tarıma, günümüzde oldukça ilgi duyulmaktadır. Kitapta da çoğunlukla faydalarından bahsedilen kentsel tarım bahsedildiği gibi oldukça faydalı bir uygulamadır. Çünkü hem şehirlerde yaşayan insanların taze gıdaya erişimini hızlandırır hem de kentlerdeki yoksulların iş imkanını artırır. Ayrıca tarımsal üretimdeki köysel üretim yükünü hafifleterek, arz sıkıntılarının da önüne geçmeye yardımcı olur. Ancak elbette şehrsel tarımın sıkıntıları da mevcuttur. Örneğin, şehrsel atıkların ve endüstriyel kimyasalların, mahsullere ve sulamaya bulaşma riski ve dolayısıyla bunun sonucu olarak hastalıkların artması ihtimali de yadsınamayacak bir durumdur. Kitapta şehrsel tarımın büyük oranda faydaları gözetilerek üzerinde durulmaktadır. Asya ülkelerindeki şehrsel tarım uygulamalarından örnekler incelenerek, faydaları pekiştirilmeye çalışılmaktadır. Ancak kitapta değinilmeyen husus ise, şehrsel tarım ile birlikte su kullanımının ciddi boyutlara ulaşması ve bilinçsiz tarım yapılmasıdır (endüstriyel alanlara yakın yerlerde). Kentsel tarımın bu iki ciddi

tehlikesinden korunmak için, devletler nezdinde mutlaka gerekli denetlemelerin yapılması gerekmektedir.

Kitapta ağırlıklı Ortadoğu ülkeleri için gıda güvenliğini sağlamaya yönelik çözüm olarak yurt dışında tarım alanları satın alma yolundan vazgeçip o bölgede arazi kiralama yöntemine başvurulması gerektiğinin altı çizilmektedir. Birleşik Arap Emirlikleri'nin Pakistan'daki yatırımları ve Suudi Arabistan'ın Sudan'daki tarımsal yatırımları örnek gösterilmektedir. Kiralamanın araziye doğrudan satın almadan daha mantıklı bir tercih olacağı vurgulanmaktadır. Çünkü kiralama yaparak, hem bölge halkının tepkisi minimize edilebileceğinden, hem de yüksek kiralama ücretleri ödenerek ithalat kısmen de olsa güvence altına alınabilmektedir. Ayrıca stratejik ürünlerin depolanmasının artırılması da temel öneriler arasında yer almaktadır. Kitapta gıda güvenliği konusuna ülke bazlı çözümler sunulsa da, bu çözümlerin pek çoğunun hemen hemen bütün ülkeler açısından geçerli olacağı değerlendirilmektedir. Örneğin, Ortadoğu ülkeleri için sunulan stratejik gıdaların rezervini ve korunmasını arttırmak, güvenilir ithalat ağları oluşturmak her ülke için elzemdir. Zira kitapta açıkça ifade edilmese de, günümüzde hiçbir ülke ihtiyaçlarının tamamını üretebilecek iklime ya da ekonomik kapasiteye sahip değildir. Dolayısıyla ithalat yapılacak ürünlerle ilgili, gerekli çalışmalar yapılarak, bölgesel ve uluslararası temaslar güvence altına alınmaya çalışılmalıdır.

Arz-talep dengesi ve talep sıkıntısı kitapta üzerine düşülmeyen ancak yalnızca Asya ve Ortadoğu için değil küresel açıdan dikkate değer bir konudur. Gıda fiyatlarındaki oynaklığın temelinde yatan sebeplerden birinin de arz-talep dengesizliği olduğu değerlendirilmektedir. Günümüzde özellikle gelişmiş ülkelerde yaşanan gıda israfı, kitapta bahsedilen Ortadoğu ve Asya ülkelerinde de yüksek seviyelerde seyretmektedir. 2021 Birleşmiş Milletler (BM) Çevre Programı Gıda İsrafı Endeks Raporuna göre Çin gıda israfında zirvede yer almaktadır. Ayrıca listenin en başında yer alan 20 ülkeden 10'u Asya ve Ortadoğu bölgesinde yer almaktadır. Asya'da, temiz içme suyu ve temizlik malzemelerine erişim sıkıntısının gün geçtikçe artması sorunu da kitapta yeterince üzerinde durulmamıştır. Temiz içme suyuna erişim sorunu özellikle Endonezya, Kamboçya gibi Asya ülkelerinde varlığını gösteren ciddi bir sorundur. Ortadoğu bölgesi için ise kitapta üzerinde durulmayan en önemli sorunun yetersiz, bölgesel iş birliği eksikliği olduğu iddia edilebilir. Benzer toprak yapısına, iklime, sosyo-kültürel yapıya sahip olmalarına rağmen bölge ülkelerinin ulaşım, altyapı, ortak bir acil yardım merkezi gibi birçok alanda yeterince birlikte hareket etmemektedir.

Kitapta da bahsedildiği üzere, Asya-Ortadoğu arasında gıda güvenliği ilişkileri için, Asyalılar, Ortadoğu ülkelerini enerji güvenliklerini (doğalgaz, petrol) sağlamada çok önemli bir aktör olarak gördüklerinden birçok konuda iş birliği yapmaktadırlar. Aynı şekilde ortak ilişkilere Ortadoğu açısından bakarsak, teknolojik gelişime katkı sağlayan Japonya, Güney Kore, Çin gibi büyük devletlerden gelen ar-ge ve teknolojik destekler, coğrafyanın gıda güvenliği açısından çok önemli bir yer tutmaktadır. Çünkü batılı

devletlerin teknoloji transferindeki tutarsızlıkları (Batı'nın insan haklarını öne sürerek, zaman zaman askeri ekonomik ilişkileri askıya alması) Asya ülkelerinin bu konudaki önemini arttırmaktadır. Ancak yine de ulusal, bölgesel ya da küresel bir kriz anında tüm ilişkilerin askıya alınabileceği gerçeği 2008 krizinin bize gösterdiği en önemli sonuçlardan biridir. Zira tarıma elverişli araziye sahip olmadıkları ve kurak bir iklime sahip olduğu için Ortadoğu ülkelerinin uluslararası kıtlık, savaş gibi acil durumlarda eli hayli zayıftır. Bu yüzden bir an önce tarımda teknoloji kullanımını en üst seviyelere getirerek, karlılığın maksimizasyonunu sağlamak zorundadırlar.

Gıda güvenliği üzerine bölgesel bir inceleme yapan bu kitap, gıda güvenliğinin 2000'li yıllardaki gelişimi ve özellikle 2008 gıda krizi ve sonrasında gelecek için çözüm önerileri üzerine ülke bazlı bir değerlendirme yaparak literatüre katkı sağlamıştır. Ortadoğu ve Asya'daki gıda güvenliğinin dün ve bugünü üzerinde bilgi sahibi olmak isteyenler için oldukça faydalı bir kitap olacağı düşünülmektedir.

İndeks Bilgileri - Indexes

INDEX COPERNICUS
I N T E R N A T I O N A L

TOGETHER WE REACH THE GOAL

Sayı Editörü Notu

Dergide yayımlanmak üzere gönderilen aday makaleler Türkçe ve İngilizce dillerinde yazılabilir.

Yazım kılavuzu derginin internet sitesinin ilgili sekmesinde ulaşılabilir. Dergiye gönderilen makalelerin daha önce başka bir dergide yayımlanmamış veya yayımlanmak üzere başka bir dergiye gönderilmemiş olması gerekmektedir. Dergi gönderilerden bilimsel araştırma yöntem ve tekniklerine

uygunluk beklemektedir. Editör, hakem ve yazarların yayının her aşamasında bilimsel ilkeleri gözetmeleri beklemekte olup faaliyetlerini söz konusu bu ilkelere ve bilimsel taammümlere uygun bir

şekilde yürütmektedir. Yazarlar gönderdikleri yayınlarda dergi ilke ve politikalarını okuyup kabul

ettikleri kabul edilir. Bunun gereği araştırma yöntem ve etik ilkelere uyduklarını taahhüt ettikleri

varsayılır. Bu kurala muhalif davrananların sorumlulukları kendilerine ait olup dergi bu konuda

sorumluluk kabul etmemektedir. Dergi araştırma ve derleme makaleleri sadece hakem ve editör

penceresinden dil, üslup, şekil, özgünlük, faydalılık, yeterlilik vb kriterlerde değerlendirmektedir.

Kitap kritiği, Editöre mektup, Film kritiği vb. makaleleri ise sadece editöryal işlemde üslup, özgünlük vb. kriterlerde değerlendirmektedir. Dergi yayınlanmış olsa dahi etik ilkelere uygunsuzluğu tespit ettiği anda yayına geri çekme işlemine (retraction) tabi tutabilir. Okuyucular bu tür iddiaları etik

editörünü bildirerek süreci başlatma hakkına sahiptir.

Dr. Emrah Atar

2021 Güz Dönem Sayı Editörü

